

um:ag Vakfı Yayınları: 148
Medya ve Gazetecilik Dizisi: 10

TEMASLI SÖZLÜK

1. Baskı: Şubat 2021

Editör
Tezcan Durna

ISBN: 978-605-7882-68-4

(Sertifika No: 45642)

Yayın Yönetmeni : Tezcan DURNA
Yayın Kurulu : Sevgican YAĞCI AKSEL
Tuğba TAŞ
Özgür ERBAŞ
Düzeltili : Ceren ÖZCAN
Kapak Tasarım : Tuğçe VİDİNLİLER
Sayfa Düzeni : Rahmi KIZILASLAN
Dizgi : **um:ag**
Baskı: Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj
San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tel: (312) 341 10 20
Sertifika No: 47771

Bu çalışma Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı kapsamında
Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır.
İçeriğin sorumluluğu tamamıyla
Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı'na aittir ve
AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

uğur ARAŞTIRMACI
mumcu GAZETECİLİK
VAKFI

Paris cad. No: 14 Kavaklıdere – Ankara
Tel: 0 312 417 77 20 (PBX) Faks: 0 312 417 57 46
<http://www.umag.org.tr> | e-posta: umag@umag.org.tr

TEMASLI SÖZLÜK

Editör

Tezcan DURNA

Proje Sorumlusu

um:ag adına Özge MUMCU AYBARS

Proje Yürütücüleri

Özgür ERBAŞ, Tuğba TAŞ, Sevgican YAĞCI AKSEL

Hukuk Masası

Av. ÖZGÜR ERBAŞ

Teknik Masa

Mehmet ŞAFAK SARI

Sunuş

Her şey Dünya Sağlık Örgütü tarafından, Çin'in Wuhan eyaletinde esrarengiz bir solunum yolu enfeksiyonuna rastladığının ilan edilmesiyle başladı. 2020'nin hemen öncesinde gelen bu haber başta bölgesel bir salgını akla getirse de Avrupa ve Amerika'da da bildirilen vakalar üzerine, *epidemi*yle değil, *pandemi*yle karşı karşıya olduğumuz anlaşıldı. Şüphesiz bu iki kavramı ve aralarındaki farkı ilk kez o günlerde duyanlarımızın sayısı hiç de az değildi.

Türkiye'ye gelmek konusunda uzunca bir süre ayak direyen salgının ilk vakası, resmen 11 Mart 2020'de ilan edildi. O sırada medya aracılığıyla dünyanın geri kalanında verilen savaşımı izlemeye, virüsün başımıza neler getireceğine, yaşamımızda neleri değiştireceğine ilişkin meraklanmaya, sorular sormaya çoktan başlamıştık. Hızla tuvalet kâğıdı stoklayanlarımız, kelle paça yiyerek ya da güçlü genlerimiz sayesinde bize bir şey olmayacağını sananlarımız da oldu, henüz kimse önermediği halde maske ve eldiven takmaya başlayanlarımız da. Zaman zaman birbiriyle çatışan bilgilerle ve kanırlarla bilinmezliği gidermeye çabaladık. Dağarcığımıza katılan yeni sözcükler, hepimizi biyoloji-tıp terminolojisiyle hızla *temaslı* hale getirdi. Bu terminolojinin uzmanları da belki daha önce hiç olmadığı kadar aramıza karıştı. Ekranlar, her konuya hâkim bildik yüzler yerine, tıp doktorlarına, bilim insanlarına kapılarını ardına kadar açtı. Bir yandan kavramaya ça-

lıştığımız, bir yandan ister istemez yaşantımız haline gelen bu sürecin kendisi işte bu projenin hayata geçirilme nedenidir.

Gündelik yaşam deneyimlerimiz, iletişim biçimlerimiz, kendimizle ve dünyayla ilişkimiz COVID-19 salgınıyla nasıl dönüştü? Neler hissettik? Salgının *yeni normal* olarak adlandırılan 2020 yazına değin yaşanan ilk kapanma evresini nasıl geçirdik? Nelere, nasıl tepki verdik? Olup bitenleri sonradan üzerine düşünerek, retrospektif bir bakışla anlamaya çalışacak olursak, tarihin yazıldığı anlara ve o anların gerçek kahramanlarına ilişkin birçok şeyi gözden kaçıracağımız belliydi, çünkü tarihi şimdi ve burada, kendi cümlelerimizle de yazıyoruz. Bu düşünceyle, neleri nasıl anlamlandırdığımızın peşine eş zamanlı biçimde düştük, yalnızca resmi kayıtlara ve kronolojik bilgilere değil gündelik yaşamın sesine de kulak vermek istedik. Hepimizin yazarı olduğu bu sözlüğü kolektif, sivil bir tarih yazımı projesi olarak hayata geçirmeyi amaçladık.

Terimden deneyime, salgın sürecine ilişkin sözü olan herkesi kolektif sözlüğümüze yazar olmaya davet eden projemiz, siyasetten sağlık politikalarına, medyadan, bilimsel gelişmelere, yaşadığımız sürecin toplumsal art alanına ilişkin de elbette veriler içeriyor. Bu verilerin sıradan yaşamların sözlüğündeki anlamına odaklanıyor. Bununla birlikte bu küresel travmanın, Türkiye'ye özgü yönlerini; küresel olanın yerel tepkisini de ortaya koyuyor.

Projenin kitap olarak basılan bu ilk bölümü, yaptığımız çağrıya kısa sürede yanıt veren kırk yazarımızın, salgının erken döneminde yazdığı maddeleri içeriyor. Okurun göreceği üzere, mizah her travma gibi COVID-19 sürecini göğüslerken de en güçlü stratejilerimizden biri olarak hayat kurtarıyor ve bizlere, toplum olarak acıyı bal eylemeyi, onunla mizahın keskinliğiyle baş etmeyi nasıl da becerdiğimizi bir kere daha gösteriyor.

Bir avukat ve iki iletişim akademisyeni olarak başlattığımız çalışmaya ilk aşamada destek veren sözlük yazarlarımız, doktorlar, farklı

alanlardan bilim insanları, gazeteciler ve öğrenciler oldu. Yazar çeşitliğimiz ve sayımız giderek artıyor. Bu ilgi, projenin çapını ve elbette niteliğini de hızla derinleştirdi. Böylece Mehmet Şafak Sarı'nın teknik uzmanlığıyla Tuğçe Vidinliler'in görsel tasarımlarıyla yürütülen projemiz, Sivil Düşün desteğine hak kazandı ve **um:ag** ev sahipliğiyle, kurumsal adresine de kavuşmuş oldu. Proje Özge Mumcu Aybars'ın koordinatörlüğünde, başladığımızdan çok daha kapsamlı bir biçimde yoluna devam ediyor.

temaslisozluk.com adresinden her türlü bilgiye erişebileceğiniz, yazarı olabileceğiniz projemizin devamını da yeni kitaplarda sizlerle paylaşabilmek umuduyla, başta katkı sunan ve projeyi olanaklı kılan yazarlarımıza ve emeği geçen herkese teşekkür ediyoruz.

Sevgican YAĞCI AKSEL

Tuğba TAŞ

Özgür ERBAŞ

Ocak-2021

Ankara

aA

Açlık: Aç olma durumu. Yemek yeme ihtiyacı. Aşırı ihtiyaç duyma.

COVID-19 sürecinde dışarıda yemek yenemediği için eve gelene kadar çekilen eziyet.

Ageuzi: Tat kaybı

Pandemi döneminde bir kısmımızın hayata karşı, enfekte olanlarımızın bir kısmının yediklerine karşı duyumsadıkları.

Alacaklı: Birinden alacağı olan kişi.

Geçen gün kapıdan çıkarken maskemi taktığımda düşündüm... Bu şekilde bir 3-4 yıl yaşanır mı? Yaşanır... Daha uzun bile yaşanır. İnsanlar kuşatma altında yıllarca yaşıyorlar, cephede yıllarca kalıyorlar, istemedikleri bir rejimde yönetilip hayatlarını o şekilde sürdürüyorlar (bizim bir arkadaş var mesela 18 yıldır çekiyor aynı adamları Emir Kusturica'nın muhteşem filmi *Underground*, Anne Frank'ın küçük yaşta maruz kaldığı yaşam biçimi bize hep bunları gösteriyordu. Artık biz de böyle bir hayat yaşıyoruz. Söylensek de, bunalsak da uyum sağlayarak... Ancak hastalığın kendisi değil de duruma uyum sağlayabilmek için harcadığımız efor bizi bitiren esas şey sanırım. Üstelik de hala bunun tam olarak bizi nasıl etkilediğinin farkında değiliz. Bir

gün pandemi biter ve o arada başka bir kâbus üstümüze çökmez ve normale dönersek anlayacağız. Sanırım ben günler geceler boyu hiç kalkmadan deliksiz uykulara yatacağım... Adeta bir zombiye bağladığım şu geçen on ayda en çok uykudan alacaklıyım.

A-semptomatik hasta: COVID-19 virüsünü taşıdığı halde bunu bilmeyen, hiç belirti göstermeyen ya da hastalıkla ilgili, kuru öksürük ve ateş başta olmak üzere saptanan yaygın semptomları göstermeyen hasta grubu. Aslında bunlar “hasta” değil, virüs salgılarında bulunuyor ama organlarına yerleşmiyor. Testleri pozitif çıksa da hasta olarak sayılmıyorlar, hasta olarak sayılmadıkları için de kendilerini karantina kapsamında hissetmeyip sosyal yaşamına devam ediyorlar. Süper taşıyıcılar.

Bazı kılavuzlarda hastalık tanısı alanlardan, belirtilerin ortadan kalkması durumunda da “a-semptomatikler” olarak söz edildiği görülmektedir. Yine de yaygın olarak, hastalığı ayakta geçiren ya da hafif atlatanlar için kullanılır. Kendine özgü semptomlar gösterenler de bu gruba dâhildir. Çin’de ilk kez 6 Mayıs 2020’de a-semptomatik hasta sayısı 1500 civarı olarak açıklanmıştı. New Yorklu haber kaynaklarına göre ise pozitif vakaların %50’si a-semptomatik olarak kaydedilmiştir. Sayısı ve oranı akşamdan akşama ve “hocam”dan “hocam”a değişmektedir.

Ne olacak bu a-semptomatiklerin hali peki? Bazı araştırmalar uzun vadede nörolojik etkiler yapabileceğini iddia etmektedir. Bu da ürkütücüdür elbette ama yine de birçok kişi şüphesiz içinden “korona olursam a-semptomatiğinden olayım”, “gelsin geçsin farkına bile varmayayım”, “doktorlar ‘siz antikör geliştirmişsiniz, hastalığı atlatmışsınız’ desinler” diye geçirmektedir. Herkes potansiyel a-semptomatiktir. Hayalet taşıyıcı. Sinsi bulaştırıcı. Riyakâr enfekte. Süper taşıyıcı. Poker face.

Acun Medya: Acun Ilıcalı, 1990’larda Televole programı içinde yayınlanan Acun Firarda ile tanındı. “Maraba Televole” sözü bir kuşağın bildiği laflar arasına onun sayesinde girdi. Kendisi yıllar

içinde, yarışma programlarının iktisadi önemini kavrayarak büyük bir girişimciye dönüştü ve Mehmet Nafiz Gürman'ın MNG Holding'ine aitken "TEVE8" olan kanalı satın alıp adını "TİVİ8" olarak değiştirdi. Acun Ilıcalı'ya ait medya grubuna Acun Medya deniliyor. Televizyon sezonuna Masterchef ile başlıyor, o biter bitmez Survivor ile devam ediyor, araya gündüz kuşağına modaydı yemekti yarışmalar ekliyor ve dön baba dönelim bir yayıncılıkla kazandığı paralarla futbol kulübü satın alacak kadar büyüyor. Pandeminin ilk aylarında dizi yokluğundan, tartışma bolluğundan bunalan izlerkitlenin Survivor'a sarması sonucu yeni bir rekora imza atmak üzere. Instagramdan canlı yayınlara dünya rekoru kırıyorlar, 3 milyonu geçti sayı.

Alkış eylemi: Halkın inisiyatifıyla başlayan ve sağlık çalışanlarını destekleme amaçlı gerçekleştirilen, balkonlarda ve pencerelerde yerlerini alan insanların birlikte eyleme hallerinden birisi. Aslında bir grup sağlık çalışanı yakınının kendi küçük çevresinde duyurduğu, sosyal medyada elden ele yayılan ve hızla destek bulan bir destek eylemi girişimi de denilebilir.

COVID-19'un memlekete girmiş olduğu 11 Mart 2020'de açıklandı. Bu eylem öncelikle Hollanda ve Fransa'da gerçekleşti yani sağlık çalışanlarını alkışlarla destekleme fikri de dışarıdan geldi, virüs haberi gibi, Türkiye'ye sonradan intikal etti. 19 ve 20 Mart 2020'de, akşam saat 21.00'de yurt sathında insanlar cama çerçeveye çıkarak sağlık çalışanlarını alkışladılar. Balkonlardan, camlardan sağlık emekçilerini alkışlama eylemi, Sağlık Bakanının da desteğiyle büyüdü, alternatif naifliği ana haber bültenlerinin canlı yayınladığı yaygın bir eyleme dönüştü. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve eşi de İstanbul'daki evlerinin balkonundan bu alkışa destek oldular hatta ama evin önünde toplanan kalabalığın o esnada tam olarak kimi ve neyi alkışladığı tam anlaşılmadı. Hem hatırlayın, o günlerde maskeli mi maskesiz mi daha güvendeyiz konusu henüz netleşmemişti. Salgın hastalık ortamında, birlik ve beraberlik içinde çoğunlukla açık ağızlar ve neşeli yüzlerle bu alkış kıyamet şamatasını izleyen sağlıkçıların büyük

bölümü ihtimal “aha ayvayı yedik” diyordu. Zaten akabinde alkışlar için teşekkürlerini sunarken, “alkış faslını geçelim, koruyucu ekipman alalım” diyerek başlarına geleceklere ilişkin gözümüzü açmaya çalışanlar da oldu içlerinde. Keşke haklı çıkmasalardı. Hepimizin yüreğini dağlayacak kayıplar yaşandı ve ne yazık ki enfekte olanların, darp edilenlerin, hayatını kaybedenlerin sayısı her geçen gün artıyor.

Tıp doktorlarına ve sağlık elemanlarına yönelik şiddeti o ana değin pek umursamayıp salgının başlangıcında sağlıkçıların aslında ne kadar önemli olduğuna ancak kafası basan toplumun salgının başlangıcında her akşam saat dokuzda uyguladığı özür dileme alkışlaması da diyebiliriz dolayısıyla. Çok uzun da sürmemiştir zaten.

Evet, aslında elinden başka bir şey gelmeyen halk tarafından akıl edilmmişti, devlet büyükleri tarafından üstlenildi. Alkışlamakla kalındı. Keşke halk alkışlasaydı, devlet korusaydı, COVID-19’u meslek hastalığı olarak kabul etseydi, kıymet bilseydi. Çünkü Hüseyin Abi, Selma Teyze, Haydar Dayı, Merve, Mahmut kardeş, yoğun bakımda bebekler gibi bakım görüp sağlıklı çıkan Güllü Nine, elinde ördüğü patiği hediye eden Emine Bacı, ağabeyini sağ salim evine götürürken yiyeceği lokmadan ayırıp tatlı paketletip getiren taksici Kemal, gülümseyişle Aysel kardeşin teşekkürü eminim sağlık çalışanlarına yetiyor.

Alkol: En az bir hidroksil grubunun şırmarmış (saturated) karbon atomuna bağlanmış haline denir. Kelime Fransızca ve Arapça kökenlidir yani doğu batı ortak yapımıdır. Kelime eskiden *göz boyamak* için kullanılan maskaraları tanımlamıştır. Yıllar içinde damıtıla damıtıla bilinen mey anlamını almıştır. Az faydalısı çok zararlısı vardır. Çeşitli halleri muhtelif insan boşluklarından alınarak tüketilebilse de, ağız yoluyla alınanı makbuldür. Pandemi döneminde “alkol mikrobunu kırar” denildiği için eline sürmek yerine içmeyi bilmeyenler tarafından tüketilmiş ve tedavi olsa kurtulabilecekleri hastalıktan kaçarken zehirlenerek ölmelerine neden olmuştur. Bu kimyasal bileşen, içene keyif verdiği kadar efkâr da verebilir; atalarımızı haklı çıkarmış olan COVID-19’a karşı en etkili silah oladursun, Türkiye dünyada en

pahalı alkolü tüketen ülkeler arasında yer almaktadır. Günümüzde ibadethanelere girmek için yanlış bir başlangıç olarak lanse edilen bu cismi -Şarap formunda- bakınız Ömer Hayyam nasıl tarif ediyor:

“Bu ömür kervanı bir tuhaf gelir gider
Kazancın, yaşamasını bildiğin günler
Saki, bırak şu yarını düşünenleri
Geçti gidiyor gece, geçmeden şarap ver.”

İçildiğinde vücudun içinde koronayı öldürdüğüne inanılan ama aslında salgın sırasında insanların ölümüne yol açmış madde. Bilimsel olarak bakıldığında soğuktan üşüme anında içildiğinde, ilk etki olarak damarları genişlettiği için hem ısınmayı hem de antikorların burun boğaz gibi havayla temas eden bölgelere daha fazla sayıda ulaşmasını sağlayan, böylece ilk bulaşmada etkili olabilen ama kronik kullanımda tam tersine vücudun virüslere karşı direncini kıran toksik madde.

Almanya’ya kızgınlık: Haziran 2020 günlerinde normalleşmeye doğru yelken açıldığı zaman Almanya’nın tüm Avrupa ülkelerine vatandaşlarının seyahat etmesine izin verip Türkiye’yi yasaklamasından doğan ülke yönetiminde oluşan kızgınlık. Oysa Almanya o dönemde “köylü cinliği”ne başvurulup olgu sayısının az gösterilmesi ihtimalinden korktu herhalde. Nedense.

Altının yükselmesi: “Herhangi bir pandemi her ülkedeki ekonomiyi çökertir bu da aynı savaşlarda olduğu gibi altın madeninin değerini yükseltir” ya da “Çok borcun varsa enflasyonun yükselir” gerçekleri bilindiği halde bu gerçekleri inkâr ederek yaşamanın bedeli.

Altmış beş yaş: COVID-19’dan ölmeye aday insanlar. Bir grup daha genç insanın “Onlar ölmesin diye maskenin altında boğulmam” dediği ve ekonomi için feda edilebilir bulunan yaş grubu.

Nüfus kaydına göre 65 yaşını doldurmuş kişilere salgın döneminde kısaca “65 yaş üstü” denmeye başlandı. COVID-19’un en çok etkilediği söylenen yaş grubu onlardır. Goffman’ın tarifıyla sosyal ilişkilerde “damgalandılar”, ötekileştirildiler, Zoom kullanıyorlar diye

dahi medya yüzlerinin alay konusu oldular. Sokağa çıkma kısıtlamasına uymayanlar çirkin şakalara maruz kaldı. Toplumun yaşlılığa bakışı, yaşlı politikasının çarpıklığı, dünyada olduğu gibi Türkiye’de de sınıfta kaldı.

COVID-19’la mücadelede en çok tartışılan ve eleştirilen 65 yaş ve üstü kısıtlamaları gündemden hiç düşmüyor. Eski tüfekler, 68 kuşağı, bu duruma geçmişe atıf yaparak tepki duyuyor. Kimileri de 65 yaş tepkilerini abartılı bularak onlara düşünce suçundan hapiste yatanları anımsatıyor. Tartışma bitmeyecek. Peki, kimdir bu 65 yaş?

1. İktidara göre 65 yaş üstü tanımı: COVID-19’dan ölümler istatistiklere geçmemesi gereken kişi ya da grup. COVID-19 ölüm sayısını yükseltme olasılığı yüksek olan insan grubu. Ölüm sayısını artıracığı için Türkiye’nin itibarını düşürebilir. O nedenle eve kapatılmalıdır. Kalp krizi ya da yüksek tansiyondan ölebilir. Bu uygundur. Özel ekiplerle defnedilmesi, cesedin dezenfekte edilmesi gerekmez. Emekli maaşı kesileceği için ve dezenfekte giderleri de söz konusu olmayacağı için ölümler de ülkesine ekonomik katkı getirebilecek bir grup olarak tanımlanması çok da doğru olur.

2. Medyaya göre 65 yaş üstü tanımı: Yaşlı, ölüme çok yakın, ölme olasılığı çok yüksek olan insan grubu. Bu nedenle dışarı çıktıklarında üzerlerine kovayla su boşaltılabilir. Söz dinlemeyen bu grup belediyeleri de zor durumda bırakmaktadır. Belediyeler meydan ve yol kenarlarındaki bankları bu grup yüzünden yerlerinden sökmüşlerdir. İzin günlerinde hava sıcak olduğunda ve onlar da yaşlı olduklarından yorulurlar. Uzaklara gidemezler. Yine de arada pazar günleri kendilerine izin verilmesi gereken insanların oluşturduğu bir gruptur. Evden çok uzaklaşmamak koşulu ile sokağa çıkabilirler.

3. Doktorlara göre 65 yaş üstü tanımı: Belirli kronik hastalıkları olduğu için COVID-19’dan ölme olasılıkları

çok yüksek olan yaşlı grubu. Pandemi döneminde sağlık sistemi iflas edebilir, İtalya'da olduğu gibi. O nedenle eve kapatılmaları çok iyi olur, hastanelerimizde boş yatak kapasitesi çok iyi durumda. Çünkü yaşlılarımız içerde. Entübe edeceğimiz, yoğun bakıma yatıracağımız genç hastalara yer var. Hiç endişe etmesinler.

Tarifler, tanımlar çeşitli. Ama şu bir gerçek ki yaşamlarının kırılmasına dair tipolojiye maruz kaldılar: “Yaş altmış beş hayatın sonu eder mi?”

Altmış beş yaşa izin: İnsanlar arasında 65 yaşını doldurmuş olanların salgında yüksek risk grubunda oldukları gerekçesiyle 21 Mart 2020’de tümüyle sokağa çıkmaları yasaklandı. Yaklaşık iki ay eve hapsedilen bu kişiler 10 Mayıs 2020’de 65 yaş altı eve kapatılmışken “sürelî tahliye” edildiler; saat 11-15 arasında sokağa çıkmalarına izin verildi. Genellikle pazar günleri, herhangi bir ihtiyacın karşılanamayacağı, güneşin dik ışınlarının yoğun olduğu saatlerde, parklarda başıboş dolaşmaları için 65 yaş üzerine verilen birkaç saatlik izin de diyebiliriz buna. Bu izin süresince evlerinden uzaklara gidemezler. Bu kesinlikle yasaktır ve pek yerinde bir karardır. Çünkü o gün herhangi bir taşıt bulma şansları da olmadığı için, yorulurlarsa eve dönemezler. Bu saatler içinde, sıcaktan dolayı tansiyonları çıkabileceği, kalp krizi geçirebilecekleri için belli noktalarda ambulanslar bulundurulur.

Altruizm/Özgecilik: Bencillik karşıtı tutum. Herhangi bir kişisel çıkar gözetmeksizin, başkalarının yararını gözeterek fayda sağlamaya çalışma. Bir toplumda sağlığın, barışın, huzurun en önemli belirleyicilerinden biri altruistik insanların çoğunluğu oluşturmalarıdır. Bir kısmı genetik çoğu çocukluktan itibaren alınan eğitim ile edinilebilmektedir... Özellikle pandemi, epidemi gibi toplum sağlığını topyekûn ilgilendiren durumlarda olmazsa olmazdır.

Amerika: Konuşma dilinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) yerine de kullanılagelen, Panama Kanalı’yla yapay bir şekilde ikiye ayrılan kıtadır Amerika. ABD ise, dünya genelinde korona günlerinde

kendisini sarsıcı bir şekilde hissettiren toplumsal adaletsizliğin en yalın haliyle gözle görülür hale geldiği ülkelerin başında gelen ülkedir.

İkisi bir arada, COVID-19 salgınından en çok etkilenen ülke-kıta...

Yeni dünya artık umut vaat eden değil, krizin ve çarpık sağlık sisteminin yerleşkesidir. Bencillik salgınının etkisiyle rafları hızlı bir şekilde boşalan marketlerden birinde video çekip, bir paket de olsa bebek bezine ihtiyacı olup bulamadığı için ağlayan beyaz bir anneyle, korona testinin bir türlü yapılmaması sebebiyle kardeşini kaybedişini çektiği videoyla anlatan siyah bir ablanın hikâyeleri, rüyasız Amerika'nın korona günlerinde birbirini tamamlamıştır.

Anosmi: Koku kaybı.

Hastalığa yakalandığını sanan insanların kendi kendine virüs testi kapsamında kimyon ve kahve kavanozlarını koklayıp kokuları ayırt edebiliyorlarsa “turp gibiyim maşallah” diyerek gündelik yaşamlarına geri döndüğü duyumlarımız arasındadır. Boşuna seviniyor olabiliriz aman dikkat.

Antikor: Fen Bilgisi kitaplarındaki resimlerde ve laboratuvar derslerinde izletilen videolarda, vücudun güler yüzlü ve kaslı koruyucuları olarak gösterilen, bağışıklık sisteminin baş tacı proteinler. Bağışıklık sistemi tarafından salgılanan ve bakteri, virüs gibi hastalık yapıcı ajanların “antijen” denilen belirli proteinlerine bağlanarak onları etkisiz hale getiren ya da diğer immün hücrelerin saldırısı için işaretleyen Y-biçimli proteinlerdir. Antikorların Y-biçimli moleküllerinin çatal kısmı son derece özgüldür. Antikorlar ile özgül oldukları antijen arasında tıpkı enzimler ile substratları arasındakine benzer anahtar-kilit uyumu görülür. Y-biçimli molekülün sap kısmıysa bağışıklık sisteminin diğer hücreleriyle etkileşerek onları hastalık yapıcı ajana karşı harekete geçmeleri için uyarır. Antikorlar bu özellikleri ve kolay üretilibilmeleri sayesinde tıpta teşhis ve tedavi için kullanılmaya uygundurlar. Örneğin SARS-CoV-2 virüsüne özgül bir antikor hem

teşhis hem de tedavi amacıyla kullanılabilir. Ya da aşılar vasıtasıyla vücudun kendi antikorlarını üretmesi sağlanabilir.

Arabalı Sinema: 15 Mayıs 2020’de İzmir Büyükşehir Belediyesi’nce başlatılan açık hava film gösterimleri. Ardından Edirne Nevşehir, Gaziantep, İstanbul, Çorum, Alanya, Bursa, Burdur Sakarya, Konya, Kocaeli, Kayseri, Adana, Ankara, Sivas, Trabzon, Sakarya ve Malatya’da da gerçekleştirildi. Koronavirüs önlemleri nedeniyle sinemaya gidemeyen yüzlerce insan düzenlenen bu nostaljik arabalı sinema etkinliğiyle soluk aldı.

Asker uğurlamaları: Koronavirüsün süper taşıyıcılar tabiri edilen gençler tarafından bir güzel alınıp verildiği, düğün, taziye, ibadet, bayram gibi potansiyel bulaştırıcı toplanma etkinliklerinden biri.

Askıda fatura: Yerel belediyelerin bağış kampanyası yapmasına izin verilmedi. Bunun üzerine imece usulü fatura ödeme eylemleri düzenlendi. Yerel belediyelerin yarattığı imece eylemler çok ses getirdi ve her ne kadar medyada yeterince yer almasa da çok insanın yarasına merhem oldu.

Aşı: Hastalıklara karşı bağışıklık sağlama amacıyla vücuda verilen çözüldü. COVID-19’un bitişini müjdeleyecek en büyük panzehir. Aşı karşıtlarının COVID-19 aşısını yaptırap yaptırmayacağı ise muallak.

Aşı Olayı: Pandeminin başlamasından çok az bir süre geçmesine karşın, daha Mayıs 2020’de COVID-19 elli beş farklı mutasyon türü ortaya çıktığı halde bunların hepsine ve daha sonra ortaya çıkabilecek tüm COVID-19 mutantlarına etki etme iddiasında olan aşı geliştirme yarışı. İlginçtir ki sadece sıçan deneylerindeki sonuçlara bakarak aşı fabrikası bile kuranlar olmuştur.

Aşırı immünite: Fazla mesai yapan bağışıklık sistemi. Bağışıklık sisteminin aşırı tepki vermesi. Bozulmuş bağışıklık yanıtı. Dolayısıyla oto-immün hastalıklara yıldızlı davetiye. COVID-19’a yakalanmamak için iyi çalışan bir bağışıklık sistemi önem taşıyor. Hastalığın

ilk evresinde de tepkisinden korkmamalı ama hastalık ciddi seyretmeye başladıysa aşırı bağışıklığın baskılanması önem taşıyor. Çünkü:

Koruyucu hücrelerin vücuda karşı isyanıdır bu. Bir tür yeniçeri ayaklanması...

Aşk-ı Memnu: (Günümüz Türkçesi: Yasak Aşk) Halid Ziya Uşaklıgil'in realist-natüralist bir romanıdır. İlk olarak 1899-1900 yıllarında Servet-i Fünûn dergisinde tefrika edildikten sonra 1900'de kitap olarak yayımlanmıştır. Aşk-ı Memnu'nun Halit Refiğ yönetiminde gerçekleştirilen dizi uyarlaması 1975 yılında TRT'de altı bölüm olarak yayınlandı. Bu uyarlamada esas olarak romana sadık kalınmıştır. Dizideki bazı diyaloglarda Osmanlı Devleti'nin son döneminin siyasi olaylarına yapılan atıflar, romanda yer almamaktadır. Roman, Tarık Günersel tarafından tiyatroya uyarlandı ve üç perdelik bir oyun olarak temsil edildi. Tarık Günersel'in yazdığı libretto, Selman Ada tarafından opera olarak bestelendi; Aşk-ı Memnu operasının ilk temsili 23 Ocak 2003 tarihinde Mersin'de yapıldı. Opera daha sonra İstanbul Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda da sahnelendi. Romandan yola çıkılarak Kanal D ve Ay Yapım tarafından yapılan yeni bir dizi uyarlaması 2008 yılında televizyonda yayınlanmaya başladı. Bu dizide hikâye 2000'ler Türkiye'sine uyarlanmış, olay örgüsünde ve karakterler özelliklerinde değişiklikler yapılmış, romanda yer almayan kimi yeni karakterler eklenmiştir. Kanal D'de yayınlanan son sürüm Aşk-ı Memnu sayesinde kimileri eserden haberdar olmuş, "Aşk-ı Memnu'nun romanı çıkmış" demiştir. Salgın döneminde de tekrarları izlenmiş gündelik konuşmaya "Behlül kaçır" sözünün girmesini sağlamıştır.

Spoiler: Bihter intihar edecek. Finali yine de primetime'da yayınlandı.

Ateş: Vücut ısısının normalin üzerine çıkmasını açıklayan ifade. Salgın sürecinde trafikteki çevirmelerin başrolünü alkolden çalmıştır.

Ateşölçer: Salgının ilk günlerinde evimizde bulunmadığını

fark ederek alelacele satın aldığımız, ilerleyen günlerde de televizyon kumandası ve cep telefonumuzla birlikte her daim yanımızda taşıdığımız psikolojik rahatlatma aletimiz. Bir ara ateşim 35.1'in üzerine çıkmıyordu. Şimdi alet nerede bilmiyorum. Sanırım koltuğun arasında kaldı.

AVM'ler açılıyor: Salgın sebebiyle kapanan AVM'ler yeni normalin ilk girişimi olarak yeniden açıldı. Ekonomi-politik bir kez daha kamusal alanda vücut buldu. Maskeli, temasız, temassız alışverişler yeni normun imgesi oldu.

Ayakkabılıkta bozuk paralar: Evden çıkamayanlar için kuryelere, market çalışanlarına ödeme yapmak, tip vermek gibi gereksinimler nedeniyle her daim hazır bulundurulması elzem para türü. Bozuktan kasıt bütçeden bütçeye değişir elbet ama olmaması racona aykırıdır. Suçlu hissettirir.

Bir buruk hisle daha ilişkilidir: Korona günlerinde bayram yalnızlığı. Görüntülü konuşmalar, telefonlar, vs. vs. gayet güzel de ayakkabılıkta bozuk paralar kalakaldı. Kapıyı çalıp bayramımızı kutlamadı mahallenin çocukları. Şekerlerimizden ikram edemedik. Harçlık veremedik.

Ayasofya'nın ibadete açılması ve COVID-19 gölgesinde ilk toplu namaz: Salgının başlangıcından bu yana ilk kez aynı ortamda bu kadar çok insanı bir arada gördüğümüz 24 Temmuz 2020 tarihli buluşma. Gezegeni tehdit eden, her insanı din, dil, ırk, gözetmeden tehdit eden bu salgının ortasında böyle dini bir restleşmenin zamanlaması doğru muydu? Neden şimdi? Günlük tabloya yansımaları ne olacak? Evden burnumuzu çıkarınca affetmeyen virüsler, binlerce insanı insafa gelip de muaf mı tutacak bilinmez. Allah kabul etsin.

bB

Bağış kampanyaları: Türkiye'nin bitmeyen kampanyası. Deprem olur bağış kampanyası, sel olur, yangın olur kampanya. Nerede bu devlet nerede bu insanlar. Bkz. Biz bize yeteriz.

Bağışıklık: Bağımlı olunduğu kendiliğinden ve hızlı bir şekilde gelişmesi zorlaşan direnç.

“Virüsü, bakterisi, mikrobu” geldiğinde vücut öz kaynaklarına dönüp bakar ve ona göre bağışıklık geliştirir. Hastalık yapıcı ajanlara karşı gösterilen savunma tepkisine bağışıklık denir. İnsanlarda bağışıklık tepkisinden bağışıklık sistemi sorumludur. Doğal bağışıklık ve edinilmiş bağışıklık olmak üzere iki çeşit bağışıklık vardır. Doğal bağışıklık, vücuda giren yabancı organizma ve toksinlerle vücudun zarar görmüş kendi hücrelerine karşı aktifleşir. Doğal bağışıklık patojene özgül değildir bu yüzden uzun süreli bağışıklık sağlamaz. Edinilmiş bağışıklık ise patojene özgü antikorların üretilmesi yoluyla gelişir ancak bunun için vücudun patojen ile karşılaşması ve onu tanıması gerekir. Bu yüzden edinilmiş bağışıklığın kazanılması zaman alır ancak uzun süreli bir bağışıklık hafızası oluşur. Bu sayede bazı hastalıklara karşı ömür boyu bağışıklık kazanabiliriz, ancak hızlı evrilen patojenlere karşı bu edinilmiş bağışıklık süresi çok daha kısa olabilir. SARS-CoV-2 insanlar için yeni bir virüs olduğundan bağışıklık süresinin ne

olacağı belirsizdir. İnsanları enfekte eden diğer koronavirüslere karşı geliştirdiğimiz bağışıklık süresiye bir ila birkaç yıl civarındadır. Bu yüzden edinilmiş bağışıklık sistemine dayanan aşı gibi suni bağışıklık yöntemlerinin geliştirilmesi korona virüsle mücadele açısından son derece önemlidir.

Balkon: Odaların dışarı açılan, açık havada hissetmeyi mümkün kılan kısmı.

Eşimle, 2020 yılının çoğunu geçirdiğimiz mekân. Hatta öyle ki artık evimizin en değerli bölümü. Kış günleri gelmesine rağmen aldığımız “şantiye ocağı” ile masa altından ayaklarımızı ısıtıp hala oturmaya devam ediyoruz. Akşam vakti gelince dışarı çıkmadığımız için giymeyi unuttuğumuz paltolarımızı artık balkona çıkarken giyiyoruz. Balkon artık bizim kahvemizi içip kitabımızı okuduğumuz bir Kadıköy “Cafe”si. Bazen ısıtıcılarla donatılmış bir sokak meyhanesi. Çoğu zaman özümüze döndüğümüz, çiçeklerle dertleştığımız, kedilerle oynadığımız, uzaklara daldığımız içimizin ta derinliklerindeki her şey. Sevinçlerimiz, korkularımız, isteklerimiz, kayıplarımız, yeniden ayağa kalkışlarımız, sahip olduklarımız. Çocukken evimizdeki gerilimden kaçıp kendimi attığım balkonumuzu hatırlatıyor bana. Kitap okumayı o balkonda sevmiştim. Sokağın ritmini o balkondan izlemiştim. Şimdi sokaklar sessiz, doğduğum aile yıkılmanın eşiğinde ve ben balkonda geçmişimle yüzleşiyorum. İyi ki varmışsın balkon. Balkonları üç kuruşa satan yeni inşaat bağımlısı insanlara bu sene çok güzel dersler verdin. Gördük mü şimdi balkon ne demek?

Balkon konserleri: Pandemi sürecinde müzisyenlerin balkon veya pencerelerden verdikleri mini konserler. Vaka ve ölüm sayılarının korkunç boyutlarda seyrettiği İtalya’da başladı ilkin. Sosyal medyada yayınlanan görüntülerde kâh bir müzisyen almış eline enstrümanını müzikle şenlendiriyor evde sıkılan ahaliyi, kâh pencerelere balkonlara doluşan insanlar meşhur direniş şarkısı Bella Ciao’yu söylüyorlar hep bir ağızdan. Derken Türkiye’de de iş ciddiye binip evde kalmak kaçınılmaz olunca, benzer konser haberlerini duyar olduk. Farklı

kentlerden müzisyenler evlerinin dışarıya açılan eşiklerine konuşlanıp çaldılar, söylediler. Oyun havalarıyla ünlenen Ankaralı müzisyenler de dâhil oldular bu eyleme. Sincan'daki evinin balkonundan konser veren Ali Özel bunlardan biriydi örneğin. Burhan Gülalan ve Ankaralı Coşkun (Coşkun Direk) da konser verenler arasındaydılar. Fakat bu ikisinin balkon konserleri yüzünden sosyal medyada tartıştıkları ve bunun üzerine Gülalan'ın silahla yaralandığı haberleri de düştü önümüze: "Ankaralı müzisyenlerin balkon konseri kavgasında silahlar konuştu".

Balkonda Bayram: Pandemi sırasında sosyallik niteliğini ikame edemediğimizi en kuvvetli biçimde hissettiğimiz kutlama pratikleri. Mart 2020'den, gayri resmi evde kalma zorunluluğunu deneyimlediğimiz iki ay boyunca iki ulusal bayram (23 Nisan Milli Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı), bir 1 Mayıs, bir de dini bayram (Ramazan Bayramı) gördük. Sosyo-politik kutuplaşmadan ötürü büyük ölçüde ayrıışmış bir toplumun, bu ayrışma sonucu bambaşka toplumsal kesimlere hitap eden, bambaşka kesimlerde duygulanımlar yaratan bu günleri ne ölçüde birbirine benzemez biçimde deneyimlediği de, pandemi günlerinin insanları balkonlarına hapseden akışında daha belirgin hale geldi. Sözelimi, Ankara'nın yüzdeyetmiş cehepe semtlerinde, ulusal bayramlar yer yer sempati duyulabilir bir coşkuyla, pandeminin de etkisiyle olacak, yer yer de bir histeri haliyle kutlandı. İnsanların sese çok daha duyarlı olduğu bu koşullarda ve özellikle Ankara'da yaşayanların belleğinde 10 Ekim, 13 Mart gibi can yakıcı anılar halen çok diriyken, mahalle işlerinde atılan havai fişekler ciddi bir huzursuzluk yarattı. Olağan koşullarda dini bayramları kutlamayan insanlar dahi, özellikle bayramın birinci günü 65 yaş üstündeki insanların sokağa çıkması ve birbiriyle pek sevimli biçimde, bağıra çağıra bayramlaşması sonucu, kendilerini Ramazan Bayramı'nın kolektif coşkusu içinde buluverdi. 1 Mayıs coşkusu ise, şayet Mamak-Tuzluca'yı ya da Ümraniye-1 Mayıs Mahallesi gibi bir yerlerde değilseniz, bir parça içimizde patladı. Seküler-cumhuriyetçi eğilimleri olan semtlerde bile utangaç birkaç alkış, uzaklardan gelen cılız Çav Bella tınları, bir cesaret, bir kerede bir ki-

şinin atıp sonra da ortadan kaybolduğu “Yaşasın 1 Mayıs” sloganları biraz içimizi ezdi. Senede bir gün kendimize benzer insanlarla, sanki bütün dünya bizmişiz ya da daha dün devrim olmuş gibi bir coşkuyla kutladığımız 1 Mayıs İşçi Bayramı, 2020 yılında balkonlarda hoş bir sâda, gönüllerde bir özlem ve yanı sıra kendimizi bir solcu olarak biraz yalnız hissettiğimiz bir deneyim olarak kaldı.

Bana yaklaşma: Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca’nın kendisine yaklaşan görevliyi fiziksel mesafe açısından uarması. Bu uyarı içimizden ya da sesli olarak, pandemi boyunca diyaloglarımızdan eksik olmadı. Sokakta yürürken karşıdan gelene için için haykırdığımız bir dip sese dönüştü. Yaklaşma hakkı yalnızca ev halkının ve dört ayaklı dostlarımızın.

“Bana yaklaşma” diyemeyen kibar, karşındakine neder?: “Yaklaşmayayım öksürüyorum”, “Apartmanda koronali var hiç gelmeyin yanıma”, “Bütün gün sokaklardayım aman bir şey bulaştırmam sonra görüşürüz”, “Sizde yaşlılar var benden az uzak durun sonra üzülürüm bir şey taşırsam” diyor.

Bu çabaları boşa çıkaran yanıtlar ise şöyledir: “Ne olacak benim abim de hasta korkmam ben”, “Aman zaten hepimiz olacağız bir şey olmaz”, “Ya alacaksam senden alayım”, “Karım hasta zaten sizden mi çekineceğim”, “Ya yok böyle bir mikrop komplo teorisi bunlar. Adi bir grip işte.”

Basın toplantıları: Basın çalışanları ve muhabirleri bir toplantı salonunda, izlerkitleyi televizyon ya da radyo başında bir süre bekleten, bekleyiş sürecinin boş bir masayı veya kürsüyü dile gelir kıvama ulaştırdığı noktada basın açıklamasını yapacak kişinin kame-raların karşısına, mikrofonların yanı başına geçtiği toplantı çeşidi. Pandeminin normalleşme adımları öncesi döneminde birçok insanı ekrana kilitleyen basın toplantılarının başında Cumhurbaşkanı ve Sağlık Bakanınıninkiler vardı. Sokağa çıkmak yasak mı? Kısıtlı mı? Özgür müyüz? Tatil miyiz? 65 yaş üstü ve çocuklar ne yapacak? Şehirlerarası yolculuk yasak mı? Yasak iptal mi? İptal iptal mi?

Belirsizlik, bilinmezlik, beklenmediklik: En çok yakındığımız, süreci en iyi tarif eden, ne hissettiğimize ve neden öyle hissettiğimize yanıt olan kavramlar.

Ben Çinli değilim!: Pandemiyle birlikte başlayan ayrımcılık, yaftalama, ötekileştirme, günah keçisi ilan etme hamlelerinin ilk deneyimleri. Şubat ayında, Eminönünde Tayvan'lı bir turist çantasına led ışıkla yazmıştı: Ben Çinli değil, Tayvanlıyım, ölürüm Türkiyem.

Beni korona değil...: Önce bir tır şoföründen duyduk bu cümleyi. 29 Mart'ta medyada yankılandı. Bir tır şoförü evde kal çağrısına böyle isyan ediyordu: "İşçiyim. TIR şoförüyüm. Çalışmasam ekmek yok, beni bu virüs değil, düzeniniz öldürür" diyen yurttaş gözaltına alındı. İçimiz acıdı ve bir adım ötesine tanık olduk çaresizce. 15 Nisan'da ekonomik güçlüklerden yılgın düşen bir yurttaş kendini üst geçide astı ve geride bir mektup bıraktı: "Koronavirüs öldürmedi beni sahipsizlik, çaresizlik, umutsuzluk öldürdü."

Bilim Kurulu: Ekranlarda emekli askerler ve her konuda uzman gazeteciler görmeye alışkın yurttaşın tanıştığı yeni bir tür uzman grubu. Bilimcağız ilk kez siyasi erk tarafından da dikkate alınmıştır. Daha çok diyanet işlerinin sözünün geçtiği ve bilimden bihaber başkanına sunulup onay alınan bir kurul görünümü verse de. Bazı üyeleri çok sevilmiş ve onlara itibar edilmiştir. Elimizi nasıl yıkayacağımızı, maskeyi nasıl takacağımızı, sosyal mesafenin ne olduğunu, virüsün nasıl bulaştığını, 65 yaş ve üstünün ne yapması gerektiğini büyük bir sabırla kanal kanal gezip anlatan bu kurul üyeleri sayesinde ilk kez halkımız bilim insanlarının da dinlenebileceğine kanaat getirmiştir.

TTB ve Sağlık Bakanlığı süreçte zaman zaman karşı karşıya geldiler ama aynı aileden her iki kurulda da yer alanlar da oldu. Onlar evde nasıl geçiniyorsa biz de toplum olarak öyle geçineceğiz bu korona günlerinde.

Bilimsel Dergide yayımlandı mı?: Bilim insanlarının, COVID-19 konusunu tartıştıkları TV programlarında, sıkça kurduk-

ları bir soru cümlesi. Bilimsel dergiler, ilk kez bu ölçüde kamuoyunun dikkatine sunuldu, önemleri anlaşılmış oldu. Lancet’te bir makalenin yayımlanmış olmasının önemli bir şey olduğunu duyduk örneğin. Daha da önemlisi, bilimsel dergi diye bir türün varlığından haberdar olduk. Türkiye’deki COVID-19 portalları şöyle: <https://covid19.tubitak.gov.tr/bilimsel-kaynaklar>

<https://marmara.libguides.com/c.php?g=678819&p=4837573>

Bill Gates’in istifası: Microsoft’un kurucusu ve yönetim kurulu üyesi Bill Gates istifa etti. Yapılan basın açıklamasında, Bill Gates’in küresel sağlık, kalkınma, eğitim ve iklim değişikliği dâhil hayırsever önceliklerine daha fazla zaman ayırmak istediği ifade edildi. Pandeminin en hızlı zamanlarında gerçekleşen bu istifa, komplo teorisyenlerinin de iştahını kabarttı. Koronavirüsü o mu üretti diye soruldu.

Birinci basamak sağlık hizmeti: Sağlık Bakanlığının tanımına göre “Birinci basamak sağlık hizmeti, sağlığın teşviki, koruyucu sağlık hizmetleri ile teşhis, tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinin bir arada verildiği, bireylerin hizmete kolayca ulaşabildikleri, düşük maliyetle etkin ve yaygın sağlık hizmeti sunumudur.” Bkz. <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/ailehekimligi/birinci-basamak-sa%C4%9Fl%C4%B1k-hizmetleri.html>

Bizim bildiğimiz tabiriyle aile hekimliği uygulaması da denilebilir. COVID-19 sürecinde hastalarla ilk karşılaşan bu hekim grubu ile ilgili olarak TTB’nin Aile hekimliği kolu, hazırladığı rehberle çalışanların sahada yalnız kalmaması için önerilerde bulunmuştur. Yeterli kalite ve sayıda kişisel koruyucu ekipmanların temini, sağlık çalışanlarına test yapılması, Sağlık Bakanlığının kurulacak bir sistem aracılığıyla hastalar hakkında bilgilendirilmesi, sağlık yönetici ve çalışanları arasında yeterli iletişimin sağlanması gibi maddeler içermektedir.

Ayrıntılar için Bkz. https://www.ttb.org.tr/kollar/covid19/yazdir.php?Tablo=tbl_haber&Guid=cc04f5da-7bd8-11ea-a12d-7a-ee3f6e69c5

Birlik ve beraberlik: Ülke olarak duygusal bütünlük sağlama. Yeni mikro milliyetçi söylemin iştahlı sloganı! Kosmosun devasallığı karşısında komik duruma düşen çıkış. Ne zaman başı sıkışsa bu sözcüğe başvuruyorlar. Ama bu iki sözcükten bihaberler. Öğrenemediler.

Biz bize yeteriz: Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, "Biz bize yeteriz Türkiyem" sloganıyla, 1 Nisan 2020'de yedi aylık maaşını vererek başlattığı "milli dayanışma" bağış kampanyası. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli kampanyaya beş maaşıyla katılmıştır. Kampanya çağrısı için cep telefonlarına kısa mesajla, bağış hesap numaraları IBAN olarak bildirildiğinden vatandaşlar arasında "biz yardım beklerken devlet IBAN" attı şakalarının yapılmasına neden oldu.

Sohbet esnasında kullanıldığında, zaman zaman "neymiş bu öz kaynaklar? Neredeymiş vergiler? Şuraya da fedakâr ağaçlar mı çiziyoruz? Para etmediğinde de kesiyoruz?" sorularıyla karşılaşılmasına sebebiyet veren temenni, yerine göre emir. Örtük bir milli, beraberlik söylemi, analogisi; kasanın neden buharlaştığı sorgusunun önünü kapattığı da söylenebilir.

Israrcı bir kampanyadır. Telefonuma gönderilen SMS ile kendini her gün hatırlatmıştır. Çok tartışılan konulardan biri haline gelmiştir. Kamu kurumu çalışanlarından zorla bağış yapması istendiği bile söylenmiştir. Kampanya henüz sonuçlanmadı ama şu ana dek epey miktar para toplandığı açıklandı. Fakat toplanan bu bağışların nasıl değerlendirildiği tam bir muamma.

Boşvermişlik: Aldırmama durumu. Tepki gösterme dürtüsünün kaybı ya da bastırılması. Umutsuzluk, çaresizlik, vurdumduymazlık, pişkinlik, fazla maruz kalma, yılma, saygı duymama, önemsememe, fazla önemseme gibi kavramlarla birlikte daha anlaşılır hale geleceği varsayılan durum.

Boşveriyorum...

"Bu Son Olsun": Ardışık zamanlama ile yaşanan olumsuzlukların sonuncusundan sonra, yeni bir olumsuzluk daha yaşanmaması

isteğini, dileğini belirten ünlü Türk büyükanne/büyükbaba sözü. Her türlü ölüm, deprem gibi afetler, kişisel veya toplumsal olumsuz deneyimler sonrasında duyulmaya alışılmış bu söz, yangınlar, depremler ile kötü başlayan bir yılda bir de viral afet yaşanınca, korona pandemisine özgü olmasa da bu dönemde sıklıkla telaffuz edilmiştir.

Bulaş: 1970’lerin sonunda türetilen, “enfeksiyon hastalığı” anlamında bir terim. Enfeksiyon hastalıkları ve mikrobiyoloji uzmanları tarafından sıkça kullanılır. Zamanında “Bulaş bulaşan bulaş mı, bulaşmayan bulaş mı” diye birbirimize çokça sormuştuk. Sonuç belliydi. Bulaş her zaman bulaşıyordu, bu nedenle adı “Bulaş”tı.

Bulaşık: Enfekte. Üstüne korona yapışmış, mutfak lavabosunda yıkanması gereken eşya ve insan.

Bulaşık Makinesi: Karantina biraz daha devam ederse artık dile gelecek olan sevgili beyaz eşyamızdır. Bir sabah kapağını açtığımızda “boşanın da semerinizi yiyin artık yettiniz be” diye çemkirmesine çok az kaldı. 7/24 dolup dolup boşalan, daha çalışırken bir sonraki sefer için gerek tezgâhta gerek lavabo içerisinde biriken bulaşıklar nedeniyle nefes almaksızın çalışan bulaşık makinesi karantina sürecinin evlerdeki yıldızları arasında yerini almıştır bile.

Bulaşık Makinesini “enfekte makinesi” gibi düşününce bir garip oluyor içim.

Burada sağlıkçı istemeyiz: Sağlıkçılardan ilk yakınan yetkili ağız Zonguldak Valisi oldu: 17 Nisan’da düzenlenen basın toplantısındaki sözleri tepki topladı. Sonradan özür dileyen Vali’nin ifadeleri şöyleydi: “Her türlü tedbiri alınmasına rağmen maalesef sağlıkçılarımız kendilerini koruyamadılar. Tüm arkadaşlarımızı uyardık. Bu bizim faturamızı ağırlaştıran olay oldu. Normalde sağlıkçılarımızın bize götürdüğü yük olmasaydı bugün belki de geri dönüşü konuşuyor olacaktık.” Ancak bundan birkaç gün önce hekimler otel ücretini ödedikleri halde bir otelden çıkarılmıştı: Ailelerini korumak için otelde konaklayan doktorları Zeytinburnu Novo Otel odalarından çıkarttı.

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Çocuk Nörolojisi Bilim Dalı'nda görev yapan Doç. Dr. Serhat Güler'in sosyal medya hesabından yaptığı açıklamayla kamuoyunun olay hakkında bilgisi oldu ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu duruma el koydu, doktorlar için bir yer ayırttı. Bu arada birbiri ardına sağlık çalışanı kiracısını istemeyen, komşusunu istemeyenlerin haberlerini duyduk. Neymiş? Onlar hayat kurtarmak için varlar. İşlerini yapsınlar. Barınmasınlar, uyumasınlar, adamı hasta etmesinler!

Burun: Solunum ve koku alma organı. Estetik operasyonların gözdesi. Hayvan dostlarımız için beslenme ve sosyalleşme aracı. COVID-19 salgınına değin, üst solunum yolu enfeksiyonlarında ağızla birlikte başrolü üstlenen bu organımız, varlığını genellikle tıkalıyken hatırlattı. Çiçeklerin, toprağın, yağmurun, leziz yemeklerin ve elbette sevdiklerimizin güzelim kokularını içimize her çekişimizde duyduğumuz hazzı ona borçlu olduğumuzu pek düşünmedik.

Maskenin hayatımıza girmesiyle burunun önemi anlaşıldı. Pandeminin başından beri maskeyi ısrarla burnunu açıkta bırakacak şekilde takanların burnu büyük olanlar olduğu düşünülse de geçen süreçte bunun bize özgü bir alışkanlık olduğu ortaya çıktı ve hayatımıza yeni bir kavram girdi: "Burnunu da kapa!"

Canlı arkadaş: Eş, yâren, yoldaş anlamlarına gelen arkadaş düşüncesinin güncel TDK sözlüğüne göre karşılığı. COVID-19 virüsüne kapılmış, ailesinin yaşadığı şehirden farklı bir şehirde karantinada kalmak zorunda kalmış ve hastalığı atlatmış arkadaştan duyulan kelimedir: “Canlı arkadaş görmeyi o kadar çok özledim ki...”

Ethel Watts Mumford’a göre, tanrıya hem sitemin hem de şükretmenin sebebidir, çünkü aileyi tanrı vermiştir ama şükür ki arkadaş biz seçeriz. Aynı zamanda acı mecburiyettir arkadaş. John Steinbeck, Lennie olmadan, George’u yazamaz mesela. Canlı arkadaş özlemi, zorunlu mesafenin, hastalığın, savaşın, pandeminin, kısacası mecburiyetlerin neticesinde arkadaşınla yalnızca “görüntülü konuşma” ile bir araya gelebilme sonucunda oluşan özlem biçimidir. Çünkü canlı arkadaş yalnızca görüntü ve konuşma değildir.

Cemaatsiz cami: Koronavirüs tedbirleri kapsamında camilerde cemaatle namaz kılınamamasından kaynaklı durum.

Zaten bütün camiler cemaatten yoksundu, cuma namazları hariç.

Cerrahi Maske: Sağlık profesyonellerinin hasta bakımı ve ameliyat esnasında, ağız ve burundaki sıvı damlacıkları aracılığıyla bulaşabilecek bakterileri önlemek için taktığı maske.

Korona günlerinde en çok ihtiyacımız olan şeylerden biri haline geldi. Ne yazık ki benim hiç cerrahi maskem olmadı, anneme ve babama devlet tarafından gönderilen maskelerden kendi payıma düşenleri yıkayıp yıkayıp kullandım, bazen de tülbent bağladım.

Clexan: Aslı Enoksaparin sodyumdur. Korona salgını sırasında piyasada bulunması neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Zira sağlık bakanlığı hepsini toplamıştır. Olayın altındaki neden şöyle bir şeydi: Zaman içinde hekimler COVID-19'un damar duvarlarına ciddi hasar verdiğini ve küçük damarlara bu hasar nedeniyle pıhtı dolduğunu saptadılar. Clexan etkisi bir gün süren karın duvarında cilt altına yapılan bir pıhtı önleyici idi ve riskli Korona hastalarında yaşam kurtarıcı oluyordu. Hekimlerin zaman içindeki deneyimi hastaların bu ilacı iyileşme süreci içinde bir ay kullanmaları gerektiğini ortaya koymuştu.

COVID-19: Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19), ilk olarak Çin'in Vuhan Eyaleti'nde Aralık ayının sonlarında solunum yolu belirtileri (ateş, öksürük, nefes darlığı) gelişen bir grup hastada yapılan araştırmalar sonucunda 13 Ocak 2020'de tanımlanan bir virüstür. Salgın başlangıçta bu bölgedeki deniz ürünleri ve hayvan pazarında bulunanlarda tespit edilmiştir. Daha sonra insandan insana bulaşarak Vuhan başta olmak üzere Hubei eyaletindeki diğer şehirlere ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin diğer eyaletlerine ve diğer dünya ülkelerine yayılmıştır. (Kaynak: Sağlık Bakanlığı) Coronaviruslar insanlar arasında hastalık yapabilen, bazı hayvan türlerinde (kedi, deve, yarasa) tespit edilebilen geniş bir virus ailesidir. Hayvanlar arasında dolaşan Coronaviruslar zaman içinde değişim göstererek insana bulaşma yeteneği kazanabilirler ve böylelikle insan olguları görülmeye başlar. Ancak bu virusların insanlar açısından tehdit oluşturmaları, insandan insana bulaşma yeteneği kazanmalarından sonra söz konusu olur. 2019-nCoV, Wuhan şehrinde canlı hayvan marketini ziyaret edenlerde ortaya çıkmış, insandan insana bulaşma yeteneği de kazanmış olan bir virustur. (Kaynak: TTB)

Elon Musk'ın yeni çocuğunun ismi gibi. Bir dönemi simgeleyecek kelime. Korona mı COVID-19 mu? Bourdieu'cu kültürel sermayeye göre cümle içi söyleme şekli değişiklik arz edecek.

COVID-19 insanlığın el birliğiyle ve üstüne çok emek vererek yarattığı bir salgındır. “İnsana yaraşır bir yaşam kuramadığımız ve ötesinde, istemediğimiz içindir.” Biz insanca yaşamak istemedik, biz aynı gezegen aynı gemide olduğumuzu hatırlamak istemedik, “her koyun kendi bacağından asılır” düzenini tercih ettik. Hep kendimize baktık. Başkasında kınadığımız şey, elimize geçen ilk fırsatta bizim huyumuza dönüştü. Ötelerde bir yerlerde zulüm gören insanları hiç umursamadık, en fazla sosyal medyada rahat koltuklarımızda, onlarla ilgili birkaç duygusal rt ve beğeni aldırıcı şeyler yazıp çizip surduk. Bunun ötesinde bir şey yapmadık.

Covidiot: COVID-19'a rağmen, insan sağlığını korumak için konulmuş kurallara uymayan, covid-19 salgını yoktur diyen veya COVI6-19'la ilgili saçma sapan komplo teorileri üreten kişileri tanımlamak için kullanılan kavram.

Çaktırmadan: Gizlice, sezdirmeden manasına gelen bir sözcük. Pandemi döneminde şu sözcüklerin ön eki gibi kullanılmaya başlandı: Maskeyi çıkar, arkadaşlarınla buluş, taziye git, bayramlaş, fazla yolcu taşı, mesafeyi gözetme.

Çin-ABD atışması: COVID-19 salgını sürecine iki devletin salgından birbirini sorumlu tutması. Günümüzün şeffaf olmayan demokrasi anlayışının ve çarpık yönetim şekillerinin net bir şekilde ortaya dökülmesi.

Çocuklarla gençlere bir şey olmuyor: Ekonomi-politiğin en acımasız yüzü. Çarkın dönmesi için vazgeçilen bir diğer yaş grubu.

Türkiye’de salgın sürecinin başlarında 65 yaş üstünde olan vatandaşların sokağa çıkmasının yasaklanmasıyla yan yana gelince, koronavirüsün yayılmasıyla ilgili yaşlı bireylerin suçlanmasına kadar varan bir algının oluşmasına katkı sunan yanlış düşünce.

Bu algıyı kendi yozluğuna giydiren irin saçan bir tayfayı, 20 yaş altına da sokağa çıkma yasağı gelince yüz üstü bırakmışlığı vardır. Ama 20 yaş altı olup da çalışmak zorunda olan ve yasak sonrası bir genelgeyle “imdadına yetişilen” insanlar açısından bu sözde gerçek kabul edilmiş görünüyor.

Çorumlular dünyayı ele geçirecek: Türkiye’de hemşericilik kuvvetlidir. Memlekette “adam çıkmaz” denilerek damgalanan Çorumluların dünyadan intikamlarını almak üzere bir mikrop üretip dünyanın başına saldığına dair tevatür de salgın döneminde yapılan şakalar arasında girmiştir. COVID-19’un 19’unu Çorum’un plakasına bağlayarak dünyayı ve hayatı anlayan herkesi sürekli ve ayakta alkışlıyoruz.

Dünyayı yöneten 7 gizli aileden tamamının Çorum’dan çıkması şoku! “Küreselcilerin”, “biyolojik silah” üretenlerin diyarı. Komplote-orisyenlerin saçmalıklarının sınırsızlığı.

Çocuklarla Etkinlik: Çocukların ince motor becerilerinin, parça bütün kavramlarının, hayal güçlerinin gelişmesi için yapılan aktiviteler. Özellikle okul öncesi 7 insan enerjisinde olan 3-5 yaş grubu çocukları, hiç olmazsa bir 15 dakika sabit tutabilmek için canla başla uydurulan etkinlikler de diyebiliriz. Bu etkinlikler sayesinde çocukların mı ince motor becerileri gelişti, hayal güçleri güçlendi yoksa ebeveynlerin mi tartışma konusudur. Bahse konu ebeveynler müfredatta bulunan, bir yıl boyunca yapılması planlanan etkinlikleri 2,5 ayda tamamlamış olmanın haklı gururunu yaşamaktadırlar!

Çocuklarla evde kalmak: 16 Mart 2020’de okulların kapanması sonrası, yirmi dört saati aynı fiziki mekânda geçirme deneyimi olarak tanımlanabilir. Hafta sonu rutinlerinin haftanın her gününe uydurulma çabasıdır ve ev halkı ortaklığının en fazla hissedildiği sofrası pratiğinin en az üç öğün olmasıdır. Sofra pratiği dışında kutu oyunlarının bin bir çeşidinin oynanması, ‘uno’ gibi kart oyunları ile zaman geçirmek, etkinlik saatlerinin sonsuz artması da bu örnekler arasındadır. Havaaların ısınması ve çocukların sokağa çıkma yasağı ile etkinliklerin balkona taşınması, bahçeciliğin ve açılığın çocuklarla yeni bir forma bürünmesi de çocuklarla evde kalmanın başka yönleridir. En ilginç ve aslında en eğlenceli yaşanan süreçlerden biri de geleneksel çocuk oyunlarının (saklambaç, ebelemece, yakan top vb.) ev koridorlarında oynanmasıdır. Evin Balkonuna ise oyun mekânları ara-

sında en önemli yere sahip hale gelmiştir: Seksek, ‘piknikçilik’ ve hatta su savaşı oynamak, vazgeçilmez oyunlardandır. Pedagogların kaliteli zaman geçirme vurgusunun sonuna kadar yaşandığı bu dönem kimi zaman rutin ev işleri konusunda kaçınılmaz gerilimlerin de yaşanmasına neden olmuştur. Ev içi işbölümünün orantılı dağılımı sağlandığında evin bireylerinin gerilimi azalmıştır. Çocuklarla evde kalmak Miyazaki’nin dünyasıyla yaşandığında covid sürecinin atlatılması da kolaylaşmaktadır!

Çocuklarla evde kalmak, COVID-19 salgını öncesi de şahane olmayan yaşam formu. Neo-liberal ekonomi politikaların arşa ulaştırdığı ilaç sanayi, özel sağlık hizmetleri ve sigortacılık gibi sektörlerin virüsle mücadelede bula bula herkesin evde kalması çözümünün üretebildiği salgın döneminde, özellikle evden çalışmak zorunda kalan anne babaları hayattan soğutan bir sirk ortamı. Dünyanın geri kalanını kıskanarak, izleyecek film, dinleyecek podcast bulamadıklarından, çok sıkıldıklarından, çok uyuduklarından, gün içinde verimli olamadıkları ve kilo aldıklarından şikâyetlenen çocuksuz fanilerin dertlerine karşı içsel bir şiddet arzusunun doldurduğu günleri ifade eder. İlk zamanlarda “aman ne güzel çocuğumuzla kaliteli zaman geçireceğiz” temalı duygularla coşan anne yüreklerin, iki koca ayın sonunda büzüşmesi, kuruması ve yorgunluktan bir miktar teklemeye başlaması halini tanımlar. Karantina sürecinde çocukla evde kalmanın fiziksel görünimleri; ortalama 5 saatlik gece uykusu, çocuğun varlığı dolayısıyla geçiştirilemeyen üç öğün yemek yapma pratiği, ortalığı toplama eyleminin kedinin kuyruğunu yakalama çabasıyla benzer bir şeye dönüşmesi hali, ayakta durmaktan altı su toplayan ayaklar, kucakta bebek taşımakta yamulmuş bir omurga olarak sıralanabilir. Ruhsal durum ise, sürekli eski günlerin film şeridi gibi zihinde aktığı, nostaljik bir zihinsel firar eylemiyle tanımlanabilir. Ruh sağlığı, sesli kitap dinleyerek korunmaya çalışılır. Sesli kitabı kim akıl ettiyse ona bolca hayır duaları edilen günlerdir.

Defin İşlemleri: COVID-19 tanısı ile ölenlerin nasıl defnedileceğine ilişkin kurallar. Sağlık Bakanlığının hazırladığı rehber e şu adresten erişilebilir: <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/depo/enfeksiyon-kontorl-onlemleri/COVID19-MorgveDefinHizmetleri.pdf>

Morg ve gashane çalışanlarının sağığını korumaya yönelik tedbirleri içerir. Evde ölenlere sarılmamak maddesi iç burkar. Ölenin eşyalarının çift kat naylonla yakınlarına verilmesi ifadesi de. Ölüm işte her zamanki gibidir, serttir. COVID-19 süreci bunu daha iyi belletmiştir. Ölümün çaresizliğine çaresizlik katar. “Daha kötüsü hep vardır” cümlesini akla kazır. Sokağa çıkma kısıtlamaları, şehirlerarası yolculuk engeli, ne çok son vedayı da engellemiş, yürekleri dağlamıştır. Annesinin, kardeşinin, babasının cenazesine gidemeyenler gördük.

Devlet destek ödeneğı: Pandemi sürecinde devletin halkına vermiş olduğı karşılıksız 1000 TL destek ödeneğı, ara dönemlerde verilerek ihtiyaç sahiplerini belirlemede, zor durumda kalan ailelerin tespitinde uygulanan bir çalışmadır. Bu destekten yararlanan aileler “refah” seviyeleri yükselerek memnun olmuşlardır(!) Ödenmesi gereken faturalar, alınması gereken gıda ihtiyaçları kısaca bu tip temel gereksinimleri verilen destek parası ile yetirmeye çalışmaktadır. Öte yandan fenomen olma çabası içinde olan bir takım kişiler, sosyal med-

ya hesaplarından maddi durumu yetersiz ailelere yaptıkları yardımları paylaşan sözde “iyilik melekleri”, ailelerin durumlarına katkı sağlamaktadırlar.

Devlet içinde Devlet: Salgını emellerine alet ederek, sosyal bir hukuk devletinde yaşadığımız zannına kapılıp olur olmaz taleplerde bulunmamız için zemin hazırlamaya kalkan “kimi” belediye reislerinin yardım kampanyası başlatmaya kalkmaları üzerine 1 Nisan 2020’de memleketin reisi “Devlet içinde devlet olmaz” dedi.

Teknik olarak yanlış bir ifadedir. Kast edilen ancak hükümet içinde hükümet olabilir. Zira hükümet devlet değildir. Olmaya çalışandır -çalışmalıdır-. Felsefede henüz yanlıştan başlayıp doğruya erişmekle ilgili bir ispat yöntemi icat edilmemiştir. Sözel bağlamda konu hakkında akademik çalışmalar mevcuttur fakat bu tartışmalar tüzel kişilerin sözcülerinin ve hitap ettikleri seviyenin tedrisatının hayli üstündedir. Yaş ilerledikçe işkemenin Kübra kısmına bir özgüven gelir, anlaması, dinlemesi gerekmez. Genelde böyle olur... Mesele hak sınırı meselesidir ve esasen tanımlıdır. Padişahlık içinde beylik, krallık içinde derebeylik, hükümet içinde belediye ve süzme yoğurt içinde salatalık gayet normaldir.

Dezenfektan: Dezenfeksiyon, hastalık yapıcı mikroorganizmaların ortamdaki uzaklaştırılması işlemi. Dezenfektan ise bunu sağlayan, genellikle sıvı bileşik. Pandemi sürecinde alınacak önlemlerden bahseden yerel yönetici konuşmasının olmazsa olmazı: Dezenfeksiyon, dezenfektan ve dezenfekte etme sözcüklerini birbirini yerine yanlış kullanma. Malzeme eksikliği yaşayan mağazın haberlerinin olmazsa olmazı: Çeşitli dezenfektan ürünleri birbirleriyle yarıştırmak puanlama (sabun, kolonya, alkol, çamaşır suyu vb.). Sosyal medyanın olmazsa olmazı: Yerli malı dezenfektan virali almak (Borel). Konuya kenarından hâkim olan bilmiş/bilinçli vatandaş olmazsa olmazı: Antibakteriyel ürünlerin virüslere etkili olmadığını ordinaryus profesör edası ile komşulara, ahabplara anlatmak.

Alkol ihtiva eden sıvı halinin kokusu, toplumsal olarak koku hafızasında korona günleriyle eşleşmiştir.

Dezenfektan İçmek: ABD Başkanı Donald Trump tarafından salgının en yoğun olduğu günlerde gündeme getirilen bir alternatif tedavi yöntemi. Korona virüsünün sıradan sabun ya da dezenfektanlar tarafından kolayca etkisiz hale getirilebildiğini fark eden Trump, televizyon ekranlarından dile getirdiği bu yöntemle, hastalara damardan dezenfektan enjekte edilmesini önermiştir. Başkan'ın konuşması sırasında yanında bulunan doktorların yüzlerini buruşturmaları, tutucu bilim insanlarının böyle yaratıcı çözümleri değerlendirmek yerine sığ dimağlarının esiri olarak kalmayı tercih edeceklerinin bir işareti olmuştur. Nitekim bu konuşmanın arkasından ABD'de halka dezenfektan içmeyin yönünde duyurular yapılmış ve salgına karşı bir umut ışığı daha söndürülmüştür. Oysa yöntemin yalnızca Başkan'a uygulanması bile hem ABD hem dünya için rahatlatıcı bir adım olacaktır.

Dinçer Güner: Her şey ama her şey 31 Aralık 2019 gecesi Habertürk Kanalı'nın Yılbaşı Özel Programı ile başladı. Fatih Altaylı bir grup astrologla birlikte 2020'nin bizlere neler getireceğini tartışıyordu. Müdavimlerini ayrı tutalım, Dinçer Güner, o gecenin ve sonrasındaki pandemi sürecinin "yıldızı" oldu. Bilimin, tıbbın cevap veremediği pek çok soruya, Dinçer Güner, gezegenlerin, yıldızların açılı/karşı açılarını okuyarak yorumlar getirebiliyor, sorunlara çözümler üretebiliyor, insanları olumlu yönde motive edebildiği gibi, bazı gün ve saat aralıkları vererek tehlikelere karşı uyatabiliyordu. Buraya kadar her şey olağandı çünkü astrologlar gökyüzündeki gezegen ve yıldızların hareketlerine göre geçmişe, bugüne ve geleceğe dair bir takım ön görülerde bulunan, kendilerine genelde "yaşam rehberi" diyen insanlardı ve Güner de onlardan biriydi. Peki, onu diğerlerinden farklı kılan neydi? Söylediklerinin neredeyse harfi harfiyen çıkması. Referans noktası da işte o yılbaşı programı oldu. Bir zamanlar Adorno'nun hayretle "insanların rasyonel dertlerine irrasyonel çözümler" araması olarak değerlendirdiği astroloji, COVID-19 sayesinde, bilimin önüne geçerek rasyonellikten fena halde bozguna uğramış akıllara su serpmektedir.

Dip boya: Saç köklerine yakın yerlerin boyanması nedeniyle doğrusunun “Kök Boyası” olması gereken bir tür “saç teli badanası” türü. Salgın sırasında kuaförler kapatıldığı için yapılamamış ve kadın cinsiyetinin gerçek saç renginin açığa çıkmasına neden olmuştur. Salgın sırasında artan kadın-erkek ayrılıklarının yegâne nedeninin bu durum olduğunu düşünenler olmuştur.

Daha çok kadınlar arasında yaygın kozmetik bu kriz dipten ve derinden sarstı bizleri. Doğal sarışın numarası yapanlar, beyazlarını aynalardan saklayanlar, kuaförünün yaptığı işi hafife alıp kendi kendini boyamaya kalkıp, rengârenk kafalarla dolaşanlar, hepsi-hepsi dip boya mağdurdular.

Dirsek Tokalaşması: El sıkışmanın korona salgınından sonra büründüğü yeni form.

Temas etmeden selamlaşamayanlar için geliştirilen görece az riskli dokunuşlar. Bkz. El sıkışma.

Dornaz Alfa: En üstün balgam söktürücü. Solunum yolu sekresyonları azaltan bir ilaç. Aşı bulduğunu iddia ederek gündeme oturan Ercüment Ovalı sayesinde haberdar olduk bu ilaçtan da.

Dönüşümlü vardiya: Günün farklı saatlerinde çalışma, esnek çalışma. Oksimoron... Rahmetli Levent Kırca açıklaması: Tüm vardiyalara aynı garibanları sürmezsen, bu şey dönüşür zaten.

Duruşmaların Ertelenmesi: 2020 Mart ayında koronavirüsün Türkiye sınırlarına resmi olarak adım atmasının ardından alınan tedbirler kapsamında duruşmalar ertelendi.

Yürüyün anam ne duruyunuz.

Dut pekmezi: Cumhurbaşkanlığı uçak filosunun kabul salonunda ağırlanan gazetecilerin salgın hastalıktan korunma yöntemini sormaları üzerine Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın “Her sabah bir kaşık dut pekmezi alırım, Erzurum’dan tanıdıklar gönderir” sözleri üzerine Erzurum dut pekmezi esnafının yüzünü güldüren

geleneksel ürün. Bölgelere göre, üzümünden, keçiboynuzundan yapılan çeşitleri de vardır.

Dünden hazırmışız: İlköğretimden üniversiteye uzaktan eğitime, uzaktan sınavlara, evden çalışmaya, görüntülü konuşmaya, “Zoom” toplantılarına, sanal marketlere, internet alışverişine, sanal müze ziyaretine, sanal konserlere, sanal film festivallerine, sanal otomobilimizde istediğimiz şehirde istediğimiz sanal radyo kanalını dinleyerek sanal gezmelere, internette yürüyüş seanslarına, internette yoga seanslarına, uzaktan okey partilerine, kendi ekmeğimizi yapmaya, uzaktan kongre ve sempozyumlara, uzaktan bakanlar kurulu toplantılarına, uzaktan hasta bakımına, dijital sağlık kayıtlarına, uzaktan bankacılığa, daha neler neler... Sanki birileri ortamı bugünler için hazır etmiş de bir tek maskeyi atlamışlar.

Dünya Başkentleri Platformu: Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Mansur Yavaş öncülüğüyle kurulan ve 43 başkenti COVID-19 ile mücadelede kazanılan deneyim ve birikimi ortak bir havuzda toplamayı amaçlayan uluslararası bir platformdur. “Sorun küresel çözüm yerel” ilkesiyle bir araya gelen belediyelerin www.capitalsinitiative.org adresinde hayata geçirdikleri çalışmada, günlük verilerin, deneyimlerin önerilerin derleneceği ve 102 dilde yayınlanacağı belirtilmiştir (sputnik).

eE

E-devletten maske istemek: Sonu gelmeyen bir bekleyiş. Sistemin sürekli düşmesi. İlhan Berk'ten mülhem: "internetin ilk yılları gibiydi gözlerin hep beklediğim". Her şeyi e-Devletten beklemek. Bana geldi kocama gelmedi, karıma geldi kızıma gelmedi, anneme geldi babama gelmedi, ablama geldi bana niye gelmedi? "Bana gelenler geldi, sen gelmedin."

EBA: Eğitim Bilişim Ağı. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulan sosyal eğitim platformu. Hızla hayata geçen projede ilk günler skandal olarak nitelendirilen birkaç olayla anıldı. Engelliler için ekran güvenlik kodlarının sesli alternatiflerinin yayınlanmadığını yazdı gazeteler. Böylece binlerce engelli öğrenci mağdur olmuş. Ancak asıl skandal Adnan Menderes'in idam sahnesi oldu. Milli Eğitim Bakanı da büyük tepki gösterdi ve içerikle ilgili soruşturma başlatıldı. İzleyenler? İzlemiş oldular.

Ekmek arası ıspanak: Gazeteci Çiğdem Toker'e ticari itibarı zedelendiği iddiasıyla 3 Milyon TL'lik manevi tazminat davası açan, serada domates yetiştirip madencilik ve inşaat işleri de yapan şirketin salgınla mücadele kapsamında inşaatlara teşvik verilmesi nedeniyle işçilerinin kuvvetlenip Temel Reis gibi olmaları için dağıttığı öğün.

Ekonomi: Bir pandemi söz konusu olduğu zaman çökeceği kesin olduğu halde bunu görmeyip çökmemesi için insan yaşamının riske edildiği “şey”.

Ekonomi paketi: COVID-19 salgını nedeniyle, Cumhurbaşkanđı tarafından duyurulan 21 Maddelik destek paketi. İktidara yakın çevreler milyonlarca kişiyne nefes aldırđını öne sürerken, muhalif çevreler yalnızca bir takım sektörleri kapsamasını eleştirdi. Bir yandan virüsle bir yandan işini kaybetme korkusuyla mücadele edenlerin ise dilinde aynı türkü:

Gaydırıgubak Cemilem, nasıl nasıl edeyim de ben işe...

Elbet Bir Gün Buluşacağız: Emine Erdoğan’ın 12 Nisan’da yayınlanan, evde kal mesajında kullandığı şarkı. “Mutlu günler bir müjde gibi geri gelecek” Hâlâ bekliyoruz.

El sıkışma: Toka etmek, tokalaşmak olarak da bilinen farmason âdeti. Bu selamlaşmayı en çok hayvan pazarlarında iki el birden yapışp pazarlık yaparken kullanırken salgın döneminde eli kalbin üzerine götürüp hafif boyun kırarak yaptığımız “milli” selamlaşmamız tüm dünyaya yayılmıştır. Gerçi bizim âdetimize burun kıvrırma derdindeki kimi mahfiller ayakkabı ucu tokuşturma yok efendim dirsekten itirme gibi yeni icatlar da çıkarmıştır. Nihayetinde salgında fazla el kol kucak enseye şaplak gibi hal ve hareketler yasaklandığından karşılaşan insanlar ne yapacağını tam olarak bilememiştir. El sıkışmanın kökeninde “elim boş, silahsızım” demek olsa da salgın döneminde iki el içini karşıya göstererek “teslim oldum” anlamına gelen işaret daha fazla kullanılmıştır.

Yıllar yıllar önce insanlar birbirine dostluğunu göstermek için yaparlarmış. Şimdi ayıp yapılmaması gereken şey. Kılıç tutan eli karşı-sındakine verip güven duyduğunu ifade etme biçimi.

El yıkama: Ortalama bir insanın gün içinde sokaktan eve gelme, yemek yeme, tuvaletten çıkma vb. gerekçelerle günde en az birkaç kez pratik ettiği kişisel temizlik eylemi. Pandemi sırasında, “Bulaş”ın

panzehiri olabildiği gibi, bir obsesyonun ya da yeni bir paranoyanın (“Kapıcıya çöpü verdikten/ Kargocuya para verdikten/ Kapı koluna dokunduktan sonra elimi yıkamış mıydım ben?”) konusu olabilmiş hadise. Twitter’daki kimi etkileşimlere bakılırsa, erkeklerin kadınlara kıyasla daha seyrek ve daha uyduruk biçimde yerine getirdikleri temizlik eylemi. Daha önce de üniversitelerin, çeşitli kurumların ve hatta benzinliklerin tuvaletlerinde kullanıcılara resimle, yazıyla izah edilen bu eylem, pandemiden sonra Sağlık Bakanlığının televizyon spotlarının, türlü çeşitli sağlık çalışanlarının açıklamalarının da konusu oldu. Pandemiden sonra öğrenip benimsediğimiz el yıkama biçiminin, daha önce büyük ihtimalle pek çoğumuzun el yıkama biçimiyle pek ilgisi yoktu. “20 Saniye” kuralına riayet edebilmek için içinden bir şarkının nakaratını söyleyenler mi istersiniz, dışından yirmiye kadar sayanlar mı? Zira yeni, gayri resmi el yıkama yönergesi uyarınca, ellerimizi en az yirmi saniye boyunca ve avuç içlerinden, tırnak aralarına, elin dış yüzeyinden başparmak çevresine kadar epey ayrıntılı biçimde yıkamak gerektiğini öğrendik. Evde olduğumuz durumda bile ellerin yarım saatte bir yıkanması gerektiği, o panik döneminin söz bulutu içinde söylenenler arasındaydı. Bunun üzerine bir de dezenfektan ve kolonya kullanımı eklenince, aşınan, açılan, çatlayan ellerin de enfekte olma riskini beraberinde getirdiği televizyonlarda konuşan uzmanlar tarafından hatırlatıldığında, bir an bir aklımız seğirir gibi oldu. Enfeksiyon hastalıkları ve klinik mikrobiyoloji uzmanı Prof. Dr. Özlem Azap Kurt, bilinmezlik karşısında duyulan paniğin tavan yaptığı bir Mart günü, HALK TV ekranlarında ellerimizi gün boyu yıkadıktan sonra, gece yatmadan önce kremle güzelce nemlendirmemiz gerektiğini söylediğinde, sürecin belki de en güleç ve en sempatik yüzlerinden biri olarak aklımıza kazındı.

Uzaya araba gönderecek kadar ilerleyen medeniyetimizde virüse karşı en güçlü silahımız, Serdar Ortaç’ı bile tedirgin eden egzama tehlikesi, dünyayı obsefif kompulsif bozukluğa sokacak eylem olarak zihinlere kazındı.

Eldiven: Soğuktan veya hijyenik nedenlerle çeşitli dış etkilerden korunmak için ele giyilen deri, kauçuk, kumaş ya da diğer malzemelerden üretilen el giysisi.

Ben her evden çıkışımda cerrahi eldivenlerimi takıyorum, eve gelince de uyarılarda belirtildiği şekilde elimden çıkarıp bir poşete koyuyorum, poşet içerisinde birkaç gün beklettikten sonra atıyorum. Ne var ki, salgın patlak verdiğinden bu yana sokakta kaldırımlarda, çimlerin üzerinde envaiçeşit renkte eldivenle karşılaşıyorum. Korona günlerinde en çok sinirimi bozan şeylerden birisi özensizce etrafa saçılan eldivenler oldu.

Enfekte: Virüsün bulaştığı kişi, ortam. Enfeksiyon geçiren canlı. Bulaşık.

Elini ağzından çek: Çoğumuzun çocukluğunda büyüklerinden sık duyduğu uyarı sözü. Versiyonları da var. “Elini gözünden çek”, “Elini burnundan çek.” Devamı da gelir: “Mikrop kaparsın! Hasta olur, ölürsün!..” Yıllar sonra televizyonlarda doktorlardan günde on kere aynı uyarıyı duyacağıma hayatta inanmazdım. Büyüdüm artık, koskoca herif oldum. Hala “Onu elleme, buraya dokunma, hadi hemen git elini yıka.” O zamanlar pek kafama yatmazdı ama anlaşılan doğruymuş.

Bugünlerde kendimi elim ağzımda yakaladığımdaki düşünce akışım: Çabuk gidip ağzını sabunla, dur acele etme, en son nereye dokunmuştun, misal gazete! -Gazete üretim, dağıtım süreci hızla gözümün önünden geçer.- Kapıda da iki saat bekledi zaten. Oyna, devam.

Entübasyon: Kişinin solunum borusuna özel solunum borusu yerleştirme işlemi. Entübe etme. Doktorlar, hastanın anatomik özellikleri nedeni ile entübasyonda zorlanmışlar

En- ön eki, sonrasında gelen kelimeyi, duruma sokmak ya da neden olmak şeklinde dönüştürür. Örneğin: en-case (sarmak, kutulamak), en-danger (tehlikeye sokmak), en-tube (tüplü şekilde çalıştırmak), en-gels...

Epidemi: Pandemi'nin küçüğü, sınırlı bir bölgede yayılmışı, az emperyalisti, Pandemi küreselciyse Epidemi yerelci ve ulusalcıdır. Bunların bir de daha küçükleri vardır: Endemi. Sınırlı bir bölgede yaygınlık kazanan salgın anlamında kullanılır, oysa biz daha çok sadece bir yörede yetişen (ve başka yerde yetişmeyen) bitki türlerinin isminin başına getirildiğini düşünürdük. 17 yy.'ın başlarında sıfat olarak Fransızca, épidémie'den gelen épidémique sözcüğünden türetilmiştir. Buraya da Yunanca "hastalığın yayılması" anlamındaki epidēmios sözcüğünden türetilen epidēmia'dan geçmiştir. Epi (yaygın) ve dēmos'un (halk) birleşmesinden oluşmuştur. Çeşitli kültürlerde bu salgın hastalıklarının tanrıları bile mevcut: Reseph, Apollon, Weh Shen, Vejovis, Sopona, Xipe Totek, Bogoma Han gibi...

Epi Latince yan/yatay anlamına gelir. Bu kelime de "Yan Yattık" -bazen- anlamına gelir.

Epidemiyoloji: Salgın hastalıkları konu alan tıp dalı.

Erişime açılmak: Tiyatrolar, müzeler, film festivalleri, hiç gitmediğimiz ve gidemediğimiz, dünyanın dört bir yanındaki sergiler, parklar...

Esnek çalışma: COVID-19 salgınına karşı yeni mesai düzenlemeleri. Memurlar için uyulması gereken yeni kurallar dizgesi. Evden çalışma olanağı. Dönüşümlü çalışma fırsatı.

Ben zaten boşu boşuna ofise gittiğimizi daha önceden de hissediyordum.

Evcil hayvanlar: Bazılarımızın en yakın dostu. Bazılarının ebeveynleriyiz. Bazılarımızın çocuklarının kardeşi, bazıları onlar sayesinde bir aileye sahip. Bazılarının sahibiyiz, bazılarının da oyuncuğu bu canlar. Peluş ayıdan farkı yok onlar için. Vazgeçilebilir. Atılabilir, terk edilebilir. Fiziksel ve duygusal durumlarının önemi yok. Bazılarımız evcil canların pandemide maruz kaldıklarına baktıkça insan canlısı olduğu için kahroluyor. Türkiye'de ilk pandemi tanısından bu yana, evcil hayvanlardan bulaşma riskinden korkan insanımsılar bu

yavruları terk ediyor. Belediyelere ve Haytap üyelerinin açıklamasına göre evcil hayvan terki yüzde 20 oranında artmış. Dış dünya ile insanla kurdukları sevgi bağı üzerinden ilişki kuran bu canlar terk edildikleri sokaklarda çaresiz. Buna karşı veterinerler ve hayvan hakları savunucuları yüksek sesle her eve bir can kampanyasına girişti. Evcil hayvanla birlikte yaşamının bağışıklığı güçlendirdiği, hastalık taşımayla ilgili bir vaka saptanmadığı dillendirildi. Faydası kadar mı seveceğiz onları? Onlar bu hayatın paydaşları. Hepimiz kadar yaşama hakları var. Şu yasa bir çıksa artık...

Bu pandeminin en acıklı yüzlerinden biri. Pandemide komşu köpeğini silahla vurma haberleri başladı bir de. Peş peşe yabanıl hayvanları avlama ihalelerinin bu cinayetleri normalleştirmeye katkısı olduğu kesin. Para öde hayvan vur. Para ödemeyeceksen de komşunun köpeğini vur. Bir de ülkeden ülkeye değişen değerleri olan canlarımıza yönelik politikalar pandemide de değişiklik gösterdi. Örneğin İtalya'da sokağa çıkma yasakları köpek gezdirenler için esnetildi. Bizde de duyuldu böyle birkaç hikaye. 65 yaş üstü olup kızının köpeğini ödünç aldırان tatlı anneler varmış örneğın. Ama bazı ülkelerde de COVID-19'la mücadelede etlerinin bağışıklığı güçlendirdiğı iddia edilen köpekler afiyetle yendi. Böyle bir dünya bu dünya.

Evde çocuk parkı: Çocukları için her şeyi yapan ebeveynler bunu da yaptılar. Belki biraz da kendileri için. Kum havuzu kurabilen oldu mu bilmiyoruz ama salıncak, kaydırak, çarpışan oto, duyumlar arasında mevcut.

Evde egzersiz: Haftanın 3 ya da 4 gün yapılması makul görülen egzersizleri yapabildiğimiz spor salonları kapanınca aslında var olan bir sistemin pandemiye göre uyarlanması oldu. Evde ekipmansız egzersizlere ek olarak evde bulunan malzemelerle bir sürü sporcu, eğitmen ve sporsever bu deyimde etrafında sosyal medyada birçok paylaşımda bulundu. Hatta canlı yayın kavramıyla birleşip belirli saatlerde insanları harekete geçirme motivasyonları oluşturuldu.

Evde Ekmek Yapmak: Ekmek kimi rivayetlere göre 8 bin, kimisine göre 9 bin yıl öncesine dayanan temel gıda maddesi. Genel

olarak hububatın öğütölüp, mayalanması ile elde edilen yiyecek olan ekmeği COVID-19 (yerli ve milli hali ile Cavit-19) ile vatandaşlar hunharca dört duvarları arasında yapmaya başladı. Maya, un ve suyu karıştırıp fırına koyduğumuzda ortaya ekmeğin çıktığı, 2020 yılında çöcuksü bir coşkuyla yeniden keşfedildi.

Vakti güzel değerlendirmek. Odalara yayılan maya kokusuyla Heidi dizisine dönüşmek. Atalarımız gibi mayayı fazla bekletirsek bira da yaparız dedirten eylem.

Gelelim tüyolara. Fırını nemli tutmak için içine buz küpü koymak, üstü iyi kızarsın diye biraz yoğurt sürmek. Pek mühim bir diğer tüyo da, ekmeğin üstüne dümdüz bir çizgi çizerseniz mahalle fırınından alınmış gibi sıradan bir somun ekmeğin yaparken, yuvarlak ya da kare şekil verip üstünü de artı şeklinde çiziverirseniz daha gösterişli, göz dolduran, daha “Instagram”lık bir ekmeğiniz olması. Fakat ‘kuru ekmeğin’ diye nitelenen yanına bir şeylerin katık edildiği geleneksel ekmeğin, ‘sarımsaklı ekmeğin, zerdeçalı baton ekmeğin, pancarlı ekşi mayalı ekmeğin’ gibi kategorilere ayrıldı ve zamanın geleneksel anneleri facebook gibi klasik mecralarda ‘mayalı kuru ekmeğin’ paylaşırken, diğerleri daha tumturaklı isimlere sahip ekmeğin daha görseli ve sözü bol mecralarda sergilediler. Ekmeğin bulamayan bir kesimden onu sergileyen kesime: “Bağımsızlık sistemini güçlendiren Covidsiz ekmeğiniz bol olsun!”

Ayrıca lisansüstü eğitim durumunuza göre ekmeğinizi sosyal mecralarda “akademik ekmeğin” unvanıyla da duyurabilirsiniz. Pek kıymetli bilim insanları laboratuvarlarına, deneylerine, derslerine ara verip ekmeğin pişirmeye başlayınca twitter’da boy gösteren yeni sözcük: Akademik Ekmeğin.

Ekmeğin yapmada ustalaşmanın evreleri ise şöyle: Evde baklava yapmak, evde hamburger yapmak ve nihayetinde dışarıda gördüğün her şeye burun kıvrıp yanındakine “ben sana bunu yaparım” demek. Özgüven patlaması.

Evde kaldık: Kütüphaneleri düzenledik. Giysileri ayıkladık. Evin şeklini defalarca değiştirdik. Ekmek yaptık, evcil hayvan beslemeye başladık, rafları düzenledik, badana yaptık, kendi saçımızı kestik, kendi saç tıraşımızı yaptık, mutfakta düzenli yemek pişti, su ve elektrik parası arttı, uzaktan eğittik, buluştuk, rakı içtik, dertleştik, bayramlaştık, doğum günü kutladık, mekânı yeniden keşfettik, birbirimizle fazlasıyla zaman geçirdik. Akşam geç saatlere kadar oturup çay pasta yaptık, sabahları öğlene kadar uyuduk, babalarımızın hiç alışık olmadığımız mutfak ve temizlik tecrübelerini izledik. Aile biraz kalabalıksa TV izlemek için kumanda kapma çabaları arttı, kendimizce yapmaya çalıştığımız bitkisel karışımları denedik, kitap sipariş vererek sosyal medyada paylaştık, yediğimiz yemeklerden biraz göbek yaptık... Evde ailecek yapılan türlü işler, sevgi bağlarını güçlendirmekle beraber her birimize birer tecrübe kattı. Bazılarımız kendimizle hiç kalamadı, yalnızlığı aradı. Evde gezmediğimiz köşe bırakmadık.

Evde izolasyon: COVID-19 test sonucu pozitif olan ya da pozitif kişilerle temaslanan kişilerin 14 gün eve kapanmasıdır. Evde başka insanlarla birlikte yaşıyorsa evin içinde de belirli bir yere kapanması gerekir.

Çekomastık...

Evde kal: COVID-19 bir virüstü ve genç yaşlı, yoksul zengin dinlemeden insanlara kolayca bulaşabiliyor, hasta ediyor ve ne yazık ki bir şekilde bağıışıklığı yeterince güçlü olmayanları öldürüyordu. Tüm dünyada tablo benzerdi. Bizde de başlangıçta böyle olsa da sonra virüs müthiş hızlı bir şekilde sınıfsal bir hal aldı. İş güvencesi çalıştığı özel sektör ya da devlet tarafından sağlanıp, düzenli maaş alabilen, evde kalabilme özgürlüğüne sahip olanlarla iş güvencesi olmayan, gündelik çalışan, çalışmak zorunda kalanlar arasındaki ekonomik, sosyal uçurum daha da büyüdü. Bizim ülkemizde #evdekal sosyal medya şımarıklığından öteye gidemedi. Evde kalmak isteyip de evde kalamayanlar karantınayı bir tür “iç yolculuk”, “inziva” gibi yaşayamadılar. Bizim ülkemizde virüs sağlık kaybından çok para kaybı ile eş tutuldu.

Sokağa çıkmak hafta içi elzem, hafta sonu lüks görüldü. Salgınla mücadelede şükretmek bazılarımız için bir teselliden çok bir zorunluluk halini aldı.

Covid'in önünü kesmek için radikal çözümlerden. Reklamlara bakmamak lazım hayat eve sığmaz, ev o kadar güzel değildir. Hayat sokaklarda.

Bu nasıl madde! Sizleri şiddetle kınıyorum. Milletimizin aile yapısına tümüyle aykırı bu görüşlerle genç dimağları zehirlemenize asla izin vermeyeceğim. Şunun şurası 43 yaşındayım. Evde kal ne demek? Bu nasıl bir ayrımcılık? Sözde duyarlı insanlar olarak bir araya gelmiş, sözde akademisyen, sözde madde yazarları olarak bizleri aşağılayan sizleri bilebildiğim her yere şikâyet edeceğim. Sizleri sürüm sürüm süründüreceğim. Evde kalmış!

Evde kal uygulaması: Akıllı cihazınıza indirip, uyguladığınızda -gözünüze başınıza sürdüğünüzde- evde kaldıran uygulamadır. Şüphesiz ki, evde Kal gelmektedir ve gelecektir.

Yükler yüklemeyen CIA, MIT, FBI vb., vs., etc. bütün istihbarat örgütleri tarafından izlenme hissi yaratmaktadır. Ama sempatik bir yanı da vardır... “Bugün nasılsınız?” diye soruyor, insanın içi ısınıyor. Oturup anlatası geliyor. İyiyiz. Evdeyiz. Televizyonda yerli dizileri İstanbul sokaklarının insanlı zamanlarını görmek için izliyoruz.

37.8 ateş, ishal ve baş ağrısı üzerine bir özel hastanede yaptırdığım kan testlerinde enfeksiyon değerlerim yüksek çıkınca doktorun önerisiyle başvurduğum mecaz. Ateşim 38 olmadığı, öksürmediğim, nefes darlığım olmadığı için uygulama, bu online anketi daha sonra tekrar denememi önerdi. İçime su serpti. Evde yatıyorum, gelsin diziler.

Orta riskli sokağımız bu hafta renk değiştirdi. Mavileştik. Düşük riskliyiz. Ama alt sokağımız yüksek riskli. Demek ki neymiş? Üst sokaktan yürü, virüs oraya giremiyor.

Evde Korona testi: Kimi özel hastanelerin evinize gelerek yaptığı korona testidir. Hastaneden hastaneye fiyat ve şartlar değişir.

Kimi hastane fahiş fiyatlar isterken kimileri sadece yurt dışı için ya da semptomu olmayanlar için test yapar.

Hastanede olmaktan iyidir.

Evde koça tıraşı: Umutla başlanan bir ortak çaba, süreçte aile birliğinin dağılma eşiğine gelmesi, sonuçta ki bu aynaya bakıp enseyi görme anıdır, taraflardan biri için çaresizlik, kabullenme, diğeri için histerik gülme krizi. Kadınların eşek tıraşı deneyimlerini birbiriyle kı-kırdayarak paylaşması. Erkeklerin birbirinin eşek tıraşına tek kelime etmeyip içlerinden “benimki bu kadar fena değildir herhalde” diye sayıklaması.

Evde yemek yapmak: İnsanın bir günde kaç öğün yediğine ilişkin bildik yanıtların geçersiz olduğunu ekipte birlikte kavramamıza yol açan eylem. Ekipte kimler mi var? Tencere, ocak, bulaşık süngeri, kesme tahtası, bulaşık makinesi, buzdolabı, masa, koca.

Evden çıkma hazırlıkları: Eskiden çanta, cüzdan, cep telefonu, anahtar kontrolünden sonra gerçekleştirilen bu eylem şimdi, siperlik, koruyucu gözlük, maske, el dezenfektanı, yedek maske, plastik eldiven ekibinin tedarik edilmesiyle başlayan eylem. Eksikler varsa kervan yolda düzülür.

Faz iki: Tüm fazlara baksak mı?

Faz I: Bir ilacın veya cihazın güvenlik değerlendirmesidir. Tamamlanması birkaç ay sürebilen bu ilk test aşaması, genellikle çalışmaya katılmaları için ödeme yahut ayrıcalık alan az sayıda gönüllü (20 ila 100) ile yapılır. Çalışma, ilacın veya cihazın nasıl emildiği, metabolize edildiği ve atıldığı dâhil olmak üzere insanlar üzerindeki etkilerini belirlemek için tasarlanmıştır. Bu aşama ayrıca dozaj seviyeleri arttıkça ortaya çıkan yan etkileri de araştırır. Deneysel ilaçların yaklaşık %70'i bu test aşamasını geçer.

Faz II: Bir ilacın veya cihazın etkinliğini test eder. Birkaç aydan iki yıla kadar sürebilir ve birkaç yüz hastayı içerir. Faz II çalışmasında, bir hasta grubunun deneysel ilacı alırken, ikinci bir "kontrol" grubuna standart bir tedavi veya plasebo -yalandan ilaç- aldığı rastgele örnek seçilen çalışmalardır. Genellikle bu çalışmalar "kör" olur, yani ne hastalar ne de araştırmacılar deneysel ilacı kimin aldığını bilmez. Bu, araştırmacıların ilaç şirketine ve yapıldıkları ülkenin İlaç Ecza Kurulu yeni ilacın nispi güvenliği ve etkinliği hakkında karşılaştırmalı bilgi sağlar. Deneysel ilaçların yaklaşık üçte biri hem Faz I hem de Faz II çalışmalarını başarıyla tamamlamaktadır.

Faz III: Birkaç yüz ile birkaç bin hastada rastgele ve kör test çalışmasıdır. Birkaç yıl sürebilen bu araştırma, ilaç şirketine ve İlaç Ecza Kurulu'na ilacın veya cihazın etkinliğini, yararlarını ve olası yan etki aralığını daha kapsamlı bir şekilde anlaması konusunda bilgi verir. Faz III çalışmalarına giren ilaçların %70 ile %90'ı bu test aşamasını başarıyla tamamlar. Faz III tamamlandığında, bir ilaç şirketi ilacı pazarlamak için Kurul onayı isteyebilir.

Genellikle Pazarlama Sonrası Gözetim Denemeleri olarak adlandırılan Faz IV çalışmaları, bir ilaç veya cihaz tüketici satışı için onaylandıktan sonra gerçekleştirilir. İlaç şirketlerinin bu aşamada çeşitli hedefleri vardır: (1) bir ilacı hâlihazırda piyasada bulunan diğer ilaçlarla karşılaştırmak; (2) bir ilacın uzun süreli etkililiğini ve hastanın yaşam kalitesi üzerindeki etkisini izlemek ve (3) diğer geleneksel ve yeni terapilere göre bir ilaç tedavisinin maliyet etkinliğini belirlemek.

Filyasyon: COVID-19 salgınıyla hayatımıza giren sözcük. Temas takibi anlamında kullanılır. Salgın hastalıklar için oldukça önemlidir. Filyasyon ekipleri Türkiye'de COVID-19 döneminde, bulaşma zincirini ortaya çıkarmak için çalışır.

Fiziki mesafe: Dilimizde böyle bir söz öbeği yoktur. Konuşma dilinde durduk yere herhalde politik mesafe kastedilmeyecektir. Yine de coğrafi mesafeden faydalıdır. Haritaları 1/10000 ölçeğinde dağıtıma sunulmuştur.

Araba kullanırken yanımdaki karım ön koltukta oturduğu için fiziki mesafeye uymuyor diye polisten uyarı aldık. Oysa bilmiyor mu akşam olunca kendisinin de fiziki mesafesi kalmıyor karısıyla.

G5: İnternet teknolojisi. Yeniden yapılandırılmış teknolojik alt yapı. Komplo teorileri kapsamında çok sık anar olduk. Bu kavram sadece bir nokta olarak keşfedilmişti. Şimdi 5'e çıkmış. Hangisine dokunsan işgal, hijyen, izolasyon, mesafe...

Gen faktörü: Hastalığın kimisinde daha sert, kimisinde daha hafif geçmesinin nedenlerinden biri olduğu öne sürülen faktör. Televizyonun sıkılmadan ürettiği vasat bilimin, ırkçılığa ve neredeyse bir sonraki aşaması öjenizme varacak tehlikeli söylemi.

Ayna karşısına geçin. Kaç köşeniz var sayın. Odur...

Gençlerin umursamazlığı: Çok anlaşılır bir durumun “umursamazlık” olarak tanımlanması. Aslında gençler sosyal aynaya bakarak kendilerini tanıma döneminin içindedir ancak ağızlarındaki maske tanınmalarını engeller. Sosyal aynaya yüzlerini gösterebilmek için farkında olmadan maskelerini takmazlar. Üstelik maskeyle flört edebilmeleri ya da sevişebilmeleri de mümkün olamaz.

Göktaşı geliyor: Türkiye medyasının, Asteroid 1998 OR2 hakkında sansasyonel iddiası. Teyit.org sınıflandırmasına göre “çarptırma” haber. Asteroid 1998 OR2'nin, 29 Nisan 2020 tarihinde yörüngesinin Dünya'ya en yakın noktasından geçeceğine dair NASA

duyurusu, “29 Nisan’da Dünya’ya göktaşı çarpabilir” şeklinde bir felaket senaryosu olarak haberleştirilmiş. Ancak asteroid’in Dünya’ya en yakın uzaklığı, ay ile dünya arasındaki uzaklığın 16 katı kadarmış. 29 Nisan geçti, astreoid de uzay boşluğundaki yolculuğuna devam etti. Medyamız da Deep Impact filminden görüntüleri önümüzdeki senenin bir başka Astreoid yakın geçişine kadar arşivlerine kaldırdı.

Yüksek tansiyonlu mavi büyük toptan daralan insanların tek ümidi; bir nevi ütopyasızlık, dünyayı değiştirebilme gücünü kaybetme hali de denilebilir.

Gönüllü OHAL: Korona günlerinde sosyal medyadaki birçok paylaşımda ifade edildiği şekliyle, zemin ve hava güzel olduğunda Gönüllü Devrim’e ya da Gönüllü Halk İktidarı’na dönüşebilecek olan gönüllülük hali.

Sokağa çıkma yasağı ilan edip bunun ekonomik ve sosyal gereklere yerine getirmekten kaçınan devletin yurttaş önerisi.

Durumu olanların kendi OHAL’lerini başarıyla ilan ettikleri görülürken, olanağı olmayanlar OHAL’siz kalmışlardır. Ayrıca gönüllü OHAL’de sokakta panzer gezmeyecek mi, akrep dolaşmayacak mı, bunları da yurttaş kendisi mi temin edecek, hukuksuz gözaltıları apartman içinde komşularımızla dönüşümlü mü yapalım, birini kaybedeceksek nasıl olacak, onu da kendi imkânımızla acaba apartmanın deposunda mı kaybedelim, apartman yöneticisini ihraç edelim mi sorularını akla getirmiş, ne var ki bu sorular yanıtsız kalmıştır.

Bu sorularla kafası karışan, panikleyen yurttaş Sabancı ailesinin gözde bekârlarından Hacı Bey, “sakin ol champ” sözüyle teskin etmiş, bizlere böyle OHAL’i “param olsa da ben de alsam” dedirtmiş, kendi OHAL’imizden utandırmıştır.

Görüntülü konuşma: Görüşülemeyen yakınlarla, sevdiklerimizle hasret gidermek için akıllı telefon kullanarak video görüşme yapmak. Normalde sıkışık programlarımız nedeniyle zaman bulup da bir türlü yapamazken, karantina günlerinde çokça kişinin evde olma-

sıyla daha da bir mümkün hale gelmiş olan iletişim yolu. Yakınlarımızı daha önce hiç maruz kalmadığımız en kötü kamera açılarından görek hasret gidermek, ağzımızın en eğri olduğu anda donan görüntüyle neşelenmek. Akıllı telefon kullanmamak için inat eden, direnen yaşlıları, her gün torunu görmek umuduyla teknolojiyle barıştıran buluş.

Önü alınamayan dürtü: Görüntülü konuşma açıp, ön kamerada kendini izlemek. Yeni sosyal norm, yeni ayıp: Görüntülü konuşma sırasında ön kameradaki görüntünü ayna gibi kullanıp sivilce sıkamak, dışının arasındaki yeşili almak.

Uzun uzun baktık birbirimize. Ama o bakış değil o son öpücük kaldı hep akıllarda. Kapatırken ne çirkin öpücük gönderiyormuşuz. Bir de ekranda kalıyor o öpücük gönderen hali insanın. Utanıyor insan.

Gözaltına Alınan Tır Şoförü: Bkz. Beni korona değil...

Günah Keçisi: 65 Yaş üstü, fabrika işçileri, kuryeler, Çinliler vb.

Salgını özverili sosyal ve ekonomik önlemlerle durdurmak yerine birilerini, bir şeyleri sorumlu ilan eden iktidar odaklarının, gözüne kestirdiği her şey, herkes, her yer...

Güney Kore örneği: Salgın sürecinde “agresif test” kavramından haberdar olmamızı sağlayan, salgınla mücadele açısından iyi bir örnek. Agresif test, dingin toplum.

Güven mesafesi: Bizde tedirginliğe yol açmayacak uygun mesafe. Normalde elli santimetre idi, 30 cm ise kırmızı çizgiydi. Korona virüsü bu mesafeyi bir metreye çıkardı.

hH

Halay Çubuğu: Düğün sezonunun başlayacağı haberiyle alınan tedbirler arasında yerini almış olan 1,5 metrelik çubuklar.

Özellikle Doğuda oynanan halk oyunlarının genel adıdır halaylar ama sadece o bölgelerle sınırlı kalmaz. Nerede yaşarsak yaşayalım her eğlence, her bayi toplantısı, her düğün mutlaka halaylarla nihayete erer. El ele, kol kola, tek vücut, tek yürek coşkusuyla kan ter içinde çekilen halaylar yeni normalde halay çubuğu ile çekilecek. Aynı coşku sağlanır mı, aynı keyif alınır mı bilinmez ama ne olursa olsun o halay çekilecek arkadaş.

Halk sağlığı: Sermaye için değil, “halk için sağlık” anlayışını kapsayan bilim alanı.

Hava temizlendi hayvanlar rahat etti: İnsanlar evlere kapandıkça, doğa insanların yol açtığı kirlikten arındıkça, hayvanlar bayram etti. Galler’de keçiler Bodrum’da foklar, elmalar muzlar, hepsi de coştular.

Hayat eve sığar: Türkiye’de salgın sürecinde sıkça duyulan, tatlı dilli bir uyarı cümlesi. Ama özellikle ekonomik gerçeklerin acı boyutuyla yüz yüze olanların yüzüne acı bir tebessümden fazlasını kondurmamıştır.

Hayırlısıyla öleydik: Türkiye’de COVID-19 vakası ilanından kısa süre önce yaşanan Elazığ depremi nedeniyle bir vatandaş “Deprem oldu evde kalmayın, salgın oldu sokağa çıkmayın diyorlar. Hayırlısıyla öleydik” içerikli paylaşımı memleketin durumuna dair en çok sevilenler arasında yerini aldı.

Deprem, üçüncü dünya savaşı ihtimali, salgın, göktaşı, katil arılar, iklim krizi... Yedinci Mühür’deki Azrail’le satranç oynarcasına hayatımız. İyimser olma hali ise: Ölümü hatırlamak hayatı canlı tutar belki de.

Herkese benden aşı, Soner Yalçın’a yok: Sinan Çetin’in yönetmenliğini yaptığı ve daha sonra buna benzer filmler yapmaması nedeniyle merkezkaç kuvvetine bağlı hareketin sanata uyarlamasıyla eleştirilmesine neden olan Çiçek Abbas filmindeki meşhur “Herkese benden çay, Şakir’e çay yok” repliğinin uluslararası kompoları, komplo bloglarındaki yazılarla çözmeye kalkarak kendisini aşı karşıtı safta bulan Soner Yalçın’a uyarlanmış halidir.

Her akşam sala okunması ve müezzin anonsu: 2020 Mart ayında Türkiye’ye giren Koronavirüsü defetmek için hemen devreye sokulan uygulama. Türkiye’den de Birisi bunu ilgili mercilere ilet sin mi iletmesin mi emin değilim ama... Söylediklerinden hiçbir şey anlaşılmadı!

Hes Kodu: Covid-19 salgını nedeniyle, Sağlık Bakanlığı tarafından geliştirilen açılımı Hayat Eve Sığar olan Kod. Açıklamasında “Kontrollü Sosyal Hayat kapsamında, ulaşım ya da ziyaret gibi işlemlerinizi kurumlarla ve kişilerle, Covid-19 hastalığı açısından herhangi bir risk taşıyıp taşımadığınızı güvenli şekilde paylaşmanıza yarayan bir koddur” denmiştir.

Yeni nesil andıç, sağlıklı vatandaş fişi.

Hıfzıssıhha: Kısaca kapandığı için arkasından ağıt yakılan kurum. Özellikle enfeksiyon hastalıkları konusunda halkın sağlığını korumak için büyük çabalar sergilemiş. Bu çabaların karşılığı olarak ka-

deme kademe başka bir deyişle alıştırma alıştırma kapatılmış, birden şok geçirmesin diye. Örneğin önce 1997’de aşı üretim faaliyetleri durduruluyor. 1999’da aşı üretim tesisleri kapatılıyor. 2004 yılında Manisa Tavuk Hastalıkları ve Aşı Üretim Merkezi kapatılıyor... Bu süreç 2011 yılına kadar sürüyor, böylece ne kurum ne de çalışanlar şok geçiriyor.

Homo Sapiens’in Covid 19’un kullandığı penaltıda ters köşeye yatması: Nereden geldiği ve insan vücudunda ne yaptığı tam olarak anlaşılamadığı için ortaya çıktığı yılın adı verilen Korona ailesinden bir virüsün, namı salan adıyla COVID-19’un (Corona Virus Disease 2019), zekâsı ve geliştirdiği teknoloji ile tüm doğayı kontrol edebileceğine inanan Homo Sapiens canlı türünü şaşkına çevirip maskeli bir heykele dönüştürmesi.

IBAN: Pandemiden önce bir bankacılık terimi, pandemi sonrası Türkiye’sinde bir yönetim biçiminin adı olarak düşünülebilecek kısaltma. “Ulus-devlet” ya da “sosyal devlet” yerine “IBAN-devlet”, “IBANizm” gibi. Açılımı “International Banking Number”dır (Uluslararası Bankacılık Numarası). 30 Mart 2020 akşamı Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, hamasi ve olağan biçimde algoritmik konuşması sırasında, dar gelirli vatandaşlara destek olmak için “Biz Bize Yeteriz Türkiye” kampanyası başlattıklarını, kendisinin kampanyaya yedi aylık maaşını bağışlayacağını ve verilen IBAN numaralarına da vatandaşların bağışta bulunmasının beklenildiğini söylemiştir. Konuşmadan hemen sonra #ZırnıkYok etiketiyle sosyal medyada yapılan paylaşımların yine gözaltılar ve tutuklamalar getirmiş olması bir yana, modern dünya tarihinin gördüğü en büyük ve yaygın salgın karşısında bir devletin en üst düzey temsilcisinin IBAN yoluyla para toplama çabası, Endüstri Devrimi’ne, en liberali dâhil olmak üzere modern devlet kuramlarına, ulus-devlet anlayışına rahmet okutmuştur. Neyse ki IBAN’ın çağrıştırdıkları bu garabet hatırayla sınırlı kalmamış, IBAN, sosyal destek ağlarından dayanışma gruplarına, iki arkadaştan birinin diğerine destek olmasına ya da hiç tanımadığınız ama zor durumda olduğunu bildiğiniz birine el uzatmaya vesile olmuştur.

İdari para cezası: Kimi eylemlerin Türk Ceza Kanunundan çıkarılıp Kabahatler Kanununa eklenmesi ve özel kanunlarla da genişletilmesiyle oluşturulan parasını vererek kurtulacağın, yasaklanmış işler yapanlara kesilen ceza türü. Bu ceza türünün kullanımı zaman içinde o denli yaygınlaşmıştır ki Türkiye Cumhuriyeti bütçesinin önemli gelir kalemi olduğunu akla getirmiştir. Pandemi döneminde de günden güne değişen eylemler belirlenerek idari para cezaları kesilmişse de tahsil kabiliyeti bulunup bulunmadığı hiçbir zaman öğrenilememiş, döneme ilişkin büyük gizemler arasında yerini almıştır.

2020 Olimpiyat Oyunları: Yunanistan'ın Olimpia bölgesinde MÖ 776 yılında başladığı ileri sürülmekle birlikte bugünkü biçimini 1859'daki Olimpiyat Oyunları ile alan, dört yılda bir yapılan, ülkelerin ev sahipliğini kazanmak için spora yatırdığının yüz katını betona döktüğü sonrasında da borcunu ödemek için spora ayrılan paydan kesmek zorunda kaldığı toplu spor etkinliğinin 2020 yılında Tokyo'da yapılmasına karar verilmişken tarihinde dördüncü kez pandemi nedeniyle ertelendi. 1940 Tokyo Olimpiyat Oyunları ise savaş nedeniyle ertelenmişti.

2016'da Brezilya'da yapılan Olimpiyat Oyunlarında betona ve şatafatlı açılış kapanış törenlerine para harcamayı reddeden Brezilya Devlet Başkanı Dilma Rousseff'in derin olimpiyat komitesi tarafından ayağının kaydırıldığı iddia edilse de doğrulanamamıştır. Ancak 2016 Olimpiyat Oyunları tarihe, savaşlar, kıtlık, yoksulluk nedeniyle göç etmek zorunda kalan sporcuların kurduğu "Mülteci Milli Takımı" ile geçmiştir. Bu takımdaki sporcular kazandıklarında Olimpiyat Marşı çalınmış ve göndere beş kıtanın kardeşliğini simgeleyen Olimpiyat Bayrağı çekilmiştir.

İki Metre: Koronadan korunmak için gerekli olduğu söylenen fiziki mesafe. Virüsün 8 metreye kadar yayılabildiği söyleniyor ama hadi seni mi kıracağız, 1.5 metre olsun...

İlaç çalışmaları: COVID-19'u yenebilmek için yapılan çalışmalar. Yeri geldiğinde koyun bile kopyalan İsviçreli bilim insanları ilacı bulmak için daha neyi bekliyor acaba?

İngiltere: Yaşlıları ölüme terk etmeyen, genç, yaşlı, çocuk demeden herkesi ölüme terk eden, yasakların olmadığı, parklarda koşu yapılabilen özgürlükler ülkesi. Dünyaya sürü bağışıklığı kavramını sunan ülke olarak da tanımlanabilir. Böylece insanlar cinsiyetsiz bir virüs sayesinde açıkça “hayvansılaştırıldılar”. “Kalan sağlar bizimdir” ilkesiyle hareket ederken iktidarın kendisi de korona olunca (Prens Charles ve başbakan) koronanın kimsenin gözünün yaşına bakmadığını biraz geç de olsa anlamışlardır.

İspanyol gribi: Modernliğin getirisi, zamanın hızlanmasına paralel unuttuğumuz başka insanlık trajedisi. 1918-1920 yılları arasında H1N1'in bir alt türü olan ölümcül grip salgınının adı. Beş yüz milyondan fazla kişiye bulaşmış, yaklaşık elli milyon kişinin de ölümüne sebep olmuş.

İspanyol gribi, şu anki COVID-19 salgınının etkilediği insan profilinin aksine daha çok sağlıklı genç erişkin bireyleri etkilemiş. Korona virüsünün pandemiye dönüşmesiyle birlikte yeniden tüm dünyanın gündemine geldi. İspanyol gribini yenen insanların şu anki salgında ne durumda olduklarına dair basında pek çok kez haber yapıldı.

İtalya: Gençlerin balkonda ayyalar söylediği, yaşlıların ise ölümüne terk edildiği ülke. Türkiye'deki yaşlıların bin kez şükür etmesi gerekliliğini ortaya çıkaran ülke olarak da tanımlanabilir. Çünkü ülkemizin yaşlıları ölüme terk edilmediler, eve kapatılarak bu salgını çok ucuz atlattılar. Bu gerçeği her daim hatırlamaları gerekir, hatırlamazlarsa bu gerçek genç televizyon sunucuları ve doktorlar tarafından ya da bakan tarafından kendilerine hatırlatılır.

İtalya-Çeşme bağlantısı: Tüm ülke ekonomisinin kurtulması için, çalışanlarında COVID-19 saptandığı halde çalışmasına izin verilen İtalya ile dış alım-dış satım yapan özel şirkete ait Çeşme Limanı.

İyileşen: Günlük korona tablosunda her gün artışına sevindikimiz sayı. “İyileşince ne oluyor?” ise devamındaki soru. Bilim kuru-

lunun açıklamasına göre iyileşen demek, taburcu olan demek. Sağlık sisteminden azalan yük ya da başka deyişle yatağı kendisinden sonrakine bırakan hasta. Yani koronadan arınmışlık söz konusu değil. Evde kalmaya devam etmesi gereken, taşıma ve yayma riskinden azade olmayan hasta grubu.

İyilik bulaşıcıdır: Dilimizdeki iyilik hakkındaki pek çok öz-lü sözden birisi. Belediyeler bu yokluk döneminde hemşehrilerin ge-çimine katkı vermenin yollarını arıyorlar. Mansur Yavaş, “yoksulun bakkala veresiye borcunu silin” diyor, İmamoğlu “askıda fatura” ile su ve doğalgaz faturalarına destek istiyor, İzmir’de belediye “Biz varız” kampanyasıyla gıda paketlerinin yoksula iletilmesi fırsatını yaratıyor. Belediyeler imkanı olanla olmayan arasında köprü oluyor, alan el ve-ren eli görmüyor. İyilik bulaşıyor, hareket halka halka genişliyor.

Kaçak Ortamlar

Berber: Türkiye'nin gündelik hayat işleyişindeki kural aşındırma, yan yollara sapma halinin en radikal örneği. Ense tıraşının sağlıktan önemli olma saçmalığı.

Kahvehane: COVID-19 salgınında açılan kahvehaneler: "Son okeye kalındığında, son batak oynandığında, son sigara söndürüldüğünde insanoğlu sağlığın oyundan daha kıymetli olduğunu anlayacak."

Kafa kazıtma: Virüsün saçlara yapışmak suretiyle bulaşmasını engellemek için uygulanan bir önlem.

Hepimiz komando olduk.

Kapalı Ortam: Girilen, çıkılan, açık havada yer almayan, virüslerin en sevdiği, en hızlı yayıldığı insandan insana zıpladığı, hopladığı, temiz havası pek olmayan ortam. Klimalar tehlikeli. Pencere açmamak tehlikeli, oysa...

Kapitalizm: Korona döneminde sarsıldığı söylenen ekonomik sistem. Aşısı bulunamayan virüs. Öldü dedik ölecek dedik daha da canlı çıkacak galiba.

Karantina: Bulaşıcı bir hastalığın yayılmasını önlemek için, hastalığın bulunduğu yerden gelen kişilerin, hayvanların, taşıtların, malların, belli bir süreyle izole edilerek, temasın engellenmesi biçiminde uygulanan tedbirler.

Cambridge Sözlüğü tarafından yılın sözcüğü olarak gösterilen kavram. Yılın en çok aranan sözcüğü.

Kelle paça: Kolesterol kaynağı olarak on yıllardır yerlerde süründürülmüş tereyağının, yumurtanın, etin ve tabii sakatatın itibarını iade etmiş, şekerin, unun ocağına incir ağacı dikmiş Prof. Dr. Canan Karatay tarafından virüse karşı koruyucu ilan edilen çorba türünün sık kullanılan adı... Eco'nun tarifiyle "Yeni Orta Çağ"ın bilimsel üfürükçülerin salgınla mücadele rehberi. İyi bir ustaya kelle paça derse-niz yüzünüze İlber Ortaylı gibi bakar. Bu nedenle kellenin neresini istediğinizi söylemeniz şarttır. İsteğe göre sarımsak ve sirke eklenir. Şu evden çıkamama yüzünden bir kelle paçaya hasret kaldık.

Kendine ait bir oda: Virginia Woolf'un feminist kitabının adı. Bağlamının birazcık dışında kullanılsa da pandeminin sınıfsal hallerini çok iyi anlatıyor. Kalabalık ailelerde gençlerin erişemediği tek başınalık ortamına işaret eder.

Kirlenme Özgürlüğü: Karantina çoğu insanın vazgeçtiği kötü alışkanlıklara geri dönmesine neden oldu. Çamaşır suyu koklamaktan vazgeçip, koridor kenarlarındaki toz kümelerine bir tekme atıp, kahve eşliğinde neşeyle kitap okumaya geçmek epey zamanımı almıştı. İçimdeki temizlik aşkını, yasak aşklar gibi kırk kilitli sandıklara kapamıştım çok uzun yıllar önce. Artık oyuncakları hayvanlar, arabalar, legolar, bebekler olarak kategori ederek toplamıyor, çorapları kare şeklinde aynı ebatta katlamıyordum. Giysi askıları ve çekmedeki çatal bıçaklar aynı yöne bakmıyor, hepsi karmakarışık, kim kime isterse ona bakıyordu.

Makineden çamaşırları katlayarak çıkarmak, uzundan kısaya doğru sıralayıp asmak geride kaldı sanıyordum. Temizlik sonrası be-

yaz çorap giyip evde gezip, çorabın altı kirlendiyse tekrar evi silmek, fayans aralarına diş fırçasıyla girmek, kafayı sıyırmadan önce kürdanla ocak kenarlarını sıyırmak bana bir yıldız kadar uzaktı. Tüm temizliği bitirince eline ıslak mendil alarak elektrik prizlerini silmenin verdiği yalancı huzurun elinden zor kurtarmıştım kendimi. Kendimi tedavi ettiğimi sanıyordum. Artık doğal deterjanlarını kendi yapan, “zehirsiz ev zehirsiz yaşam!” sloganıyla yaşayan rahat ve organik bir hatuna dönüştüğümü sanıyordum. Kendimi eve gelen temizlikçi ablalarımın insafına terk etmiştim nicedir. Yüklüğün en üstteki tozlu rafından ben sorumlu değildim artık, yaşasın! Özgürdüm!

Taaa ki karantinaya kadar. Kirlenme özgürlüğüm de karantina-daki tüm özgürlükler gibi tutsak olmuştu. Her şey bir sabah kalkıp içime bir güneş gibi dolan dayanılmaz temizlik isteğiyle başladı. Dış kapıyı, asmalıkları ve tüm eski her şeyi deliler gibi boyamaya başladım, nerdeyse otobüs durağını bile boyayacaktım. Gidip marketten uzun süredir kullanmadığım, bir bidon domestos aldım. Kapağını kaldırıp bir doz koklamamla içimdeki temizlik canavarı, tekrar hortladı. Sigarayı bıraktıktan sonra ilk çekilen nefes gibiydi. Her şey bir film şeridi gibi gözümün önünden geçti. Hemen camlara baktım, dışarda kar yağmıyordu, Tanrım camlar çok kirliydi, üstelik dışarısı günlük güneşlikti. Görmeyen gözlerim görür olmuştu, zamanında nasıl bir perde çektiysem artık. Daha sonra kendimi evdeki tüm jaluzi perdeleri söküp, duşa kabinin içinde fırçayla köpürtürken buldum. Artık kendimi kaybetmişim, kaloriferlerin mazgallarını kulak pamuğuyla temizleme fikri aklımdan çıkmıyordu. Sonra duvarları neyle silsem diye plan yaparken yakaladım kendimi. Kendimle çatışıyor, en sonunda kendimi kandırıp işe koyuluyordum. Allahım n’olur ben elime hortumu alıp çatıyı yıkamadan, bu karantina bitsindi. Durmak, eski kirli günlerime geri dönmek istiyordum. Ne de olsa kirlenmek güzeldi di mi, di mi di mi? Söyleyin n’olur kirlenmek güzeldi dimi? HE Dİ Mİ!?

Kişisel Alanların Daralması: Tamam şanslıyız, evdeyiz, tek görevimiz evde kalmak. Sağlıklıyız şükrediyoruz, çocuklarla hep bir-

likteyiz, hep birlikteyiz, hep ama heeeep birlikteyiz.. Tanrım, evde biz biz arabayız önümüze geleni çarparız şeklinde geziyoruz, iki dakika wc'ye gitsek aranıyor ilan asacak kıvama geliyorlar, şükür, tamam sakın kalacağız... Her dakika Voltronu oluşturuyoruz. Adeta organımız oldular, öyle birlikteyiz ki karantina sonrası onları tekrar doğurmamız gerekecek diye korkuyoruz.

Kişisel alan kaybindan ölüyoruz, help me! Kişisel alanlarımız ağrıyor, sızlıyor sosyal mesafelerimiz. Kişisel alan ihlalinden mütevellit tüm deliliklerimiz. Aynı koltukta oturma yasağı gelsin. Niye hepimiz aynı üçlüde oturuyoruz. Koca evde hadi aynı odadasın, peki niye aynı koltuktasın ey aile halkı. Hadi oturduk niye zıplıyorsun a çocuk. Mutfakta hep birlikte yemek yapıyor, hep birlikte telefona bakıyor, hep birlikte kitap okuyup, hep birlikte film izliyoruz, öyle bütünleştik. Tümevarmıyor, tümdengeliyoruz. Hepimiz banyoya sığamıyoruz şükür, az zorlasak o da olacak. Hepimiz aynı saatte yatıp aynı saatte kalkıyoruz. Önüm arkam sağım solum saklanmayan ebe! Allammm, kişisel alan kaybindan ölmekteyiz, ağrıyor sosyal mesafelerimiz, sızlıyor kalabalık yerlerimiz.

Kişisel koruyucu ekipman: Sağlık personeline yok, televizyon çekimleri için temizlik personeline verilen ekipman.

Kolonya: Her küresel olgu yerel tepkiler verir. Sanırım kolonya Türkiye'nin korona ile mücadelesinde en yerli malı malzeme.

Kolşisin: Ailevi Akdeniz Ateşi, Gut gibi hastalıklarda ve bağışıklık sisteminin yanlışlıkla vücut hücrelerine saldırdığı kimi durumlarda yaşam kurtarıcı, bağışıklık sistemini baskılayan bir ilaç. COVID-19'da ilk Kanadalılar denemiştir. Kullanım amacı şu bulguya dayanır: Akciğere yerleşen COVID-19 o kadar yayılmaya eğilimlidir ki onun yayılmasını engellemek isteyen bağışıklık sistemi hücreleri akciğerde geniş bir alanda iltihap oluşumuna yol açarlar. Hasta bu iltihabın akciğerde oluşturduğu sıvı ile boğulmaktadır. Kolşisin ile bağışıklık sistemi baskılanırsa hasta kurtulabilir diye düşünülmüştür ancak ilacın her hastada yararlı olduğu gösterilememiştir.

Komple teorileri: Salgın sürecinde üretilen yersiz teoriler. Krizi anlamlandırma rehberi, farklı ideolojilere göre kompleyi inşa etme hali, en yaygını şu: “Virüsü İsrail üretti.”

Korona: Corona kelimesinin Türkçe kullanımı. Taç anlamına gelir. Corona, Cambridge sözlüğüne göre şu anlama gelir: “Bazen geceleri ayın etrafında veya bir tutulma sırasında güneşin etrafında görülebilen bir ışık çemberi.” 1968’de mikroskop altında baktıkları virüsü bir güneş koronasına benzeten bilim insanları virüse bu adı verdiler.

Bütün dini kesime (Yahudi, Hristiyan, Müslüman) evrimi mutasyonu kabul ettiren şey, camileri kiliseleri sinagogları kapattıran şey.

Koronavirüs: Virüs kelimesi, Latince zehir anlamına gelir, bulaşıcı hastalığa neden olan mikroskobik ajandır. Corona tutulma sırasında güneşin etrafında oluşan, parlak bir taca benzeyen gaz halkasına verilen isimdir. Bu iki kelimenin oluşumunda meydana gelen koronavirüs virüs ailesi içinde adını görünüşünden alan bir virüstür. 1968’de mikroskop altında baktıkları virüsü bir güneş koronasına benzeten bilim insanları virüse bu adı verirler.

Korona atarı: Fazla evde kalanlardan, evde kalamayıp çalışmak zorunda olanlara değin, fazlasıyla bulaşıcı, virüsten daha hızlı yayılan duygu seli. Toplumsal histerinin bir tık hallicesinin sokağa çıkma kısıtlamalarıyla şimdilik evde tutulan kısmı. Aynadaki aksine alınma. Kendi kendine patlama. Aşırı anlayış bekleme halinin cevapsız kalışına verilen sevimli tepkiler. Alın, küs, kız, küsene alın, alınana küs, küsene kız.

Korona Günlükleri: Koronavirüs günlerinde Korona dile gelse ve günlük tutsa kesin şöyle bir şeyler yazardı. Sevgili günlük, kaldı mı böyle yigitler diyorum içimden, İngiltere Başbakanı Johnson’dan ABD Başkanı Trump’a birçok devlet başkanı, onlar benim en iyi müttefiklerim. Sevgili dostum Johnson bugün Korona tedavisi görenlerin bulunduğu hastaneye maskesiz ve hiçbir koruma önlemi olmadan ziyarete geldi ve akşamına Televizyonlara çıkıp “bugün bir hastaneye gittim ve el bile sıkıştım dedi” sanırım korona virüs olduğu-

nu öğrenecek ve ülke genelinde tedbirleri arttıracak. Doğal seçilime inanan İngiliz hükümeti bugünlerde benimle çok sağlam işbirliği etti, onlara buradan teşekkürlerimi iletiyorum. Trump'a gelince o benim en büyük ve en önemli müttefikim diyebilirim. İlk başlarda beni hiç ciddiye bile almadı, ardından Nisan'da güç kaybedeceğimi söylüyor. Ah sevgili müttefikim sen var iken bu mümkün mü? Geçenlerde maske fabrikasına bile maskesiz gittin, dahası basın toplantısında "acaba insanların vücutlarına dezenfektasyon enjekte edemeyiz mi diye soru sordun?" bu ne cesaret diyorum içimden, yapma böyle şeyler.

Korona fobi: Kolonya şişesini dezenfektan ile silmek, dezenfektan şişesini çamaşır suyu ile silmek, çamaşır suyu bidonunu en az üç gün balkonda bekletmek olarak tanımlanabilir. Ek olarak kapının önünde apartman komşuları görmeden kıyafetler çıkarılabilir ve naylon torba içinde 90 derecede yıkanmak üzere çamaşır makinesine atılabilir. Naylon torba ya çöpe atılır ya da üç gün bekletilmek üzere balkona asılır. Tedavisinin olmadığı söyleniyor.

Korona lı: COVID-19 kapmış canlı. En az bir metre uzaklıkta durulması gereken tehlikeli ve yeni bir uzaylı türü. Yeni normal dünyanın "damgalı" bireyleri.

Korona mesaide: Hafta sonu da çalışıyor.

Korona obsesyonu: Evin her köşesinde her an korona adlı zombiye dönüştürücü bir yaratığın bulunabileceği inancı ile her saat başı kapı kollarına kadar temizlik yapıp evde maskeyle dolaşılmasını dayatarak ev ahalisini bunaltma hali.

Korona paniği: Evin kapısından çıkar çıkmaz kendini korona denizinde yüzüyor gibi hissetmek.

Korona yla savaş: Savaş, esasen karşılıklı ağır sözler söylemektir. Günümüzde herhangi bir sorunu giderme yolu olarak başkaca bir yöntem geliştirilemediğinden sürekli savaşılr; enflasyonla, trafik kazalarıyla, iç ve dış düşmanlarla savaşılr. Pandemi döneminde de bir halk sağlığı sorunu yaratan bulaşıcı hastalıkla savaşılmıştır. Sağ-

lık hizmeti sunan kişiler de “cephenin en önündeki savaşçılar”, tıbbi malzemeler de “cephane” olarak tanımlanmış ve meslek hastalığı nedeniyle ölmeleri durumunda “şehit” ilan edilmeleri önerilmiştir. Bu yaklaşımın kökeninde, topluluğun yaşamı için kendilerini feda etmeleri beklenen ve bu nedenle ölmeleri olağan karşılanan kişiler olması gerektiğine dair asılsız inanç yatmaktadır.

Koronalı rüyalar (rüyalarda korona): Rüyamda maskelessiz yurtdışına uçtuk, maske takmayı unuttuğumuzu indikten sonra fark ettik. Birbirimize öyle bir baktık ki. Acı son. Filmin devamı çekilecek kesin.

Rüyamda denizde cerrahi maske ile yüzüyorum. 100 kulaç atma hakkım varmış. Sonra maske dağılacakmış. 100 kulaç sadece yüz. Yüzerken hiç bu kadar eziyet çekmemiştim.

Rüyamda maskesiz belediye otobüsüne biniyorum, işe geç kalmışım yoksa yürüyecekmişim, biner binmez ne kadar kalabalık olduğunu düşünüyorum. “Hani seyrek biniyorduk?” diye iç geçirirken şoförün yanı güvenlidir diye öne doğru ilerlemeye çalışıyorum. Bu ilerleme kısmı herhalde saatlerce sürdü. Rüya oldu kâbus. Sonunda ön sıralarda yaralı kadınların taşındığını gördüm. Karnında bıçak, kucağında çocuk vardı birinin. Birinin yüzü mosmor. Maske onlarda da yok. Bende de yok demek ki, kadınlarda yok, korkuyorum. Uyandır-sın biri beni. Eşime anlattım popon açık kalmış dedi. Oysa uyumadan son izlediğim haber yine bir kadın cinayeti-ydi.

Rüyamda virüs kovalıyor, ben kaçıyorum, son anda taktım maskeyi. Girememiştir inşallah. Bkz. Maskeli rüyalar.

Rüyamda çok sevdiğim Kumsal Meyhanesine gidiyorum. Hijyenden emin olmadığım için rakı bardağını yanımda götürüyorum. Garson, “karides güvece dezenfektan ister misiniz?” diye soruyor.

Koronavirüs görmüş gibi kaçılması gereken erkek: “Ay sen bana aşık olmuşsun”, “Yok ben ilişki insanı değilim” gibi triple-re yatkın, kendi triplerinin haklılığına sizi bile inandıran erkek tipleri. Eğer flörtleştığınız erkeğin bu tarz bir erkek olup olmadığını anlamak

istiyorsanız ona “seni daha çok tanımak isterim” veya “seninle daha çok konuşmak istiyorum” deyin. Karşınızdaki erkek, onu 1 aydır tanıyor olmanıza rağmen önünde diz çöküp “sen benim helalimsin, hadi evlenelim” tarzı bir şey demişsiniz gibi tepki verirse, iste ondan koronavirüs görmüş gibi kaçın. Bu erkeklerin yan etkileri sizi ciddi ken-dilerine âşık olduğunuza ikna etmektir ve bu etki bazen terapistinizin size “hoş bulduğun her erkeğe âşık değilsin” demesine sebep olur.

Köpek sahipleri mutlu sokağa çıkabiliyorlar: Bazı yerlerde köpekleri yiyorlar, virüse karşı koruyor diye, bazı yerlerde sokağa atıyorlar. Bizde de çocukları, 65 yaş üstü ebeveynlerine köpeklerini ödünç veriyor, böylece azıcık gezebiliyorlar. Çocuklar köpeklere hasret, anneler köpeklerle mutlu.

Kredi erteleme: Ev kredisi ödemek bitmiş gibi hissetmeme yol açan eylem. Üzerine faiz bindi, olsun. Kredi borcu üç ay geç kapacak, olsun. Bir de ev kredisi faizleri düştü herkes koşup kredi aldı, ev fiyatları fırladı. Olsun. Borç silinmedi ki? Olsun. Sevindim işte. Koronalar kovalasın bu kredileri.

Kuru öksürük: Öksürükçiller familyasından ifrazatsız, özellikle gece uykusuna düşman bir tür olup balgam çıkarmayı başardığında kurtulacağını zannetmene neden olan bir yönü de bulunur. Pandemi döneminde bildiğimiz düz griple korona arasındaki farkı anlamak için kullanılan göstergelerden biridir. Diğer göstergeler düşmeyen ateş, ama öyle normal ateş değil, 40 falan; halsizlik, ama öyle temizlik yaptım haşat oldum değil, kemiklerinin içi çekiliyor gibi; ishal, ama acıyı fazla kaçırmış gibi değil bitmeyen cırcır; nefes darlığı, ama öyle iki paket sigara içenlerin iki kat merdiven çıkması gibi değil, durduk yerde tıknafes olma halidir.

Kuryelere teşekkür: Kuryelere saçma sapan şeyler taşıtanlara yükselen tepki üzerine büyük firmaların kurye dostu reklam kampanyaları.

Kürdan: İlk kullanım patenti Çin’e ait olan asansör düğmelerindeki COVID-19’dan koruyucu araç.

Laboratuvarda üretilen virüs: Salgın sırasında üretilen bir başka komplo teorisi. Sanırım dünyayı yöneten maskeli yedi gizli ailenin son numarası. Bizden ne istiyorlar bilmiyorum.

Leslie Sansone: Amerikalı fitness eğitmeni. Farklı uzunluk ve zorluk derecelerindeki evde yürüyüş videolarıyla karantina günlerinin kurtarıcısı. Kanepeyi ittir, sehpayı kaydır, taytını çek ve olduğun yerde git gidebildiğin kadar. Walk walk walk walk...

Limon kolonyası: Çok işlevli sarı, sıvı alkol. Covidsavar, üstelik çoğu zaman kâbus gibi olan bayram ziyaretlerinin nefes aldırıcısı.

Anlık kurtarıcı bir virüs öldürücü olduğuna inanılan, üstelik ellerin hoş kokmasını sağlayan alkollü sıvı. Aslında seksen derece alkol içeren her türlü kolonya da aynı işi görürdü ama yine de virüsleri öldürmede işe yaramazdı. Zira virüsler canlı organizma olmadığı için ölmeleri olası değildi. Sadece mekanik temizlik ile uzaklaştırılmaları olasıydı. Zaten virüs dış ortamda kendi başına var olamıyordu, ancak zerrecik ve mikro zerreciklerin içinde parçalanmadan durabiliyorlardı. Mekanik temizlik ile uzaklaştırılan da bu zerrecik ve mikro zerreciklerdi. Seksen derecelik alkol ise sadece bakterileri (o da her bakteri türünü değil, kapsüllü bakterileri) kapsüllerini şişirerek geçici olarak

hareketsiz kılan bir maddedir, yani kolonya bakterileri bile öldürmez geçici olarak etkisiz kılar. Kolonya gerçekte suya erişilemeyen durumlarda, ardından ıslak mendille mekanik uzaklaştırma temizliği yapma koşuluyla virüslerin içinde bulunma olasılığı olan zerrecikleri elden uzaklaştırmak için su ve sabunun yerini tutabilecek bir uygulamadır.

Luppo: Bir çeşit kek. 10 Nisan akşam saat 22.00 sularında, gece 00.00'dan itibaren 31 ilde iki gün sokağa çıkmanın yasak olduğu ilan edildi. Bunun üzerine insanlar 2 gün ne yiyip içeceği derdine düşerek marketlere akın etti. Bu esnada bir yurttaşın elindeki Luppo ile market sırasında beklerken çekilen fotoğrafı sosyal medyaya düştü ve çok tartışma yarattı. Yurttaşı Luppo aldı diye eleştirenler hemen ertesinde onun hikâyesini okuyunca utanmışlar mıdır bilinmez ama bu olay, insanlar hakkında peşin hüküm vermenin ne kadar tehlikeli olduğunu gösteren bir örnek olarak tarihe yazıldı.

Aldım ulan, evet, Luppo aldım. Üstelik sokağa çıkma yasağı yüzünden de almadım. Şantiye uzak oğlum, anlamıyor musunuz? Haftada altı gün evden altıda çıkıyorum. Yedi buçukta şantiyedeyim. Kahvaltıyı yolda, serviste yapıyoruz. Sağımda Hasan, solumda Hüseyin, önümde Rıza, arkamda Hamza... İkişer tane yesek paket bitiyor oğlum. Bazen birimizin ateşi oluyor, boğazı ağrıyor, canı istemiyor yemeyi, o zaman bize bayram işte!.. Sıra bendeydi ertesi sabah, Luppo'yu da ben aldım. Sosyal medyadan döşenmişsiniz ama dedim ya, bütün gün şantiyede demir büküm, haberim olmadı. Siz beni boşverin de; ligler açılırsa oyuncular hastalanır diyorlar! Aman ha!..

Macar büyükelçisi: Bu dönemde sosyal medya paylaşımlarıyla oldukça sempati toplayan kişi. Çok iyi Türkçe biliyor, Tunalı’da yürümeyi özlediğini anlatıyor. Özellikle kargocunun kargo sırasında kendisini tanıyıp “siz Macar elçi değil misiniz?” sorusuna “keşke” diye verdiği cevap sosyal medyada viral oldu.

Macar büyükelçisi ve Macar Kültür Merkezinin çalışanları 23 Nisan için İstiklal Marşını evden birer dize okuyarak bayramımızı kutladılar. Ayrıca büyük şairlerimizden şiirleri Türkçe okuma etkinliği ile edebiyatseverlerin ilgisini çektiler. Aksanları pek hoş. Macar Macar. Seviyoruz bu sempatik halkı.

Mahalle dayanışma grupları: Bizimkini tatlı bir gazeteci komşumuz başlattı. Eczacı, avukat, doktor, akademisyen herkesi topladı, bir whatsapp grubu kurdu, binada, çevrede, yaşlı, hasta, sokağa çıkamayan komşulardan haberdar olduk. Birimiz sokağa çıkarsa diğerlerine haber verdi. Acil ihtiyaçlar böylece giderildi. İnsan gibi hissettik. İnsan olmanın, komşu olmanın, dayanışmanın güzelliğini. Çok teşekkürler ona.

Markete Gitmek: Market alışverişi gibi gündelik hayat içerisinde sıradan, rutin, hatta bazen eğlenceli bir eylem bile pandemi günlerinde anlam değiştirdi. Sokağın size saldırmak için bekleyen 19 ya-

şındaki Cavitlerle dolu olduğunu düşündüğünüzde haliyle insan biraz ürküyor, hele de evde kalmaya daha bir özen gösterildiği ilk günlerde iyice korkutucu idi. Panik markete gidilecek günün gecesinden başlıyor, öyle ki uykuların kaçmasına, market içinde virüs kapıldığı minvalinde rüyalar görülmesine bile sebep olabiliyordu. Sabah olduğunda sakın sakın uyanılacakken göğsün üzerine oturmuş bir öküz size eşlik ediyor; “Sen burada ne arıyorsun?” sorusuna “Markete gideceğiz ya birlikte” acı cevabını alıyordunuz. Çare yok, kalkılacak ve hazırlanılacak. Lanet olsun ki karantina günlerinde evdeki nevale daha çabuk bitiyor, endişe ve sıkıntı ile buzdolabı kapağı arasında sıkı bir bağlantı var çünkü.

Market Hazırlığı: İlk iş market ziyaretine uygun bir giysi seçilecek, mümkünse gözden çıkarılmış, rengi solmuş, defalarca kaynar suyla yıkanmasında bir sakınca olmayacak türden, bol cepli ve rahat bir şey olmalı. Tercihen eski bir eşofman takım. Giysi kuşanıldıktan sonra sıra ceplere konulacak mühimmatta. Sağ pantolon cebi anahtar için, sol cebe bir miktar para konulabilir. Paraya gerek yok kartla işlem yapılacaksa daha derin olan ceket cebi tercih edilmeli. Maazallah yolda düşer eder, ekstradan bir de bankaya gitmek gerekebilir. Market poşetlerini paralı olduğu için zaten protesto ediyorduk, şimdi bir de virüs korkusu eklendi, o zaman ne yapıyoruz, evimizdeki geçmişi temiz poşetlerimizi güzelce katlıyor ve sol ceket cebimize yerleştiriyoruz. Alışveriş yapılacak, ürünler uçarak gelmeyeceğine göre market arabasını ve degeceğimiz diğer yerleri dezenfekte etmek gerekebilir. Ayy, apartman kapısı var, asansör düğmesi var, kim bilir bizden önce kaç kişinin parmağı değdi, ne malum virüslü olmadıkları, o zaman gel-sin dezenfektan şişesi. Mümkünse spreyli ufak bir şişe tercih edelim ki yer kaplamasın, cebimize sığsın. Donanım tamamsa ev içi hazırlıklara geçebiliriz. Getirdiğimiz poşetleri bir süre istirahat ettireceğimiz balkonun kapısını açık bırakalım ki virüslü ellerimizle kapı koluna değmeyelim, banyo kapısı da bizden aynı muameleyi bekliyor haliyle. Kapıları açtık mı, güzel. O zaman poşetleri ilk etapta koyacağımız yere bir gazete seriyoruz, zeminimiz olası virüslerle temas etmesin. Eh aşağı yukarı hazırız, sıra maskede. Aynanın karşısına geçiyor ve mas-

kemizi kulaklarımıza geçiriyoruz. Burun bandı varsa büküyor ve kendimizi tanınmayacak hale getiriyoruz. Aa balkonda bekletilen market ayakkabılarımızı unuttuk, hemen bir kâğıt havlu yardımıyla kendisini dış kapının önüne naklediyoruz. Son olarak ayakkabılığın üstünde konuşlanmış eldiven kutusundan bir çift çekiyor, parmaklarımızı geçiriyor, iç kısma değmemeye özen göstererek ayakkabılarımız giyiyor ve yola düşüyoruz, gazamız mübarek ola.

Market Dönüşü Merdiven tırabzanlarına değmemeye dikkat ederek, asansöre biniyorsak düğmeye peçete ile temas ederek, keza sokak kapısını yine peçete yardımıyla açarak dışarı çıkıyoruz. Vay canına, güneş parlıyor, ağaçlar yemyeşil, kuşlar cıvıldıyor, dışarıda gürül gürül akan bir bahar. Neler kaçırdığımıza hayıflanarak ürkek adımlarla, herhangi bir insan gördüğümüzde geri geri ya da yan yan kaçarak en yakın markete yollanıyoruz. Market arabasının tutma yerlerini ve zeminini cebimizden hızla çektiğimiz dezenfektanla fısflıyor ve derin bir nefes alıp içeri giriyoruz. “Eller yukarı!”. Pardon, maskeyi takınca kendimi western filminde sandım. Tabii ki öyle bir şey yapmıyoruz, efendi efendi stantlar arasında dolaşıyoruz. Üstümüze üstümüze gelen başka bir müşteri görsek hemen geri vites takıyor ve olay mahallinden kaçıyoruz. Satın alacağımız ürünleri arka sıralardan, el değmemişlerden seçiyoruz, vakit kaybetmeden kasaya yöneliyoruz. Kasa önünde kuyruk varsa kenarda bekliyor ve ortam seyrelince yanaşıyoruz. Cebimizden mazisi temiz, özbeöz kendimize ait poşetleri çıkarıp aldıklarımızı acele acele yerleştiriyor, varsa temassız, yoksa temassız kartımızla ödemeyi yapıp arkamıza bakmadan kaçıyoruz.

Oflaya pufлая merdivenleri çıkıyor, kapıyı zor bela açıyor, poşetleri önceden serilmiş gazetenin üstüne fırlatıyor, ayakkabıları çıkarıp içeriye giriyoruz. Maske ve heyecandan öyle bir terlemiş oluyoruz ki poşetleri öylece bırakıp önce eldivenlerimizi usulüne uygun çıkarıp, maskemizden de lastiklerinden tutarak kurtulduktan sonra her ikisini de bir poşete koyup ağzını kapatarak çöpe, kendimizi de banyoya atıyoruz. Kapı açıldı zaten, musluğu bir kâğıt peçete yardımıyla açıyor, yine peçete yardımıyla sabunu elimize fişkırtıyor, elimizi yıkamaya

ve “Happy Birthday To You” şarkısını söylemeye aynı anda başlıyoruz. Zira uzmanların dediğine göre 30 saniyelik süre bu şarkının tamamına denk geliyor. Deliye her gün bayram, pandemi bireyine her gün doğum günü. Eller yıkandıysa poşetler balkona nakledilebilir ve ardından eller tekrar yıkanabilir, poşetlere değdik, ne olur ne olmaz. Sonra dezenfektan cepten çıkarılıp kapı kollarına, değdiğimizi düşündüğümüz yerlere fışkırtılır. Kart, anahtar ve paralar da dezenfektandan nasiplendirilir. Kapının önü çamaşır suyu eklenmiş suyla silinir ve gönül rahatlığı ile duşa girilir. Lütfen giysilerinizi 60 derecede yıkamayı ve balkonda bekleyen öteberiye zamanı geldiğinde gereken ilgiyi göstermeyi unutmayınız...

Maske: Tüm dünyanın soygundan gelircesine takmak durumunda kaldığı COVID-19 önleyici. Arabaların dikiz aynasına artık CD yerine maske takılıyor. Takmaya başladıktan belirli bir süre sonra Maske filmindeki gibi –özellikle eldiven aksesuarı da eklendiğinde kendimizi başka bir şeye dönüşmüş gibi hissettiren, aslında bizi değil karşımızdakini bizden koruyan “peçe” gibi bir şey. Bazılarımızın kendini eldivenlerle beraber filmlerdeki cerrah gibi hissettiği yürüyüş tarzından açıkça belli oluyordu. Maske: ifadesizlik. Sen sus gözlerin konuşsun.

Maske Modası: Maske (ma’ske) Fransızca kökenli kelime (masque). COVID-19 virüsü nedeniyle yaşanan salgın sırasında birçok ülkede kullanımı zorunlu olan maskenin modası zaman içinde ortaya çıktı. Başlangıçta hissedilen ölüm korkusunun etkisi hafiflediğinde, salgınla yaşama fikrine alışıldığında moda rüzgârı da esmeye başladı.

Pandeminin ilk günlerinde tercih edilen ve diğerlerine nazaran (Cerrahi, tıbbi, yıkanabilir, nano veya bez maske) pahalı olmasına rağmen en çok aranan maske N95’ti. Modası ortaya çıktığından itibaren ise asıl pahalı olanlar modacıların ürettiği maskeler oldu. Saça takılan bandana gibi maskeler sıradan aksesuarlar arasına girdi. Örneğin eczanelerde ve marketlerde 1 liraya en basit tıbbi maske temin edilebiliyorken, çanta-takı-aksesuar mağazalarında en basit kumaş maske 10 lira.

Dünyaca ünlü moda markaları önce cerrahi maske yaptı ve sağlık çalışanlarına yardım amaçlı maskeler üretti. Ancak daha sonra ünlü markalar sadece logolarını basarak maskeler üretti ve satışa çıkardı. Dünyadaki karantina uygulamalarına rağmen internetten satışa sunulan Louis Vuitton, Marine Serre, Gucci maskeleri büyük ilgi gördü ve böylece yeni bir sektör ortaya çıktı. İlk olarak 85 dolara piyasaya sunulan bu marka maskeler, erkekler için kravatla uyumlu, kadınlar için çanta-ayakkabı ya da elbiseleriyle uyumlu tasarlandı ve vitrinleri süslemeye başladı.

Kıyafetlerle uyumlu maskeler akla bilim kurgu dizisi The Handmaid's Tale dizisini getirse de travmatik bir anlam taşımadı. Gelecekte geçen bu dizide damızlık kadınlar, asi çıkışları nedeniyle cezalandırılarak, ağızları dikilmiş, elbiseleriyle aynı renkte (Bordo) maske takmak zorunda bırakılmışlardı. Bilim kurgu filmlerini aratmayan koronavirüs salgın günlerinde ise bu tarz maskeler zorunluluktan değil, belki de zorluklarla baş etme mesajı verircesine yaşamı bezeme arzusundan takıldı. Fuşya rengi elbisesine uygun aynı renkteki maskesi ile Slovakya Devlet Başkanı Zuzana Caputova öncü oldu.

Tasarım maskeler gelin ve damat aksesuarları arasında vazgeçilmezler arasında yerini alırken, çocuklar için de çizgi film ya da hayvan resimli maskeler tasarlandı. Baskılı tişört hazırlayan ve satan mağazaların vitrinlerini artık mesajlı-baskılı maskeler süsledi. Kısa zamanda maskelerin üzerinde simgesel anlatım da yer almaya başladı. Üzerinde yazılar, çizimler ya da fotoğraflarla maskeler, protest ifade biçiminin ya da yandaşlığın bir parçası oldu. Örneğin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun Adalet Yürüyüşü'nün 3. Yıldönümünde milletvekilleri üzerinde "Adalet" yazan maskeler taktı. Meclis'in açılışında Mustafa Kemal Atatürk fotoğrafı ya da yazısı olan maskelerin kullanımı ise tartışma yarattı; zira maske kullanılıp iki saat sonra atılması gereken bir şeydi.

Maske virüsten korunmak için yüze takılması gerekiyorken zaman içinde kullanım şekilleri de değişti, önce sıcaklarında etkisiyle çeneye indirme modası yayıldı. Çenede maske kullanımının yaygın-

laşmasında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ilk maskeli görüntüsünün bu olmasının etkisi olmuş olabilir.

Sokağa çıkma yasakları kaldırılıp, AVM, kafeterya ve restoranlar açıldığında ise uzmanların uyarılarına rağmen bileğe ve kola takılması yaygınlaştı.

Maske modası yayılınca ilk akla gelen hediyeler arasında maske yer almaya başladı. Edebiyatist dergisinin Mayıs-Haziran 2020 (29. Sayı) sayısında okuyucularına maske hediye ettiği görüldü.

Gelecekte virüslerin tehdit yaratmaya devam edeceği belirtilirken, bilim insanları da tam koruma sağlamak; virüslü havayı temizlemek için maskeler üzerinde çalışıyor

Maske yapmak: Pandeminin ilk aylarında yaşanan maske kıtlığı nedeniyle gerek sağlık çalışanları gerekse sıradan insan çeşitli kumaşlarla maske yapmak zorunda kaldı. Durum öyle bir hal aldı ki kumaşçılarda belirli kumaş türleri, “maskelik kumaş” olarak satılmaya başlandı. Kimileri maske dikmek için evine küçük dikiş makinesi bile aldı. Maske yapımını gösteren “kendin yap” videoları her yana yayıldı. Maske yokluğunda dantelden bile maske yaptık.

Maskeli rüyalar: Rüyaların çoğu maskeli farkında mısınız? Maskesiz dışarı çıkmış olmak, maskeyi kaybetmek, maskesiz birine maruz kalmak... Maskeli depresyon dedikleri bu olabilir mi?

Maskeli TBMM: Salgın sırasında vekillerin maske takarak yaptığı oturumlar. Maskeleri burunlarından düşmüş vekillerin birbirlerine beyaz bir perdenin önünden küfür ve hakaret etme hali.

Çizgi film kahramanlarının oluşturduğu bir temsili meclistir. Örümcek Adam, Zorro, Kızıl Maske, Batman, Kedi Kız ve Devlet Bahçeli örnekleri verilebilir.

Mutasyon: Genetik malzemenin; DNA veya bazı virüslerde RNA'nın nükleotid (harf) diziliminde meydana gelen değişikliklerdir. Mutasyonlar rastlantısal olaylardır ve belirli bir amaca hizmet etmek için ortaya çıkmazlar. Bunları genetik tashih hataları olarak

düşünebiliriz. DNA'nın kopyalanması sırasında nükleotidler DNA'ya eklenirken yapılan bir hata ya da DNA'nın dışarıdan fiziksel ya da kimyasal bir etkiye maruz kalması sonucu nükleotidin değişmesiyle mutasyon meydana gelir. Tıpkı bir cümleyi yeniden yazarken klavyenin yanlış bir tuşuna basmak gibi. Çoğu mutasyonun canlı üzerinde bir etkisi olmaz, yanlış bir harf nadiren cümlemin anlamını değiştirir, bunlara nötr mutasyonlar denir. Nötr olmayan mutasyonların çoğu ise canlıya zarar verir, pek az mutasyon yararlıdır. Mutasyonlar evrimin motorlarıdır, doğal seçim mutasyonları zararlı mutasyonları ele-yerek ve yararlı olanları da biriktirerek evrime yol açar.

Virüslerin genetik malzemesi çok küçük olduğu için diğer canlılara göre daha sıkı bir biçimde kodlanmıştır. Bu mutasyonların virüsler üzerindeki etkisini artırır, genetik mesajların anlamını yararlı ya da zararlı olacak şekilde değişme ihtimali daha çoktur. Ayrıca koronavirüsler gibi genetik malzeme olarak çift zincirli DNA yerine tek zincirli RNA taşıyorlarsa bu mesajın bir yedeği de yok demektir. Bu nedenlerle virüsler mutasyona, dolayısıyla da evrime daha açık hale gelirler.

nN

N95: Bir maske çeşidi kendisi. Yüksek koruyuculuğu var. Azıcık pahalı ama birden çok kere kullanılıyor. Fırında 60 derecede 30 dakika ısıtıp ısıtıp kullan dediler bana. Ancak filtreli olduğu için karşdakini korumuyor o yüzden siz siz olun bir de cerrahi maske geçiriverin üzerine. Kimseyi tehlikeye atmayın.

Negatif test sonucu: COVID-19 tanısı için yapılan testin sonucunun COVID-19 uyumlu çıkmaması durumunda verilen ad.

Sağlık Bakanlığı tarafından 10 Mart 2020'de Türkiye'de açıklanan ilk vakadan bu yana hayatımızda yer alıyor. Her akşam ana haber bültenlerinde bahsi geçen konulardan biri de bu oldu. Bazen sürüntü yanlış yerden alınınca da COVID-19'lu bir hastanın test sonucunun negatif çıkabildiği söylentisi yayıldı. Nitekim sağlık çalışanı bir arkadaşım enfekte olduğu halde, test sonucunun negatif çıktığını söylemişti. Ne kadar doğru bilmiyorum ama o kendinden çok emindi.

Nekşfliş: Pandemi ile eve kapanınca dijital platformlar arasında en çok rağbet gören Netflix'in telaffuz edilememiş hali. Şükür ki, söylenememiş hali rap haline getirilip, dillerimize dolanan nekşflişin söyleyemeyenin adı akıllarda kalmadı.

Noktasında: Korona günlerinin başlarında, vakalar birbiri ardına sıralanırken, herkes ekranlarda olup biteni uzmanlardan anlamaya çabalarırken, medya çalışanlarının ve siyasilerin tekrarladıkları bazı ifadeler sınırları germeye başladı. Kimisi “noktasında”ya taktı, kimi “peki”ye. Bu arada anlatım bozuklukları, diksiyon hataları, yazım yanlışları bir grup duyarlı insanı daha da duyarlı yaptı. Çıldırıdılar adeta. Vaka değil Vak’a!

Normale dönüşle birlikte: Karantina önlemleri tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kademeli olarak gevşetildi. Dünyada yeni dalga ya da dip dalga denen süreç hızla belirginleşiyor. 1 Ağustos 2020 itibarıyla dünyada vaka rekoruna gidildi. Türkiye için TTB başkanının yaptığı açıklamada hasta sayılarının hayli arttığı ifade ediliyor. Eş dost hekimlerden duyulan yaz nöbetlerinin başladığı, vakaların çoğaldığı. Herkes birbirine evde kal diyor. Ama nerede? Birlikte yüzdüğü plajda, mesafesiz maskesiz sokak sohbetlerinde, kapalı mekânda klima serinliğinde. Oysa kısa sürede 7 milyon civarı virüsün öksürükle kapalı ortamda serbest kaldığı da açıklandı bugün. Gör-düklerimiz duyduklarımız ürkütücü, yaşarken unutuyoruz o kadar. Bedeli? Yaşayıp göreceğiz.

Normalleşme: Yokuş çıkarken bir kenara oturup kalbinizin dinlenmesini bekleme. / O, artık her kimse ilk bakışta çarpan, kavuşmayı ya da bir sonuca vardırma bekleme. / Zorlu geçen anların ardından düze çıkmayı isteme. / Michel Foucault için, bir kurgu. / Hükmeler için, pandemi sonrası yaşanmaya çalışılan, pandemi öncesini yaşama denemesi. / Anormal durumların tersine özele.

Oksimetre: Oksijen ölçen cihaz.

COVID-19 tanısını almış ve evde tedavi görenlerden son zamanlarda sıkça duyduğumuz araç. Evlerde genellikle parmağa takılarak ölçüm yapanları kullanılıyor. Isıölçerlerin ve kolonyaların yanında yer bulmaya başladı kendileri. Oksijen satürasyonunun olması gereken altına düşmesi durumunda hastaneye gidip oksijen almanın zamanı gelmiş oluyor. Bu alet bunu saptamaya yarıyor. Türlü türlü, marka marka, hangisi daha güvenilir kim bilir...

Online

Film festivalleri: Film festivalleri boyunca sinema önlerinde birikilip, birazdan izlenecek filmin heyecanının ya da daha yeni izlenip çıkılmış olana dair yorumların paylaşıldığı atmosferin özlemi olsa da, korona şartlarında festival ruhunu ayakta tutmayı başarabilen, takdir edilesi festivallerdir.

Konserler: Özellikle salgın sürecinin ilk haftalarında, dört duvar arasıyla ve onlar arasındaki mecburi/mümkün olduğunca hızlı yürüyüşlerle sınırlı günlük rutinleri renklendiren, sanatın duvarlar/sınırlar aşan gücünü hissettiren konserler. Instagram'da "... bir canlı video başlattı" bildirimleriyle özdeşleşmiştir.

Müzeler: Salgında dünya çapındaki müzelerin kendilerini çevrim içi açmaları. İnsanı anksiyeteye sokacak bir etkinlik çılgınlığı. Tüm müzeleri gezen Milyoner’de birinci olur.

Sergiler: örn. Coronart 19 “Pandemi günlükleri”

Otoimmün hastalıklar: Yaygın kısmında mikropsuz iltihap ürer, bağışıklık sistemi bir tuhaf çalışır. Alındandır bu bedenler her şeye tepki duyar. Bu hastalık grubundakilerin değişik deneyimleri olur tabii. Aniden hastalanırlar, ateşleri çıkar, her seferinde “koronaya mı yakalandık, paranoyaya” mı diye endişelenirler. E klinik tablo ve kan sonuçları da destekler bazen ama tam “test yapalım size” dendiğinde CRP düşüverir. E niye yükselmiştir? Kim bilir. Niye düştü? Kendisi bilir. Bir sonraki alarına kadar “sen git bir dinlen.”

Bu hastalarda aşırı coşan bağışıklık tepkileri ilaçlarla baskılanır. Kolşisin gibi bazı ilaçların koronada iyi gelebileceğine ilişkin Kanada ve İtalya’da olumlu çalışmalar başlamıştır.

Ozon makinası: Önce bir hayvan hastanesinde gördüm, sonra büyük bir laboratuvarı. 6 dakikada bir 6 atım ozon. Eh böyle bir faydası varsa virüse karşı kursalar ya metrolara, AVM’lere, okullara filan.

öö

Öksürük: O bir refleks. Solunum yollarını düşmanlardan arındırma tepkisi. Düşmanlar fiziksel ve duygusal, soyut ve somut olabilir. COVID-19 vesilesiyle her seferinde endişeye kapılıyoruz çünkü en temel belirtilerden. Özellikle de kurusu yani en gündelik olanı. Artık öksürüğü fark etmediğimiz olmuyor. Kendimizde de karşımızdaki de de. İyi ki göz kırpmak hastalığın belirtilerinden değil.

Ölü sayısı: Salgın sürecine her gün resmi makamların açıkladığı kayıp sayısı. Kimilerine göre başarı skorumuz. Kimilerine göre bakanlığın sakladığı sayı. Ama gerçek olan sayının insan olduğu ve her ölümün arkasında bıraktığı hikâyeler. Korona günlerinde bu hikâyelerden en acı olanı yetişemediğimiz, katılamadığımız cenazeler. Ölenlerin son anlarını yalnız geçirdikleri düşüncesiyle hesaplaşan arda kalanların yası. Uğurlayamama matemi.

Yaşamın rakamlara indirgenmesi. Anıların, yaşanan onca güzel anın yok sayılması. Hayat rakamlara sığmaz abiler bir düşünün.

Önlemlere tepkiler: Altmış beş yaşa yasak kalkmıyor, restoranlar açılmıyor, memurlar işe başlıyor ama kreşler kapalı.

Önümüzdeki 2 hafta önemli: Pandeminin başında bilim kurulunun halkın temas ve izolasyon kurallarına uymasını sağlamak

üzere her hafta sarf ettiği cümle. İşler “görece” yolunda gidince üçüncü haftadan sonra etkisi zayıflamıştır. Şimdi bilim insanları “Sen onu külahıma anlat” diyenlere, tedbir çağrılarına uyulduğu için işlerin yolunda gittiğini, gevşememek gerektiğini anlatmak çabasına girişmişlerdir. Salgının korkulandan daha hafif seyretmesini fırsat bilen piyasacılar da bastırınca AVM’den futbola kadar geniş bir yelpazede gevşetme kararları alınmıştır. Bu durumda bilim insanları ne desin? Tebrikler, bildiniz: “Önümüzdeki 2 hafta önemli.”

Bundan böyle, hastanelerin kapasitesini aşmayan bir “günlük yeni hasta rakamı”na rıza gösterileceği anlaşılmaktadır. Ölen ölür kalan sağlar bizimdir. Aşı çıkana kadar böyle!..

Paket servis: Sokağa çıkma kısıtlamalarında, gece 24.00’de siparişleri teslim eden iyi yürekli genç çocuk: “Abla lazımsa sigara, çay filan da alırsınız. Siz çıkamıyorsunuz.” Sen yorgun argın koştururken, ben yerin dibine geçtim şu an zaten, çıkamıyorum haklısın...

Karantinadaki tekdüze hayatımızın önemli aksiyonlarından biri, masaları tüm mahalleye yayılmış dev bir lokantaya girer gibi mobil uygulamalara girip, sonu gelmeyen listelerden “bunu evde yaparız” demeye cesaret edemediğimiz yiyecekleri seçip eve istemek oldu. Yemek yapma külfetini bir tarafa itmenin sevinci, buna para yetirebilmenin gizli tatmini, çok sevilen yemekleri kendi salonunda, muaşeretten uzakta yemenin rahatlığı ve belki de en önemlisi, jüri koltuğuna oturup hizmeti puanlamanın azaplı hazzı, daha önceleri de dışarıdan söylemeyi cazip yapan taraflardı.

Evde yemeyi tercih etmekle, buna mecbur olmak arasında fark var kuşkusuz. İnsan bazen, salgına karşı sığındığı bu güvenli limanı dışarıdan girişlere kısmen açıyor, açmak istiyor. Ağzıda başka tat, çöpte başka nesneler görmek istiyor. Bu felekten bir gün -ya da öğün- çalma girişimine karşı da bazı yüklerle razı olmak gerekiyor. Sipariş verirken gözlerini üzerimize diken vicdan azabını uzak tutmak zor olmuyor: “Bu restoranlar nasıl ayakta kalacak, kuryeler nereden para kazana-

cak?” Ama işin bir de zülfü yâre dokunan tarafı var. Öyle ya, dışarıdan gelen her şey, sakındığımız illeti eve sokma riskini taşıyor. Gelen paketi bir pit-stop seriliğinde teslim almak için kuryenin bahşişini hazır etmek, paketi derhal lavaboya intikal ettirip dezenfekte etmek, yemeği şöyle bir fırına sokup son virüslerden kurtulmak ve tok karnına acaba ne musibetler kaptık diye istihareye yatmak: Başarılı bir paket servis tesellümünün kendine has kuralları, ‘proses’leri. Galiba hepsi, dışarıyla olan bağlantımızı sürdürme ısrarının bedelleri.

Para: Dokunmak istemediğimiz, dezenfektan sıkıttığımız, hızla değer kaybeden, cüzdanda pek bulunmayan, normalleşmenin hızlandırılmasını buyuran, salgından korunma biçimlerini sınıfsal konumlara, olanaklara göre belirleyen. Kimilerinin tanrısı. Kimilerinin düşü, kimilerinin çaresizliği.

Pandemi: Bilindiği üzere, "pan", Eski Yunanca’da “tüm”, "demos" ise “insanlar” anlamına gelmektedir. Eski Yunan Mitolojisi’nde kırların ve çobanların tanrısı, çıkardığı sesle herkesi aniden korkutan Pan ile etimolojik bir ilişkisi var mıdır bilmiyorum, ancak tanrı olan Pan’dan türeyen 'panik' kelimesi ile çağrışımsal olarak sıkı bir şekilde örtüşmektedir... Akıllıca panik olmakta fayda olan durumlardan biridir...

Pan İki kardeşten büyük olanıdır ve daha emperyaldir ve küreselcidir. Pandemi de küçük kardeşi Epidemi gibi Yunanca kökenlidir ve Pan (tamamı-hepsi) ile dēmos (halk) sözcüklerinin birleşiminden oluşur (pandēmos). Yani pandemi bölgesel (ki buna epidemi deniyor) olmaktan çıkmış, küresel anlamda etkisini gösteren salgın hastalıklara ve bu hastalıkların yarattığı duruma verilen isimdir. “Pandemik hastalık” tabiri ise ilk defa 1853’te kayıtlara geçmiş. Bir hastalığın pandemik sayılabilmesi için çok sayıda insanın ölümüne neden olmasının yanında bulaşıcılık özelliği de taşıması gerekiyor. En hızlı öğrendiğimiz bu Yunanca kökenli sözcük, koronavirüs kaynaklı COVID-19 hastalığı sayesinde hayatımıza girdi. Her ne kadar Dünya Sağlık Örgütü’nün (DSÖ) 11 Mart 2020 tarihli açıklamasına kadar ilişkimiz biraz mesafeli kalsa da artık hayatımızın parçası.

Tuhaf belki ama Afrodit için kullanılan tabirlerden biridir, kimileri onun “barış ve uyum tanrıçası” olduğunu belirtir, kimileriye bütün tanrıçaların baştan çıkarıcı yanının Afrodit’te toplandığını. Hatta Platon ve Pausanias, Afrodit Pandemos tanımını, Afrodit’i “şehvetli zevklerin tanrıçası” olarak tanımlamak için kullanır.

Korona salgını (epidemisi) sürecinde, epidemi (salgın) kelimesiyle karıştırılan, aslında (bir bakıma) salgın hastalıkların (epidemile... işte bu parantezler gibi kontrolden çıkarak) tüm dünyayı etkiler hale gelmesiyle aldığı addır.

“Küresel salgın” anlamına gelen sözcük.

Sanki Orhun Anıtları’nda yazılı olan ve yüzlerce yıldır kullanılan gelen kadim Türkçe bir sözcük gibi kısa sürede benimsenmesi hayret vericidir. Toplumun hemen her yaş ve kesimine bu kadar kısa sürede yayılması siyasetin egemen tavrını, medyanın gücünü ve kaosun yıkıcı etkisini göstermesi açısından hayli ilginç bir örnektir.

1.000 Türk Lirası sosyal desteği de vardır, sosyal yardımı da...

Pandemi hastaneleri genelgesi: Sağlık Bakanlığı’nın 20 Mart 2020 tarihli genelgesi. Buna göre; bünyesinde enfeksiyon, göğüs, iç hastalıkları uzmanlarından en az ikisinin bulunduğu ve 3. seviye erişkin yoğun bakımı bulunan hastaneler Pandemi Hastanesi kabul edilmiştir.

Özel hastanelerin COVID-19’lulardan para aldığının ortaya çıkmasıyla işler karışmıştır. Patronlar “Başka hasta gelmiyor zaten, nasıl geçineceğiz” diye sorarken hastalar kandırılmışlık duygusu da yaşayarak binlerce lirayı ödemek zorunda bırakılmışlardır. Hata ancak 4 Nisan’da düzeltilmiş ve COVID-19 tedavisi SUT’ta ücret alınmayacak işlemler listesine eklenmiştir. On dört gün boyunca hastalar tarafından özel hastanelere ödenen paranın toplam tutarı bugün dahi bilinmemektedir.

Pangolin: Adı Malay dilinde “toparlık olan” anlamına gelen “pengguling”den gelir. Pullu memeli. Vücudu keratinden yapılmış boy-

nuzsu pullarla kaplı böcekci bir memeli grubudur. Karınca ve termitleri yiyerek beslenirler. Sahraaltı Afrika'sında, Hindistan, Çin ve Endonezya adalarında yaygındır. Korkutulduklarında tespih böcekleri gibi kendi içine kapanarak toparlak olurlar. Kendini korumak için kullandığı keratin pullarının ve etinin değerli olması nedeniyle doğadan toplanır, yasadışı ticareti en çok yapılan hayvan türüdür.

Pangolinlerin COVID-19 salgınının başlangıcında SARS-CoV-2 virüsünün insanlara bulaşmasında aracı tür olduğundan şüphelenildiyse de sonradan yapılan çalışmalar, pangolin koronavirüsleri ile SARS-CoV-2'nin bu tezi destekleyemeyecek kadar uzak akraba olduğu gösterilmiştir.

Paodemia: Pandemi sürecinde sosyal medyada sıkça karşılaştığımız ekmek trendi için Portekizce ekmek (pao) ve pandemi (pandemia) kelimelerinin birleşimlerinden oluşan Paodemia adlı yeni bir kelime türetilmiştir. Örnek cümle: “Paodemisi o derece uç noktaya varmıştı ki instagram sayfasında ekmek resimlerinden başka bir şey yer almaz olmuştu.”

Peki: Söz kesme sanatında ustalaşan haber sunucularının, konuk uzmanlara soruyu yöneltir yöneltmez cevabın ilk cümlesini yarıda kesip lafı ağızlarına tıkmak için kullandıkları sihirli sözcük.

Pideci geldi dikkat dikkat: Sokağa çıkma kısıtlamalarının nostaljik ses evreni. Efendim pideler kapınıza kadar geliyor. Bir zamanın soğan patates kamyonetleri önünde bu sayede yeniden buluşup hoş beş ediyor mahalleli. Tabii maskeleriyle.

Sağlıklı beslenme kararıyla, gluten yemeyi bırakıp hayatımın ilk karabuğday unlu tarifini fırına vermişken tam da duyduğum ses: “Pideci geldi, kapının önünden alabilirsiniz”, gidip aldım. Onu da yerim, öbürünü de. Eh pandemiden pandemiye. Olsun o kadar.

Aslında günümüz gençliği 20. yüzyıl Türkiye tarihini hızlandırılmış bir kursla bir güzel kavradı sanırım. Darbe, dikta, salgın hastalık ve elbette bir miktar da mahalle nostajlisi. Bana 80'li yılları hatırlattı

bu anonslu satıcılar. Ellerimizde güğümler sütçü sırasına girişimiz, patates soğan seçerken kahve randevulaşmaları... Güzel günlerdi. Özellikle de karşı binanın terasındaki komşumla bağıra çağıra hal hatır soruşumuz o günlere götürdü beni. 3 aydır görmedik birbirimizi.

Pik: Briçte bir koz. $y=f(x)$ fonksiyonlarında “tepe noktası” anlamında da kullanılır. Pandeminin ilk zamanlarında medyada “pig noktası” olarak kullanıldığı da görülmüştür.

Bir türlü göremediğimiz. Görmek istediğimizden değil ama kaçınılmaz olduğunu bildiğimizden havucun peşindeki tavşan gibi tırmanıyoruz yokuşu.

Pollyanna polemiği: Bilim kurulu üyesi Mehmet Ceyhan’ın atıp tutan bir doktora sakın sakın sarf ettiği ifade. Kadıncağz kendisinin pollyanacılıkla suçlanmasına içerlediğini ifade edince Mehmet Ceyhan duruma bir kez daha müdadele etmek zorunda kaldı. Yavrucum bu tıp 1’de okuduğunuz bir laboratuvar terimi.

Pop-up bisiklet yolu: Pandemi döneminde, sosyal mesafeyi koruyarak ulaşım sağlamak için en iyi yol olan bisiklet kullanımını desteklemek amacı ile gerekirse kalıcı hale dönüştürülebilecek şekilde planlanarak, halkın hizmetine sunulan bisiklet yolu.

Poşet Yıkama: Yeni dünyanın COVID-19’la mücadelesi, yeni tip obsesyon. Her yerin çamaşır suyuna bulanması. Dünyanın kiri çıkar mı böyle? “Olacak, Olacak O Kadar”

Yirmi saniye kuralı her türlü yıkamada aynen geçerli mi bilmiyorum ama lavaboya doldurduğumuz malzemeyi bir güzel köpürte köpürte yıkıyor, duruluyor, bulaşık telini kenara ittirip kurumaya bırakıyoruz.

Zamanla evde yükselen gerilimin boşalmasına vesile olan eylem. Kim daha iyi yıkıyor. Yeterince köpürtmedin. İyi durulamadın. Yıkadın mı onu? Sıralayınca bir miktar sohbet vesilesi de olabildiği fark ediliyor.

“Poğaçı alır mısın poğaçı?”: Sokağı çıkmaları yasaklanan “yaşlılar”dan Burhan Kılıçkını’nın zabıta memurundan ricası. İkili arasındaki diyalogu içeren görüntülerde kendine has vurgusuyla önce “Bir kilo pırasa” diyor Burhan Bey. Sonra yarım kilo fasulye ile “peynirli veyahut da zeytinli” poğaçı isteğinde bulunuyor. Aslında bir vatandaş ile onun ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü bir devlet görevlisi arasında geçen son derece sıradan bir diyalog. Ama gençler tarafından yaşlılara yapılan kötü şakaların da etkisiyle olsa gerek, eski kuşağın terbiyesini yansıttığı düşünülen bu görüntüler sosyal medyada çokça paylaşıldı. Tüm Türkiye için hemen “Burhan Amca” oluveren Kılıçkını’nın harikulade kibar ve beyefendi olduğu söyleniyor. Böylesi bir nezaketin olağandışılığını vurgularcasına “zabıtaya sipariş veren emekli Viyana büyükelçisi” başlığı dahi açıldı Ekşi Sözlük’te. Artık nasıl bir nezaketsizlikle çevriliysek ve de kulaklarımıza her daim nasıl da kötücül sözler doluyorsa bir anda gündem oldu bu basit ricalar. Üstüne bir de Kılıçkını, Andy Warhol’un “bir gün herkes meşhur olacak” sözüne yaraşır şekilde ünlenmiş oldu. Hastalanıp hastaneye kaldırıldığı haberini de aldık, 30 yıl önce boşandığı eşiyle yeniden evlendiğini de. Tabloid haberciliğe malzeme lazım muhakkak. Fakat ne olursa olsun Kılıçkını pandemi sürecinin mutlu kıldığı nadir insanlardan, artık hem ünlü hem de yalnız değil. Bir de en “yaşlı” fenomen.

PCR testi: PCR testi, İngilizce “polimerase chain reaction”ın kısaltması. Türkçesi polimeraz zincir tepkimesi. Laboratuvar ortamında DNA moleküllerinin sıcaklık ve enzimler yardımıyla DNA’nın kendini kopyalama süreci taklit edilerek DNA miktarının yapay olarak çoğaltılması işlemidir. Böylece DNA’nın tespit edilmesi ve çalışılmasını mümkün kılınır. SARS-CoV-2 bir RNA virüsü olduğu için PCR testinin gerçekleşebilmesi için RNA’nın DNA’ya dönüştürülmesi sürecini içeren bir aşamaya daha ihtiyaç vardır.

Dönemin sağlık politikası uyarınca pozitif çıkmadan “korona vardır” denmesini yasaklatan, korona olsa da %30 negatif sonuç veren, böylece korona olgularının ve ölümlerinin az sayıda gösterilme-

sini sağlayan kutsal bir korona kestirim yöntemi. Bu sayede belirtileri tamamen korona enfeksiyonu gösterdiği halde birçok kişinin ölümü “doğal ölüm” olarak gösterilebilmiştir. Salgının sonraki dönemlerinde sonucu pozitif çıksa da kişi “Ben kendimi hasta hissetmiyorum” dediğinde sonucun pozitif sayılmadığı toplam vaka sayısını belirlemede önemsiz bir test.

rR

RNA aşısı: Deneysel aşamada olan bir aşı çeşididir. SARS-CoV-2 virüsüne karşı RNA aşısı geliştirme çabaları sürmektedir. Virüs RNA'sının belirli bölgelerinin insanlara enjekte edilmesiyle bağışıklık sisteminin virüse karşı antikor üretmesi amaçlanmaktadır.

RNA virüsü: Genetik materyali RNA olan virüslerdir. Çift zincirli DNA'nın aksine RNA tek zincirlidir, bu da olası mutasyonların düzeltilme ihtimalini düşürdüğünden, RNA virüsleri daha hızlı mutasyon geçirirler ve daha hızlı evrilirler. SARS-CoV-2 virüsü bir RNA virüsüdür..

Bu tek sarmallı virüs, DNA virüslerine göre daha kararsız olduğu için canlıdan canlıya geçerken mutasyon geçirme riski daha yüksektir. Genelde DNA virüslerine göre daha bulaşıcı olurlar. HIV, SARS, grip virüsü olan İnfluenza A birer RNA virüsüdür. Hepatit C, B, A gibi daha güçlü hastalık yapan ve organlarda kalıcı hasar bırakabilen virüsler DNA virüsleridir.

R0; Virüs bulaştırma katsayısı: Virüsün daha önce olmadığı bilinen bir ortamda “bir virüs taşıyıcısının” etrafında kaç kişiye daha virüsü bulaştırdığını ifade etmek için kullanılan tanım. R0 1 ise, virüs taşıyan bir kişi, aynı ortamda bir kişiye daha virüsü bulaştıracak

anlamında. Bir virüs taşıyıcısı kaynaklı beklenen vaka sayısı. Virüsün bulaşıcılığını, salgının yaratacağı riski, alınması gereken önlemlerin büyüklüğünü hesaplamada faydalanılmaktadır...

Sabır: İkimiz birden sevinebiliriz, sabrederim. Bir süre sonra dışarı çıkabiliriz, sabrederim. Bir süre sonra işler açılacak, sabrederim. Bir süre sonra sarılıp öpüşüp kucaklaşacağız, sabrederim. Bir süre sonra birbirimize potansiyel koronali muamelesi yapmayacağız, sabrederim. Bir süre sonra maske takmaktan kurtulacağız, sabrederim. Bir süre sonra sevdiklerimiz yoğun bakımdan kurtulacak, sabrederim. Bir süre sonra çocuklar kreşe dönecek, evlerin salonları çocuk parkı, koşu parkuru, kumsal, okul, restoran olmaktan kurtulacak, sabrederim. Bir süre sonra karı-koca 24 saat dip dibe olmaktan kaynaklı şiddetli geçimsizlikler son bulacak, sabrederim. Kadın cinayetleri? Sabretmeyeceğiz. Susmayacağız.

Pandemi yüzünden birisiyle aynı anda elimizi yıkarken kim elini yıkamayı önce bırakırsa duyarsız, cahil, el yıkamayı bilmeyen bir salak gibi gözükecek diye bir türlü bırakamadık parmak arası ovalama hareketini. Çok yıkadık. Çok iyi yıkadık. Sonra elimizi kuruladığımız peçeteyle kapıyı açtık birbirimize. Ayağımızla tuttuk kapıyı. Korona kendi nezaket göstergelerini de beraberinde getirdi. Kim bize kapı açsa şöyle bir sarılıp öpesimiz geldi ama işte...

Sabun: Suyun kirleri alıp götürmesine yardımcı olan, harika buluş. Molekülleri suyu seven ve sudan korkan olarak ikiye ayıralım. Kir

molekülleri suyu sevmez bu yüzden de su molekülleri onları oldukları yerden ayıramaz. Ama sabun moleküllerinin bir ucu suyu sever, öteki ucu suyu sevmez. Bu yüzden elinizi sabunladığınızda, sabunun suyu sevmeyen kısmı kir moleküllerinin etrafında bir kafes oluşturur ve kir molekülleri “aa ben de aynı sizin gibi suyu sevmiyorum” diyerek sabunun bu kısmına takılır. Ama sabun ikili oynar ve suyu sevmeyen kısmı kirle temas ederken dışarda kalan kısım suyu sevdiği için suyla birlikte akar gider. Bu şekilde su ve sabun ellerinizi temiz tutar.

Sağlık Personeli: COVID-19 döneminde ön saflarda mücadele eden, başımızın üstünde taşımamız gereken, sağlığın her alanında çalışan personel.

Dönemin erkinin COVID-19 salgınında çökeceği çok belli olan ekonomiyi kurtarma gibi yanlış bir satranç stratejisi ile gözden çıkarıldığı en önemli personel.

Sahte Pozitif: COVID-19 semptomlarına benzeyen ama COVID-19 olmayan süreç. Baudrillard’ın simulark teorisinin haklı çıkaran durum: ”Gerçek gerçekmiş gibi davranmıyor artık.”

Sakal Tıraşı: Saç tıraşıyla kıyaslandığında çok daha zahmetsiz olduğu, “evde kal, kendin hallet” sürecinde iyice anlaşılan tıraş. Bir başka deyişle saç tıraşı iki ayna veya iki kişiyle ikilik, sakal tıraşı tek ayna ve tek başına, iyilik güzellik.

Sokağa çıkma yasağı: Salgından Gönüllü koruma yöntemi. Kaldırımların, ağaç tepelerinin bir tek kedilere kalması.

Sokağa çıkma kısıtlaması: Sokağa çıkmanın yasak olmadığını ya da yasak olduğunu ifade eden ifade. Bardağın neresine baktığınıza göre değişir.

Salgından Etkilenene Devlet Yardımı: Temmuz 2020’de G-20 ülkelerinin kendi vatandaşlarına yaptığı maddi desteği araştıran analizlerde Türkiye’nin en son yani 20. sırayı almasıyla korona pandemisinin Türkiye’deki ayağında hiçbir zaman gerçekleşmemiş olduğunu düşündüren bir sözlük maddesi.

Sanal Market: Pandemi günlerinde saatlerce uğraşarak ihtiyacınız olan ürünleri seçtiğiniz ve ödeme noktasında ekranın donduğu ya da sizin bulunduğunuz adrese 3 gün boyunca servislerinin olmadığını bildiren bir yazının çıktığı market türüdür. 4. Gün için “rıza makamında” olsanız bile o seçeneği sunmaz. Aslında sanal market ihtiyaçlarınızı düşünmenize yol açtığı için çok yararlıdır.

Sarılmak: Güncel TDK sözlüğüne göre “kollarını dolamak, kucaklamak.” Popüler bilime göre stresi azaltmaktan çatışmaların yatıştırılmasına kadar etkileri olan iyileştirici eylem. Yazar Paulo Coelho’ya göre insanlık kadar eski olan, iki vücudun kavuşmasından çok daha fazlasını ifade eden, yanında olmaktan korkmuyorum, kendimi yuvamda hissedebilirim anlamlarına gelen hareket. Belki insanlığın ilk dilidir, konuşmaktan öncesidir. Keşfedilirken büyüüne vakıf olunmamış eylemdir, tarihsizdir, kedidir, köpektir sarılmak. Sevgililerin ayrıldıktan sonra bir daha yapamadığı, küskünlerin bir kere daha yaptıklarında belki barıştıkları anlamına gelen, hasretin bitiminin başlangıcıdır. COVID-19 ile birlikte hayatımıza giren sosyal mesafenin hayatlarımıza soktuğu, yalnızlara bela olmuş, eşe dosta duyulan özlemin kavramsal karşılığı.

Sarılamamak. İlk günlerde karşılaşmalarda tuhaf kikirdeşmeler oldu. Baş selamıyla konuya girmek falan ne zormuş öyle. Tokalaşmadan tanışmak, öpmeden vedalaşmak... Pandemide sarılamamak yeni bir kavram soktu dilimize: ten açlığı (skin hunger).

Semptomlar: Semptom, belirti anlamında kullanılan bir hekimlik terimidir. Korona semptomları ateş, kuru öksürük, nefes darlığı, şiddetli kas ağrısı, belki burun akıntısı, belki ishal, belki mide bulantısı, belki asabiyet, uykusuzluk, yalnızlık hissi; belki bazıları, belki hepsi.

Sıkılma hakkı: Pek çok insan hastalanma riski altında çalışmak zorunda iken sahip olamayacağımız söylenilen haktır. “İyi ama; kitap okumak, film izlemek, müzik dinlemek, oyun oynamak, sosyal medya geyikleri hepsi bir yere kadar... baydı artık. Valla çok sıkıldım!”

diyenler için “walk at home” öneriyorum. Youtube’da var. Yerinizde sayıp yürüyor gibi yapma şeysi. 2-3 kişiyle daha güzel oluyor, sosyal mesafesiz, maskesiz, çizgilere basma kaygısı olmadan istediğin kadar özgürce yürü. İstersen çekirdeğini çitle, kabuğunu havaya üfle, sıkılınca süpürürsün.

Simgesel maske: Maske, koronavirüsten önce simgesel anlatımda sıkça kullanılıyordu, tiyatro sanatının simgesiydi. Başkaları tarafından tanınmamak için yüze takılan yapma yüz anlamına da gelen maske, boyalı karton, kumaş ya da plastikten yapılan, oyun amaçlı eğlence partilerinde ya da sahnede kullanılan bir aksesuardır.

Günlük hayatta, maskeli baloların, yılbaşı partilerinin vazgeçilmezi olan maskeler sinemada da yer aldı. Farklı maskeler kullanan başkahramanlar türlü filmlerde yer aldı, örneğin 14. yüzyıl Fransa’sında yaşadığı varsayılan Demir Maskeli Adam, defalarca sinemaya aktarıldı.

İspanyol ressam Salvador Dali maskeleri, kapitalizmi eleştiren La Casa de Papel dizisinde sisteme karşı isyan sembolü olarak kullanıldı. Ardından tüm dünyaya yayıldı, özellikle meydanlarda yüzü gizlemeyi sağladığı için protestocuların vazgeçilmezlerinden oldu.

Aslında isyan sembolü olarak filmlerde maske kullanımı daha önce başlamıştı; V For Vendetta’da Guy Fawkes maskesi yayılmış, Türkiye’de Gezi Direnişi’nde de kullanılarak dikkat çekmişti.

Ondan da önce ise Batman-Ironman maskeleri vardı ama bu maske sadece çocuklar tarafından kullanılmıştı.

Korona öncesinde virüs senaryolarını anlatan filmlerde tıbbi maskeler yer almakla beraber, bugünlerdeki gibi günlük hayatın bir parçası olmadığından bu filmler maske çeşitliliğini öngöremedi. Maskenin korona sonrasında temel ihtiyaçlar arasına girdiğinin bilim insanları tarafından vurgulanması, simgesel anlatımdaki yerini de güçlendirmiş olmalı. Ancak henüz tam anlamıyla normal hayata dönülmediğinden üretimler sınırlı ve bu dönemin sanata nasıl yansıtacağı bilinmiyor.

Siperlik: Tarih bilgimize dayanarak, savaşlarda kazılarak oluşturulan, düşmandan ve mermiden korunmaya yarayan hendek olduğunu düşünürdük. Artık aklımıza sadece plastik bir yüz koruyucusu geliyor. Hangisi daha iyi bilemiyorum.

Sirke: Ekşimiş üzüm suyu.

Her zaman gözbebeğimizdi, COVID-19'u engelleyemez belki ama baş tacımız olduğu gerçeği değişmeyecek.

Sizi kıramadım, akşam sizlere canlı yayın yapacağım: COVID-19 salgını sırasında ortaya çıkan en popüler cümlelerden. Sanki canlı yayın yaparak popüler olmak istemiyor ama isteklere de karşı koyamıyor izlenimi yaratmak.

Soğan gözlüğü: Amacından saptırılıp virüs koruma amaçlı takıp çıktığımız gözlükler. Plastik ama çok havalı duruyor, buhar yapmıyor. Daha ne olsun. Evde göze takılabilecek her şey denendikten sonra karar kılınan, güvende hissettiren bu gözlüğe sanki biraz soğan kokusu da sinmiş. Olsun. İyidir. Kaçırdıyordur virüsleri.

Sokağa çıkma yasağı: Veba muamelesi gören tamlama. Bazı muhalifler bu sınırlamanın özgürlüklere uzanacağından endişe ederek karşı çıkmış (istenilip de yapılamayan ne varsa artık!), yöneticiler ise kamu maliyesinin yasak süresince yurttaşların kayıplarını karşılayacak gücü olmaması nedeniyle bu tedbiri ağızlarına dahi alamamıştır.

Sonunda, yirmi yaş altı (on sekiz yaş ve üstü olup da çalışanlar hariç) ve altmış beş yaş üstü bireylere (bir işi olsa dahi) yasak, kalanlara ise “sokağa çıkma kısıtlaması” denilen ve bazı hafta sonları ile resmi tatillerde sokağa çıkmayı yasaklayan (Ayy! Sınırlayan diyecektim) bir düzenleme yapılarak bu netameli konuda her iki kesimi rahatlatan çözüm sağlanmıştır. Tam da; “Vatandaş olmasak eğlenceli ülke” durumu!

Sosyal mesafe: Türkiye’de ilk hasta görülmeden önce, yurtdışı gezisinden dönen Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’a sordurulan bir soru üzerine “Diyanet İşleri Başkanımızla görüştüm, bu dönemde kucaklaşmaya sarılmaya ara verelim, sosyal mesafemize dikkat

edelim” yanıtı ile hayatımıza giren tabir. Prof. Dr. Melek Göregenli tarafından “fiziki mesafe” olarak düzeltilmesine karşın derhal dile yerleşen, ancak mesafenin ölçüsü konusunda yaşanan belirsizlik nedeniyle uygulama farkları gösteren birbirine yanaşmama hali. Bkz. 3 feet.

Sosyal mesafe, toplumun farklı kesimleri arasında ırk, dil, din, cinsiyet, gelir, eğitim, vatandaşlık, siyasi görüş, engellilik, fiziksel görünüm ve yaşam biçimi gibi unsurlar nedeniyle ilişki kurmanın sınırlı olmasını, bu kesimlerin birbirlerinden aynı zamanda mekânsal ve fiziksel olarak ayrı durmasını da tanımlar.

Dünya Sağlık Örgütü’nün ve küresel sermayenin fiziksel mesafe yerine kasten dünyanın zihnine kazıdığı bir kripto terimdir. Tıpkı mahalle baskısı sözü gibi herkesin kısa sürede diline dolanması, toplumsal algının medya üzerinden nasıl kolayca yönlendirildiğini göstermektedir.

Birbirine çok yakın insanları bile bir metrelik mesafeye konuşturan yalıtım sistemi. Ben bu mesafeyi korona salgınından önce de biliyordum, eşim doğum yaptığında annem bana uygulamış, eşim mikrop kapar diye öpmeme izin vermemişti. Elbette çok gülmüştük. Salgın sırasında pek gülemedik.

Neredeyse ikinci yeni şiirine konu olacak bir COVID-19 önlemi. Birbirimize yakınız ama bir o kadar uzağınız poetiği.

Sosyal mesafeli futbol maçları: Korona salgını sonrasında futbol maçlarının oynanmaya devam edip sektörün para basmayı sürdürebilmesi için geliştirilmiş bir yöntem. Özellikle İtalya, İspanya ve Fransa’da salgın ortaya çıktıktan sonra bile on binlerce kişinin stadyumlarda toplanıp sarmaş dolaş maç izlemeye devam etmelerinin vaka sayısını arttırdığının akıl edilmesi üzerine önce maçlar seyircisiz oynanmış, sonra da bir süreliğine askıya alınmıştır. Ancak başta maç yayını yapan televizyon kanalları ile bahis oynatan şirketlerin sahiplerinin yiyecek ekmek bulamamaları üzerine maçların yeniden ama sosyal mesafeye uyarak oynatılmasında karar kılınmıştır. Buna göre oyuncular maç sırasında birbirlerine dokunmamaya çalışacak, yere tü-

küren oyuncuya kart gösterilecek ve gol atan oyuncuya uzaktan öpücük gönderilecektir. Maçlar sırasında getirilen ek oyuncu değiştirme hakkı ile de takımların maç sırasında virüs kapan oyuncularını hemen sağlıklı olanlar ile değiştirilebilmesi garanti altına alınmıştır. Sahalarda bu katı önlemler alınırken, kafe ve restoranlarda maç izlemek için toplanacak yüz binlerce kişinin ise sürü bağışıklığına katkı sağlayacaklarına şüphe bulunmamaktadır.

Stoklama: Her krizde ilk eylemimiz. Ne zaman savaş çıkacak gibi olsa bulgur ve diğer bakliyat; ne zaman biber gazı, maske; ne zaman virüs; tuvalet kâğıdı, kolonya. Nasıl bir toplumsak, her zaman her şeye hazırız maşallah.

Stokları bir ara tükendi: Buharlı temizlik makinesi, tuvalet kâğıdı, ekmek mayası.

Sunnysideup: İngilizceyi temel düzeyde bilenlerin anlayabileceği, Google Translate için, “güneşli tarafı yukarıda” anlamına gelen tabir. Tavaya kırılan göz yumurta aslında. Pandemi döneminde yemek tarifleri vermek moda olunca yağda yumurta yapmayı anlatan bir kişi “Türkçesini” aklına getiremedi yağda yumurtanın.

Su tabancası: ABD’nin Michigan eyaletinde papaz Timothy Pelc, korona virüs nedeniyle cemaatini oyuncak su tabancası ile uzak-tan kutsadı. Papazın cübbesiyle birlikte tüm o “ruhani”, “dini” havasını ironik bir biçimde altüst eden rengârenk su tabancası, özellikle çocukları epey eğlendirmiş olmalı. Zaten papaz da amacının “çocukların hoşuna gidecek eğlenceli bir yol bulmak” olduğunu söylemiş. Çocuklardan kendisine karşılık veren oldu mu bilemiyoruz tabii.

Süper taşıyıcı: Barlarda, düğünlerde eğlenmeyi ve kalabalık yerlerde dolaşmayı seven asemptomatik hasta tipi.

SVP (spesifik viral pnömoni): COVID-19 enfeksiyonu akciğere yerleştiğinde izlenen ve tomografi ile tanı konulmasını sağlayan özel ve farklı zatürre görünümü.

T lenfositleri: Bir Çin makalesi dışında salgın sırasında hiç adı geçmemiş bağışıklık sistemi elemanı. T lenfositleri bağışıklık sisteminin hem gerillalarıdır, yani bire bir virüsle, kanser hücresiyle savaşır hem de bellek T hücreleri sınıfıyla kalıcı bağışıklıktan sorumludurlar. Bilinenin aksine COVID-19'un en keskin özelliği vücuda girdiğinde ilk saldırısını T lenfositlerine yapması ve içlerine yerleşip dolaşımdaki bellek hücreleri dâhil tüm T lenfositlerini yok etmesidir. Organlara yerleşip böylece ölümcül hale gelip gelmeyeceğini belirleyen kemik iliğinin yeni T lenfositlerini ne hızda üretebildiğidir. COVID-19 organlara yerleşmeden yeni T lenfositleri dolaşıma verilebiliyorsa virüs organlara yerleşmeden yok edilebiliyor, T lenfositleri gecikirse organ hücrelerine yerleşmiş virüse işlemiyordu.

Tecrit: COVID-19 pozitiflerin, temaslılarının izolasyonu.

Soyutlama. Hiçleştirme. Karantina altındalık. Yalıtım.

Pandemi dışındaki çağrışımları cezaevi ile ilgili olan kavram. Bakalım hangi çağrışımı daha kalıcı olacak.

Temas yok: Salgın sürecinden çok önce, İstanbul Havalimanından Bodrum'a yapılacak seferi bekleyen bir yolcunun, yaşanan rötar sebebiyle buradaki bir yer hizmetleri görevlisine ettiği ve videoya

kaydedildikten sonra sosyal medyada yayılarak birçok kişinin haberdar olduğu hakaret ifadelerinden bir tanesi. “Hop Hop Hop, Temas Yok” olarak da bilinir.

Üzerinden neredeyse bir yıl geçtikten sonra salgın sürecinde ise başındaki “hop”lama atılmış şekilde ve hakarete yol açan üstünlük psikolojisinden uzak bir ruh haliyle, kendisini olduğu kadar karşısındakini de düşünen sağduyulu insanlar tarafından içten içe söylenir olmuştur.

Temassız teslim: İnternet yoluyla yapılan alışverişte, satın alınanların daire kapısının dışına bırakılması.

"Her temas iz bırakır" söyleminden yola çıkarak "her temas COVID-19 virüsü bırakır korkusuyla, kapıya poşetleri, paketleri bırakan motor-kuryelere ve kargoculara yüz yüze teşekkür edememenin ağırlığı, yüreklerde iz bırakıyor." Temassız teslim kapının ardından yapılan teşekkürde, sesimizdeki utanç, ayrıcalıklı bir hizmete sahip olmaktan ileri geliyor. Her gelene 65 yaş üstü ve bağışıklık baskılayıcı ilaç alan biri olduğunu açıklayamamak yürekte ayrı bir baskı. Temassız teslimat yapan kişi bazen telefonla gönderilen kodu söylememizi istiyor, bazen de TC. kimlik numaramızı. Sayılar, ekranlar, kapılar, görünmeyen yüzler ve giderek incelen sesler temassız günlerimizin simgeleri.

Ters izolasyon çocukları: Kişisel izolasyon, şahsi karantina, sokağa çıkma kısıtlaması ve yasağı nedeniyle eve kapanan çiftlerin, aidsiz, ücretsiz, bedelsiz en hakiki eğlenceleri nedeniyle 2020 sonu ile 2021 başlarında doğması beklenen bebeklerinin gelecekteki nesil adı. Halk arasında “fakir reinası” diye bilinir.

Toplumsal skorbord: Her akşam sağlık bakanı tarafından açıklanan yeni bulaşık ve vefat sayıları. Bütün ülkeler bu sayıları her gün diğer ülkelerden daha başarılı olduklarını vurgulamak için kullandılar. Bkz. Türkiye günlük koronavirüs tablosu.

Turkuaz tabloya ne oldu?: 29 Temmuzda aniden değişen tablo sorulara yol açtı. 28 Temmuz’da “vaka” olanlar, 29 Temmuz’da

“hasta” oldu. Günlük vaka sayısı terimi, günlük hasta sayısına çevrildi, “entübe hasta” ifadesi kalktı, yerine “ağır hasta” ifadesi kondu. Bir gecede “vaka” ve “hasta”nın aynı Şey olmadığı gerçeği ile aydınlandık. Bakanın açıklamalarından anladığımız Şu: Her vaka pozitif değildir. Anlayamadığımız ise Şu: Hasta mı vakadan çıkar, vaka mı hastadan?

Tuvalet kâğıdı: COVID-19 ile ilgili tehlikenin büyüklüğüne ikna olan halkın marketlere koşup saldırdığı ilk tüketim maddesi. Aslında bu da ülkemize özgü bir tutum olarak geliŐmedi. Londra’da, Almanya’da, Avustralya’da Mart ayının başından itibaren tuvalet k ğıtları tükenmiŐliđi dünya basınında her buldu. Avrupa’da müşteri başına 1 tuvalet kâğıdı gibi sınırlamalar getirildiğini okuduk haberlerde. Hong Kong’ta bıçaklı soyguncuların 800 lira değerinde tuvalet kâğıdı çaldığını ise Diken duyurdu. Berlin’de kahve çekirdeği tuvalet kâğıdı ile takas edildi, Sputnik’in bir haberinde dünyada Türk yapımı tuvalet k ğıdına talebin 3 katına çıktığını da gururla okuduk. Medya dünyada tuvalet k ğıdına artan talebi gündemde tuttukça bu kayđı sarmalına Türkiyelilerin de katılması ŐaŐırtıcı değil aslında.

Türk Tabipleri Birliği (TTB) neden aşı üretmiyor?: TTB, birlik olarak resmi gazetede yönetmeliği yayınladığında sağlık iŐletmesi ve laboratuvar kurması yasaklanmış olan, doktorların  a lıŐma ve özlük haklarıyla ilgilenen doktorlar birliğidir.

Bu, pandemi sürecinde sor(dur)ulmuŐ en ilginç soru olup b t  e hakkını savunarak kaynakların nereye aktarıldığını sorgulayanlara saldıranların, b t  eden kaynak aktarılmayan bir meslek örgütünün neden aşı üretmediğini sorgulamanın dâhiyane bir fikir olduğunu sanmalarından kaynaklı temel bir vatandaşlık yanılığı örneğidir. Vatandaşlık Bilgisi derslerini askerler verdiği için yaşanan kafa karıŐıklıđı eseri olduğu değerlendirilmekle birlikte hukukçular, kamu yönetimi uzmanları ve hekimler soruya “meslek  rg t  aşı üretmez evladım” diyerek kısa yanıt vermeyi seçtiler.

Türk’e bir Şey olmaz: Başlangıçta dile gelen, üstün-farklı genlerimiz, beslenme stilimiz, dayanıklı c sselerimiz bizi koruyor

algısı, batıl inancı. COVID-19'a dayanaklı olduğumuz, dayanıksız olanların fazla steril yaşayan halklar olduğu savları. Başka ülkelerde muadili var mıydı bu dâhiyane önermenin bilmiyorum.

Türkiye Günlük Koronavirüs Tablosu: Korona ile ilgili Z raporu. T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından her gün düzenli olarak yapılan günlük pandemi istatistiği açıklamasında kullanılan dijital tablo. Tablo Türkiye'nin rengi olan türkuaz renginde olup 3 sütundan oluşmaktadır. En sol sütunda toplam test, toplam hasta, toplam vefat, toplam yoğun bakım, toplam entübe hasta ve toplam iyileşen hasta sayısı verilerinden oluşan 6 satır mevcuttur. Orta sütun tarih bilgisini veren bu tabloda en sağ sütun ise 4 satırda; o günkü test, o günkü hasta, o günkü vefat ve o günkü ölüm sayısını vermektedir. Bkz. Toplumsal skorbord.

TV'de korona: Salgın boyunca konunun uzmanı olsun olmasın herkesin konuşmak istediği konu. Kavramın aşındırılmasına ve ciddiyetten uzaklaşmasına sebep olan kara kutu. Dizi çekimleri sekteye uğrayınca, harareti tartışmaları izlemeye koyulduk. Birkaç gün alışmakta zorlandık ama neredeyse aynı şekilde bağımlısı olduk. Uzmanları dinlemeye, taraf seçmeye, sempati ve nefret üretmeye, empati kurmaya, özdeşleşmeye. Dizi izler gibi izlemeye, dizilerden etkilendiğimiz kadar etkilenmeye.

Toz havası: Hans Magnus Enzensberger'e ait bir şiir. Virüsün insanlığın tozunu attırdığı şu günlerde, uzak ya da yakın bir çağrışımla havada uçuşan, her tarafa bulaşan ve ancak güneş ışığında ya da mikroskop altında görülebilen, hayatımıza kastetmiş ince pislige yani virüse bir tür toz kondurma.

Der Spiegel dergisinin dün dağıtılan sayısında (2020-17) gün yüzüne çıkan ve toz gibi her tarafa dağılan şiir için bkz. <https://adalarpostasi.wordpress.com/2020/04/19/2966/>

Turuncu maske: Mansur Yavaş'ın kadın cinayetlerine dikkat çekmek için dağıttığı mesaj içerikli...

Uçak biletime KDV indirimi: Bu salgın günlerinde duyulan en komik şey. Bu salgının hatırlanacak olan en komik önlemi, yardımı her şeyi.

UFO: İngilizce “Unidentified Flying Object”in kısaltması. Tanımlanamayan uçan nesne ya da cisim. UFO’lar askeri havacılık açısından her hangi bir tanımlanamayan uçan nesne olabilecekken, gündelik kullanımı daha özgüldür. Uçandaire. Gelişmiş bir uygarlık kurmuş dünya dışı zeki yaşam biçimlerinin gezegenimizi ziyaret etmek için kullandığı varsayılan çoğunlukla daire ya da fincan tabağı biçiminde olan araçlara bilim kurgu ve komplo teorisi literatüründe verilen isim.

Un havuzu: İtalya’da çok güzel makarna yapılıdır. Makarna yapımında makbul olan, mermer tezgâh üzerine dökülen una yumurta kırmaktır. Un bir öbek şeklinde dökülür, ortası açılır ve içine yumurta kırılır. Kenarlardan alınan un, yavaş yavaş yumurta ile buluşturulur. Ortaya havuz açılır, çünkü tezgâh üstündedir. Yumurta da sıvı formda olduğu için, onu engelleyen bir duvar olmazsa, akar. Bu sebeple unun ortası açılır.

Pandeminin ilk zamanlarında insanlar hunharca hamur yoğurdular. Ekmekler, poğaçalar, karbonhidratın haddi hesabı kalmadı. Gel

gör ki, kimse bu hamuru “tutarken” bir hamur mermeri kullanmadı. Hatta hamur açmanın tüm aşamaları belgelenip, sosyal medya hesaplarından paylaşılacağı için hijyenik görüntüye azami özen gösterildi. Yumurtanın akmasını riske atmak mevzu bahis değildi. Bu sebeple bir kapta karıştırıldı tüm malzemeler. Ama tarifleri saatlerce, günlerce anlatıldı. Sosyal medya hamura bulandı. “Evet, şimdi unumuzun ortasını bir havuz şeklinde açıyoruz.”

Hiç gerek yoktu, o havuza hiçbir zaman da ihtiyaç olmayacak. Ama bilirkişi görüntüsü verdiği kesin sanırım.

Unsuz, Yumurtasız, Şekersiz Kek: Pandemide verilen yemek tariflerinin herkese yaranamamasının sonucu ortaya çıkan malzemesi olmayan kek. Çölyakları, veganları, kilo koruyanları, sağlıklı yaşam benimseyenleri ancak keyfinden vazgeçmek istemeyenleri, kek yemek en doğal hakkı olanları gözeterek ortaya çıktı. Belki çok önce vardı, biz pandemide lahmacunlar, helvalar instagramda uçuşmaya başlayınca öğrendik. Sonuç ne mi? Edebimizle kekimizi yiyelim, dikkat etmemiz gerekiyorsa yemeyelim.

Uyutun beni: COVID-19 tedavisi için hastanede tedavi gören eşimin yoğun bakımdaki ilk gecesinin sabahında doktora söylediği “uyutun beni!” sözünün ardından... Bugün tam 11 gündür uyuyorsun sevdiğim, lütfen artık iyi ol ki seni uyandırabilsinler...

Uzaktan eğitim: Salgın sebebiyle başlayan dijital eğitim modeli. İletişim biliminin ne olduğunun pratik kanıtı. Bir ya da birkaç kişinin anlatıcı olduğu, bir kısım diğerlerinin de sürekli dinlediği bir sözelliğin bir iletişim sağlamadığını ortaya koymuş olan eğitim tekniği. Yine de çoğu kişi neden işe yaramadığını yorumlayamadı. Oysaki iletişimin temel özelliğinin konuşmak değil, etkileşim ya da etki-tepki olduğu gerçeği gözden kaçırılmıştı.

Ev halinin eğitime taşınması, bağlantının zayıflığı sebebiyle hocaların ekranda donması, annenin elinde mandalinayla kadraja girme hali.

Pandemiden önce adını en fazla üniversitelerin ilgili bir birimi olarak tanıyıp bildiğimiz, 2020 Mart ayı ortasında eğitime verilen idari aradan hemen sonra, en iyi ihtimalle uzmanı, en kötü ihtimalle mecburu olduğumuz eğitim türü. İlk, orta ve lise düzeyindeki karşılığı Milli Eğitim’in EBA’sı (Eğitim Bilişim Ağı) olmuş, ilkin Milli Eğitim Bakanlığı’nın bu içeriği pandeminin daha ilk günlerinde hazırdan çekip çıkarması beğeniyle karışık bir şaşkınlık yaratmış olsa da, EBA ve öğretmenlerin Zoom vs. gibi sistemler aracılığıyla yaptığı uzaktan dersler, anne-babaları, ama elbette ev içi işbölümünün daima eşitsiz niteliği nedeniyle, öncelikle anneleri hayattan bezdiren bir pratiğe dönüşmüştür. Konuşmayı henüz birkaç yıl önce öğrenmiş ve haliyle uzaktan yapılan derse konsantre olması doğası itibarıyla imkânsız çocuklarıyla tam zamanlı ders dinleyen anneler, ev içi gündelik hayattaki çoğu dönüşümü olduğu gibi, bu dönüşümü de aleyhlerine deneyimlemiştir. Üniversiteler ise, Milli Eğitim Bakanlığı kadar atik davranamamış, kısa bir süre sessiz kaldıktan sonra Moodle, Zoom, Google Classroom vb. veya kendilerine özgü başka yöntemlerle uzaktan eğitime başlamıştır. Faili kadar öyküsü olmakla birlikte, genel olarak bu sürecin, özellikle başlangıç döneminde hocasına da, öğrencisine de, evde çıplak yakalanmış olma deneyimine benzer bir deneyim yaşattığı, derslik ortamının alışlageldik sosyal teamüllerini derdest ettiğini söyleyebiliriz. Hoca gözüyle, kürsüde oturmaya çok da meraklı olmayıp ekranda eşit yer kaplayan bir görüntü olarak var olabilme esnekliğine sahip hocanın, bu derdest olma haline daha kolay uyum sağlayabildiğini, “hoca” olma ayrıcalığına takılıp kalmış üniversite hocasının bu süreçte varoluşsal buhranlara düşüp cehennem azabı çekmiş olduğunu söyleyebilirim. Bu dönemde YÖK’ün 2020 Nisan ayı başında tanımış olduğu bir hak sonucu kaydını dondurup rahata ermiş öğrenci, uzaktan eğitimde ayrıca şevke gelmiş öğrenci, kameranın önüne vesikalık fotoğrafını koyup gitse yokluğunu fark etmeyeceğimiz kadar pasif öğrenci, ders başladıktan sonra “bağlantımda sorun var” diyerek ortadan kaybolan öğrenci gibi kategoriler ortaya çıkmıştır. Kategoriler elbette aşılacak ve aşındırılmak içindir;

kamerasını ve mikrofonu kapatıp ders esnasında duş a giren öğrenci, bilgisayarı olmadığı için telefonda n ders dinleyen ve en nihayetinde hocasına “Her ders için 1 GB’lık internet paketi almam gerekiyor; bu yüzden derse maddi nedenlerle devam edemeyeceğim” diyen öğrenci, belki panikle, belki uzaktan dersin hoca egosuna yer yer dokunan niteliğı nedeniyle, normalde yapmadığı halde, her hafta response ya da yüzlerce sayfalık okuma yahut üç saatlik aralıksız ders anlatımıyla öğrencisini duman etmiş hocanın hikâyesi gibi hikâyeler de vakidir. Hâsılı, uzaktan eğitim getirdikleri ve götürdükleriyle, eğitim işinin yüz yüze sosyal etkileşimle ne derece hemhal bir iş olduğunu ve eğitimin insani karakterini hatırlamamıza vesile olmuştur.

Uzaktan eğitim kazaları: Sınavda porno izleyen hoca, duş alan hoca, uyuyan öğrenci, kadr a giren anne eli...

Uzaylılar da gelsin: Yaşanan peş i sıra felaketten sonra en çok beklenen durum. Gelmeyi istiyorlar mı peki? Maskeleri var mı? Sosyal mesafe kuralına uyacaklar mı?

üÜ

3 feet: Pandemi döneminde kişiler arasında güvenli bölge olarak belirlenen mesafenin uluslararası ölçüsü olup Türkiye’de “feet” bir uzunluk ölçüsü olarak değil İngilizce bilmediğini kabul etmeyen yöneticilerin tercümesiyle “üç adım” olarak anlaşıldığından ve adım aralığı da kişiden kişiye değiştiğinden mesafenin 1 metre ve hatta 1.5 metreye çıkmasına neden olmuştur. 3 feet 91.44 santimetredir.

Ütü: Pandemide kullanım değerini oldukça yitiren ev içi cihazlardan biri. Bazı evlerde buruş buruş pantolonlar ve tişörtler ütüsüz-lüğün ilanı olarak ya da üşengeçlikten, ya da böyle de olabilir aslında türünde ikna çabalarının bir parçası olarak gündelik hayatta iz bırakmaktadır.

Vaka: Piyango kime vurduysa o. Tablodan sayısını izlediğimiz. Nasıl söylenir tartışması yaşanan kavram. Vaka mı, vak’a mı, va’ka mı?

Veteriner baksın size: Veteriner hekimler odası başkanının bir hekimin bu sözleri üzerine canlı yayına bağlanıp “hayvanları iyileştirmekten gurur duyuyoruz” açıklaması hem camia, hem hayvan severler tarafından alkışlarla karşılandı.

Virüsün eşcinsellerden kaynaklandığı iddiası: Bu iddia Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş tarafından bir Cuma hutbesinde ortaya atılmıştır. LGBTİQ+ bireylerin her gün şiddete maruz kaldığı ülkemizde böyle bir iddianın ortaya atılmış olması “nefret suçu” tartışmalarını gündeme getirmiştir.

VIP Cuma namazı: Diyanet İşleri Başkanı tarafından, Cumhurbaşkanlığı Külliyesindeki Millet Camiinden, Ankara’da bulunan müftülerin oluşturduğu cemaatin, sosyal mesafe ve maske önlemlerine uyarak kıldırılan ve tepkiler üzerine tekrarlanmayan namaz. Cemaatle kılınan namazlarda omuz omuza durarak safların sıklaştırılması araya şeytanın kaçmasını önlemek için alınan tedbir olması nedeniyle VIP Cuma Namazı kılındığı tarihte şeytanın saflar arasındaki boşlukta sıkı top süren forvet gibi dolaştığı ileri sürülmüştür.

Virüs\virus: Virus Latince “zehir” anlamına gelir. Bakterilerden de küçük hastalık yapıcı ajanlardır. Yapıları son derece basittir. Genetik materyallerini oluşturan DNA veya RNA ve bunu çevreleyen protein bir kılıf virüslerin olmazsa olmazlarıdır. Koronavirüsler gibi bazı virüslerde bu protein kılıfı çevreleyen ve zarf denilen lipid bir tabaka da bulunur. SARS-CoV-2, Şiddetli Akut Solunum Yolu Sendromu koronavirüsü 2, bir koronavirüstür.

Herkesin sandığının tersine öldürülemeyen sadece parçalanan bir yaratıktır. Zira virüsler canlı organizma değildir. Ultraviyole A ve C ve altmış, yetmiş derecenin üstündeki ısı birçok virüsün parçalanmasını sağlayabilir ama bir kısım virüsler buna da dayanıklıdır. Radyasyon her cins virüsü parçalar, elbette insanın DNA’sını da.

“Virus” ise virüsün tıp dilindeki karşılığıdır. Bu “Köln”ün, “Kölün”ün karşılığı olmasına benzer. Korona pandemisi ile birlikte daha “pandemi” ne demek derken, uzun yıllardır “virüs” dediğimiz canlı türünün “virus” olduğunu öğrendik. Aslında ikisi de aynı şeydir. Televizyon ekranlarında tıp alanının ünlü enfeksiyon hocalarını çok sık gördüğünüzde alırsınız, içinizden siz “virüs” deyin. Bunun hiçbir sakıncası yoktur. Tıpkı “bulaş riski” sözcüğünü duyduğunuzda “bulaşma riski” demeniz gibi bir şeydir.

Virüs eşitliği: COVID-19 virüsünün Çin’den çıkıp dünyaya yayılmaya başladığı ilk günlerde “eşitlik” kavramı da yeniden sahneye çıktı, çok konuşulur oldu. Hızla Asya’dan Avrupa’ya, Amerika ve Afrika’ya kadar bütün dünyada dolaşıma çıkan bu virüs zengin fakir, kadın erkek, ünlü ünsüz ayırmıyordu; ülkeler arasında da ayırım gözetmiyordu.

Ünlü oyuncu Tom Hanks ve eşi çift Rita Wilson gibi ünlüler, İngiltere Başbakanı Boris Johnson, İran Sağlık Bakan Yardımcısı İreç Herirçi, Kanada Başbakanı Justin Trudeau’nun eşi Sophie Greoire Trudeau gibi siyaset alanından isimler, Fatih Terim gibi teknik direktörler de koronaya yakalanabiliyordu. Böyle olunca da “virüsün bütün insanlara eşit davrandığı” kabul gördü.

Fakat eşitlik, 1789 Büyük Fransız Devriminin ünlü “Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik” (Liberté, égalité, fraternité) sloganından çıkarak bütün insanlığın ortak ülküsü haline gelen üç kavramdan biriydi ve tek başına insana refah getirmiyordu. Bu üç kavram bir arada olmadan toplumsal refahın sağlanması ve sosyal devletin kurulması mümkün değildi. Sosyal devlet olmayınca da “virüs eşitliği” sağlanamıyordu.

COVID-19 virüsü de herkesi hedef almakta eşit davranırsa da bazı insanlara ulaşması mümkün olamıyordu. Zira virüsün ne denli büyük tehlike olduğu anlaşıldığında parası, imkânı olanlar evlerine çekildiler ve virüsten korunmak için gereken her türlü önlemi rahatlıkla uygulayabildiler. Ancak maddi ve manevi olanağı olmayan, çalışmak zorunda olanlar hastalığa yakalanma tehlikesine açık halde yaşamaya devam ettiler.

Pandemi günlerinde spor yaparken çekilen bir fotoğrafını paylaşan iş insanı Hacı Sabancı’nın, salgına rağmen dışarıda olduğunu sanan bir takipçisine, “Sakin ol şampiyon, evdeyim” yanıtı “virüsten korunma konusunda eşitlik olmadığı”nın simgesi oldu. Virüsün herkesi hedef almakta eşit davrandığı ama virüsten korunma konusunda eşitliğin söz konusu olmadığı, günler geçtikçe daha net görüldü. Hastalık giderek hastalıktan korunma olanağı olmayan kitlelere yayıldı.

ABD’de evsizler, Avrupa’da huzurevlerindeki insanlar öldükçe, virüs ilk başka sanılanın aksine eşitsizliği insanlığın yüzüne çarptı. “Virüs eşitliği” pandeminin ilk günlerinin bir hayali olarak unutuldu gitti.

Virüsün genetik dizilimi: Virüsün genetik malzemesi olan DNA veya RNA zincirinin nükleotidlerinin (genetik harflerinin) diziliminin belirlenmesi işlemidir.

Virüs görsel: Virüsün televizyon ekranlarına değişik renklerde arz-ı endam edişi. Daha çok pembe, mor, kırmızımsı turuncu ve yeşil renklerde görünür ekranlarda. Pembe ve mor olanlar dişildir. Pembe olanlar itaatkâr ve uysaldır. Kendisine verilen antivirüs ilaçlarını sor-

gulamadan kabul eder. Ölümü pahasına egemen olana “evet” der. Mor olanlar sorgular ve direnirler. Sonuçta ölseler de direnerek ölürlər. Kolayca teslim olmazlar. Kırmızımsı turuncular erildir. Büyük savaşlar verirler, hasta entübe olur (bakınız entübe maddesi), yoğun bakıma girer. Yenik düştükleri de olur ama genellikle savaşı kazanırlar. Hem dişil hem de eril türlerin başlarında taçları vardır, bakmayın küçük olduklarına bu taç onlara güç ve iktidar verir. Hükmedebilir açıkçası bu virüs, İngiltere’de ortaya çıkanlar asildir. Zaten orada devlet büyüklerini ve Prens Charles’ı kan çektiği için buldular. Yeşil olanlar adını anmak istemediğim “3 harflilerdir”. Bedeni ele geçirirlerse hasta başka âlemlere karışır. Bu tür virüse tutulanlar üfürükçü hocalara gitmelidir. Yalnız hocanın korona testini yaptıırıp yaptıımadığını sormak gerekir. Tüm bu tehlikeleri bilmeyen tığ işinde usta olan kadınlar korona virüsünden model çıkararak bardakaltı, anahtarlık, iğnedenlik örerler (bakınız korona kitch’i bölümü). Ütü kılıfı henüz örölmemiştir.

Wuhan: Çin'in Hubei eyaletine bağlı bir kent. Pandeminin başlangıç noktası olan yer.

Yarasa: Her şeyin yenilebildiği Çin’de çorbasının oldukça lezzetli olduğu söylenen, koronayı insanlara yaymakla suçlanan, kuşa benzeyen ama kuş olmayan bir memeli türü.

Chiroptera takımı üyesi memeli hayvanların genel ismi. Kutuplar hariç tüm dünyada yaygındırlar. Gerçek anlamıyla uçma yeteneğine sahip tek memeli grubudur. Çoğunlukla gececildirler. Çoğu böcekler ya da meyvelerle beslenirse de balık, memeliler, kan ya da polenle beslenen türler de vardır. Çoğunun ekolokasyon, yani sesle yön bulma, yeteneği vardır. Dünyanın pek çok bölgesinde yarasalar, özellikle meyve yarasaları insanlar tarafından avlanarak yenir. Batı ve Orta Afrika, Madagaskar, Doğu Asya ve Okyanusya adalarında yarasa eti tüketilir. Bazı Okyanusya adalarında yaşayan tek memeli hayvanlar yarasalardır. Bazı insan grupları içinse en ulaşılabilir protein kaynaklarından. Madagaskar’da yapılan bir çalışmaya göre yarasalarında dâhil olduğu vahşi hayvan etinin bölge halkının diyetinden çıkarılması durumunda çocukluk anemisinin %29 oranında artması beklenebilirmiş.

Yarasalar pek çok virüs ve hastalık yapıcı ajana konaklık yaparlar, bağışıklık sistemleri bu virüslerden onları koruyabilecek şekilde evrilmiştir ancak diğer hayvanlarla temasları halinde bu virüslerin onlara geçirme ve salgın hastalıklara yol açma riski vardır.

SARS-CoV-2'nin de yarasalardan insanlara taşınmış bir virüs olma ihtimali oldukça yüksektir. Wuhan Viroloji Enstitüsü bir nalburnlu yarasa türü olan *Rhinolophus affinis*'ten izole edilen bir koronavirüsün genomunun SARS-CoV-2 genomu ile %96 oranında uyuştüğünü göstermiştir. Ancak bu yüzde dörtlük fark, elli yıllık bir virüs evrimine tekabül etmektedir. Bu da yarasalar ile insanlar arasında virüsün taşınmasına bir başka türün aracılık ettiğı tezini güçlendirmektedir. Ancak bu aracı türün ne olduğı henüz tespit edilememiştir.

Yardım yasakları: Salgın sırasında herkesin yanlış yorumladığı bir yasak. Belediyelerin salgından etkilenenlere yardım etmek için düzenledikleri bağış kampanyalarının hükümet tarafından yasaklanması ve bağış hesaplarının bloke edilmesi olayı. Bu olayı herkes hükümetin CHP'li belediyelerin önünün kesilmesi için yapıldığını düşünmüştür. Evet, bunun da payı vardı ama aslında asıl amaç bu değildi. Asıl amaç Cumhurbaşkanlığı bağış kampanyasından para kaçmasını önlemektir. Buna rağmen Cumhurbaşkanlığının kampanyası ancak iki milyar TL toplayabildi.

Yas Tutmak: Günlük korona tablosundaki her bir ölüm için. Babasının cenazesine gidemeyen arkadaşımın onu uğurlayamamaktan duyduğu keder için. Huzurevindeki babalarının, annelerinin enfekte olup hastaneye yatışını ve sonrasını tedirginlikle takip eden, ebeveynlerinin yalnızlığına ortak olamadıklarından dolayı kahrolan, umutların boşa çıktığı ve defin işlemlerine dahi yetişemeyen, gelemeyen yurtdışındaki tanıdıklarımız için. Yalnız ölmek, ölürken yalnız olmak üzerine düşünmenin ağırlığı için, bütün konforuyla evde izolasyon sürecini detoks tatili kıvamında geçirenlerin, hizmetlerine koşan emekçilere, hoyrat davranışları için. Yemekhanelerde üst üste yemek yiyen, birbiri ardına enfekte olan ve çaresiz çalışmayı sürdüren işçiler için, eşit olmayan bu dünyada, "ne yapayım benim yüzümden mi yoksullar?" diyebilen zihniyete sahip insancıklar için. İzolasyon nedeniyle evde erkek şiddetine maruz kalan, yardım edemediğimiz her kadın için, tecavüze uğrayan, katledilen her bir canlı için.

Yeni normal: Eski normalin maskesizi.

Virüsten kurtulacağımız güne kadarki yaşam biçimimizi ve papazı bulduğumuzu ifade eden kavram. Mesafelenme, eşitsizliğin kalıcılığı.

Hayatın garip bir halde eskiye döndürülme çabası. Peki, normal neydi? Ortaçgil söylüyor: “Biri anlatsın hemen nedir bu normal, çok canım sıkılıyor artık”.

Bülent Ortaçgil’in “Normal” şarkısında hemen birisinin anlatmasının talep edildiği, toplumdaki büyüyen çelişkilerle birlikte karmaşılaşan “normal”e dair henüz bir uzlaşma sağlanamamışken, salgın sürecinde bol bol duyup, konuşmalarımızda yer verdiğimiz kavram.

“Nedir bu yeni normal?” sorusuna verilecek cevap, şu konular es geçilmezse eğer “herkes için sağlıklı ve güvenli bir yaşam” a açılan kapıya dönüşebilir; sağlık hizmetindeki olumsuz yansımaları salgın sürecinde daha çok açığa çıkan piyasa odaklı politikaların değişimi, temel ihtiyaçların her zaman ve herkes için eşit şekilde sağlanabileceği bir toplumsal yapı güçlenmediği sürece toplumsal güvensizliğin insanların ruhunu sürekli kemireceği bilinciyle hareket ve eylem hali.

Artık çilingir sofrasında ahlaka mugayir fıkra anlatmak yok. Kafede sevgilimizin eline erişmekte zorlanacağız. Karakucak güreşi tarzı kucaklaşmalar bitti. AVM tuvaletinin kapısında bir buçuk metre arayla kuyruğa girecek, tatil köyünde denize girme saatimizi bekleyeceğiz.

Alışana kadar; yan masanın hesabını ödemek, ekmek kuyruğunda beklediğini düşünürken kendini bankada bulmak gibi riskleri var ama hiç değilse bir süre... Üzgünüm. Yok. İyi bir şey yok.

Yer işaretleri: İlk kez eczanelerde görülen “kırmızı çizgiyi geçmeyiniz” uyarısı ile hayatımıza giren uyarı. Git gide bekleme yerleri, oturma yerleri, mağazalarda hangi yöne gidileceği, restoran ve kafelerde masalar arası mesafeler bu işaretlerle yeni yaşama kılavuzu olarak gündelik yaşamımızda belirtmeye başladı. Alışacak mıyız? Var mı başka çaresi!

Yirmi yaş-altmış beş yaş arası: Sokağa çıktığı için mutluluktan ziyade “hastalık kaptım mı?” diye her gün yusuf yusuf çeken kalabalık. Çocuklara ve altmış beş yaş üstüne sağlanan özel sokağa çıkma yasağının asla uygulanmadığı, bu nedenle “koronaya feda edilen yaş grubu” olarak “tiye alınan”, salgında bile yakın temaslı çalışmak zorunda bırakılan grup.

Yirmi saniye kuralı: Hastalıktan korunmanın en önemli yollarından biri. Uzun uzun yıkamak gerekiyor elleri. En az 20 saniye. Prof. Dr. Alpay Azap “iyi ki doğdun” şarkısını iki kere söylediğimiz süre boyunca el yıkamamız gerektiğini ifade etmiş. Bunu çocuklara söylemiş gerçi ama hepimiz çocuğuz nihayetinde. Peki, neden 20 saniye? Neden tam 20?

Kıçını silmeyip elinle yıkarsan ister yirmi saniye yıka ister iki yüz saniye gene tırnağının arasında virus kalır bakteri kalır, b.k kalır. Eski-den beş saniye kuralı vardı. Yere bir şey düşünce uyguladığımız. Hey gidi hey!

Yitirilenlerin arkasından duyulan üzüntü: Toplumun genelinde “Üzüntü içinde olmazsak ayıp olur” biçiminde yaşanan bir duygu türü.

Yoğun bakım doluluk oranı: Korona salgın günlerinde hafif hastaysanız evinize yollanıyordunuz. Orta şiddette hastaysanız hastanede gözlem altına alınıyordunuz, durumunuz ağırlaşırsa yoğun bakıma gidiyordunuz. Yoğun bakım demek “ölmeye aday” demekti, bu nedenle yoğun bakım doluluk oranı o ülkenin becerisini ortaya koyuyordu. Az doluyrsa ülke tedavide başarılı, çok doluyrsa başarısız olarak addediliyordu.

Dönemin sağlık bakanının sağlık sisteminde COVID-19 için ayrılan yoğun bakım yatakları tamamen doldu olduğu halde, COVID-19 dışı sağlık sorunları için ayrılmış olan yani ülkedeki tüm yoğun bakım yataklarını hesaba katarak verdiği yanıtıcı yüzde.

Yolculuk kısıtlaması: “Neredensin Hemşerim” soru cümlesiyle başlayan çok yakın sohbetlerdeki karşı tarafın üstüne yağan mik-

ro damlacıkları önlemek için ve çalışan klimaların en son ne zaman temizlendiğinin denetlenmemesi nedeniyle alınan kısıtlama.

Yüz seksen dört hattı: Güya sağlıkla ilgili işlerde halka yardımcı olsun diye kurulmuş ama sağlık çalışanlarını şikâyet etmek için kullanılmış hat. “Memleketteki anneme reçete yazmıyor”dan tutun, “Somurttu”, “Yüzüme bakmadı”, “Bu acil değil” dedi, “Boğazımı muayene etmek için sakızımı çıkarttırdı”, “Muayene ederken canımı acıttı”ya kadar aklınıza ne gelirse her türlü şikâyet için bu numara aranır ve kurum da sağlık çalışanından savunma isterdi.

14 Mart tarihinden itibaren numara COVID-19 danışma hattı oldu. “Türk Tabipleri Birliği”nin yıllarca “Kaldırın bu sistemi, çalışanlar taciz ediliyor, hedef haline getiriliyor” itirazlarına tıkanan kulaktaki tıkacı COVID-19 çıkarttı. Teşekkür edecek değil.

Yüzyılın salgını: 1 Ağustos 2020 tarihinde DSÖ’den yapılan açıklamada salgının etkilerinin 10 yıl sürebileceği duyuruldu. Salgın sürüyor, bugün en yüksek vaka rekoru kırıldı dünyada. Yüzyılın salgınını da gördük.

Yürümek: Güncel TDK sözlüğündeki ilk anlamına göre “adım atarak ilerlemek, gitmek” anlamına gelen yürüme eylemi, belki de insanı iki hayvanlı ayak yapan ve bugünkü medeniyeti kuran en eşsiz hareketlerden biridir. Frédéric Gros, Yürümenin Felsefesi kitabında, aslında yürümek, her şeyde olduğu gibi sınıfsaldır der. Mesela ona göre, yoksulların harcıdır yürümek. Oruç Aruoba, bir kenara bırakır sınıfı Yürüme kitabında, der ki: “her yeni yol için temel belirleyici şey, eski bir yolun sonuna dek yürünmesidir.” Mühimdir yürümek. En nihayetinde, argodaki anlamına göre herhalde “birini ayartmaya çalışmak için uğraş süreci” denebilir. Pandemi süreci için gerek TDK sözlüğüne gerekse argodaki anlamına göre kavram muallakta kaldı. Hükümetler tarafından parklarda dahi yürümek yasaklandı, ancak insanların “tavlama” çabaları da benzer kısıtlamanın içine sinsice giriverdi. Mecburiyetten. Yarım kalan flörtler belki özlendi, belki yüründü. Tinder gibi çöpçatanlık uygulamaları indirildi, birilerine yüründü. Yüründü

ama yürümek bu süreçte yasaktı. Köpeği olan köpeğini gezdirmek için yürüdü, yasaklarda fırına ekmek almaya yüründü. 65 yaş üstüyle bir refakatçiyle günler sonra yüründü. Instagram'da "ben ekliyorum ya" diyerek yüründü, bir yerlerde like atıp yüründü. Yürümek bir şekilde yasaklandı, yürümek yasaktı, bir şekilde yüründü.

zZ

Z Kuşağı: 2000 ve sonrası doğanları tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Pandemi sürecinde 65 yaş üstü ile birlikte yasak ve kısıtlamalardan en çok nasibini alan yaş grubu olarak ön plana çıkmış, çevrim içi okul hayatı, sokağa çıkma yasağı, LGS, YGS gibi sınavların birebir özneleri olarak çok konuşulmuş, tartışılmıştır. Öte yandan pandemi sürecinde genelde Avrupa ve Amerika’da COVID-19’dan en az etkilenen grup gibi görünseler de ülkemizde güvencesiz iş ya da asgari ücretle çalışan kesimin belli bir bölümünü oluşturduğu için de gündem olmuş ve ne yazık ki salgından belki de en çok etkilenen, riskli sayılan grup olarak tanımlanmıştır. Bütün bunlara ek olarak ülkemizde yedi milyon civarında bir kesimi temsil ettiklerinden, gelecek seçimler için ciddi bir oy potansiyeli olarak da görülen kuşak ne yazık ki kendilerini yeterince “iyi” anlayamayan büyüklerine karşı öfkeli de. Teknolojinin içine doğan bu kuşak için teknoloji öğrenilen bir şey değil, bir tür uzuv niteliğindedir. Sosyal medya, pek çok aplikasyon, internet onların kendilerini fütursuzca, özgürce ve kendi jargonları ile ifade ettikleri bir mecra olmaktan daha da fazlasıdır. Bir tür yaşam biçimidir. Tüm bunların ebeveynler, devlet büyükleri tarafından kısıtlanması Z Kuşağının kırmızı çizgisidir. Hayat felsefelerini hasta la vista baby diye özetlemek sanırız yanlış olmaz.

Zerdeçal: Onkologların tüm kanser hastalarına önerdiği, karabiberle karıştırılmadan işe yaramayan her derde deva bağışıklık sistem güçlendiricisi. Daha iyisi resravatrol isimli maddedir ama pek kimse bilmez.

Zonguldak Valisi: Çevredeki filtresiz termal santrallerin insanlar üzerinde oluşturduğu yükü sağlıkçıların üstüne yıkarak hedef saptırmaya çalışan erkin küçük bacağı bir zat.

“Sağlıkçıları biz hastanede koruduk ama onlar kendilerini evde koruyamadılar” sözünü meşhur olmuştur. “Bu adam böyle bir lafı niye söylemiş olabilir” diye düşünülmeden sosyal medya linci yemiştir. Hâlbuki vali bu açıklamasıyla şehirdeki her dört hastadan birinin sağlık çalışanı olduğunu kamuoyuna duyurmayı başarmıştır. Ne yap-sındı? Hiçbir bilginin paylaşılmadığı “çok şeffaf” koronavirüs politikasını demek ki ancak bu yolla delebilmıştır. Teşekkürler valim!

Zoom: Isaac Asimov’un Solaria adlı kitabındaki gibi insanların fiziksel temas etme zorunluluğunu ortadan kaldıran görüntülü iletişim-ilişki sistemi. Kitaptaki Solaria Gezegeni insanları fiziksel temastan iğrendikleri için böyle bir sistem kullanıyorlardı ve Zoom yazılımından daha üstün bir teknoloji, hareketli hologram ile iletişim kuruyorlardı.

Zoom’da aile toplantıları: Herkes bağlanıp sesini açıp görüntüsünü açıp, birbirini görüp merhaba dedikten sonra kalan 6 dakika boyunca hep bir ağızdan vedalaşılan toplantılar. 80 üstü aile büyükleri ilk kuşak torunlar tarafından whatsapp ekranını zoom kamerasına tutmak suretiyle sohbete dâhil edilir. Kimse bizi duymuyor sanan çiftlerin itişmesini zoom asla atlamaz. Ekran ve yeşil çerçeve onlarındır. Zoom kapanır telefonlara gelir sıra. İyi gördüm, kötü gördüm, ne demiştin? Senin kız niye yoktu? Kuzen neden hiç konuşmadı? Ben neden hepinizi göremiyorum? İnsan bir ruj sürer, hayalet gibiydin.

Zoom toplantıları: Yeni medyada toplanma ve ders yapma yöntemi. Arka planda ne görünecek telaşı, kütüphane mi? Turşular mı? Mekânın etnografisi sorunsalı.

Sözlük Yazarları

Ahmet Gürata
Alaz Erdost
Ali Karadoğan
Alper Özkök
Arif Çağlar
Bahar Altay
Barkın Hamza
Bellek
Belma
Burcu Erenoğlu
Caddebostan
Can Öktemer
Ceren Özcan
Cumhur Boratav
Derviş Özer
Derya Pekbayık
Duygu Çayıroğlu
Ebru Yüksel
Emel Bayrak
Emel Uzun
Emrullah Okuducu
Faruk Bildirici
Fide Köksal
Furkan Dilmen
Furkan Ünlü
Göze Orhon
Güçlü Ongun
Hakan Koparan
Hasan Gören
Hatice Ezber
Haydar Ceylan
İpek Utku İyice
Işık Tunçay
Jale Özata Dirlikyapan

Karaca Yiğit Pehlivanlı
Melih Mol
Mihriban Cumalı
Muhammed Korkut
Murat Gülsaçan
Mustafa Balon
Muzaffer Evcı
Müzeyyen
Necla Aksop
Nejat Ulusay
Nejla Okur
Nilgün Gürkan
Nurşen Güllüoğlu
Onur Toplarlak
Özden Cankaya
Özden Şener
Özge Mumcu Aybars
Özge Özdemir
Özgür Erbaş
Özlem Can Uğursal
Özüm Dinçer
Pelin Yargıç
Sadun Özdiñç
Sanem Elibol
Seçil Bükler
Semra Topçu
Sevgi Can Yağcı Aksel
Sezen Bayrak
Şafak Dönmez
Tuğba Taş
Ücretli Maske
Yeşim Öztürk
Zeynep Gültekin Akçay

Medya ve Gazetecilik Dizisi

Medya ve Gazetecilik Dizisi

Medya ve Gazetecilik Dizisi

Medya ve Gazetecilik Dizisi

Medya ve Gazetecilik Dizisi

[illegible]

um:ag VAKFI YAYINLARI

um:ag Bütün Yapıtları Dizisi

SUÇLULAR VE GÜÇLÜLER
SAKINCALI PİYADE
BİR PULSUZ DİLEKÇE
BÜYÜKLERİMİZ
ÇIKMAZ SOKAK
TÜFEK İCAD OLDU
SİLAH KAÇAKÇILIĞI VE TERÖR
SÖZ MECLİSTEN İÇERİ
TERÖRSÜZ ÖZGÜRLÜK
PAPA MAFYA AĞCA
LİBERAL ÇİFTLİK
DEVRİMCİ VE DEMOKRAT
AYBAR İLE SÖYLEŞİ
İNKILAP MEKTUPLARI
RABİTA
12 EYLÜL ADALETİ
BİR UZUN YÜRÜYÜŞ
TARİKAT SİYASET TİCARET
KAZIM KARABEKİR ANLATIYOR
40'LARIN CADI KAZANI
KÜRT İSLAM AYAKLANMASI
GAZİ PAŞA'YA SUİKAST
KÜRT DOSYASI
SAKINCALI PİYADE (Tiyatro)
MOBİLYA DOSYASI
AĞCA DOSYASI
SAKINCASIZ (Tiyatro)

um:ag Bütün Yazıları Dizisi

KATİLLER DEMOKRASİSİ HIRSIZLAR DÜZENİ
PENTAGON KUKLALARI
AMERİKA KÜSMESİN
ÇAĞIN SUÇU
SAĞCI DÜŞÜNCE
YOLSUZLUK, ŞİDDET, BAĞIMLILIK
DEVLET, SİLAH, ADALET
KONTRGERİLLA ÖĞRETİLERİ
HARAM DÜZENİ
MİLLİYETÇİLİK A.Ş.
HUKUK, DEVLET, AŞİRET
CIA VE MİT
ATA'M İZİNDEYİZ
BAĞIMSIZLIK GÜLÜ
BATI KULÜBÜNDE DANS
PARA VE İMAN
NAMUSLU OLMA CESARETİ
ALATURKA KAPİTALİZM

GİZLİ YARGI
ENGELLİ DEMOKRASİ
TANRI'NIN BANKERİ
TEK KALE MAÇ
ERMENİ MANDACILARI
KUVVAYI TİCARİYE RUHU
SAHTE ATATÜRKÇÜLÜK
SİYASET VE SUÇ
12 EYLÜL VE ŞERİAT
LAİKLİK RUHUNA FATİHA
CAMİ OKUL KİŞİLA
YERALTİ EKONOMİSİ
MODERN TÛRBAN
GÖSTERİ NAMAZI
SEVR Mİ LOZAN MI?
İMAM MI HATİP Mİ?
ARAP SİYASETİ
ORTADOĞU'DA AMERİKAN BİLARDOSU
SEÇİM VE DARBE
KÛRT İSLAMCILIĞI
HİZBULKONTRA
SON YAZILAR

um:ag Seçmeler Dizisi

SAKLI DEVLETİN GÜNCEİ "Çathı vs."
GAZETECİLİK
POLEMİKLER
UYAN GAZİ KEMAL
DOST YÜZLERDE ZAMAN
KIR ÇİÇEKLERİ
TÛRK MEMET NÖBETE
BEN UĞUR MUMCU'YUM
SÖZE NEREDEN BAŞLASAM
BU DÜZEN BÖYLE Mİ GİDECEK?
BOMBA DAVASI ve İLAÇ DOSYASI
EĞİLMEYEN BÜKÛLMEYEN

um:ag Öteki Yayınları Dizisi

İÇİMDEN GEÇEN ZAMAN
KENTSEL GERİLİM
ARAŞTIRMACI GAZETECİLİK
UĞUR MUMCU VE 12 MART
VURULDUK EY HALKIM UNUTMA BİZİ
SUİKAST RAPORU 93/96
KARAKTER YARATMAK
18.30 SÖYLEŞİLERİ - 1
18.30 SÖYLEŞİLERİ - 2
18.30 SÖYLEŞİLERİ - 3
18.30 SÖYLEŞİLERİ - 4
18.30 SÖYLEŞİLERİ - 5

KARAKTER YARATMAK
UĞUR MUMCU ÖLÜMSÜZDÜR
BİR EFLATUN ÖLÜM – BEHÇET AYSAN KİTABI
DİRENEN DİRİLİŞ
ROMAN YAZMAK VE OKUMAK
GELECEĞİN SAVAŞLARI VE SİLAHLARI

um:ag Araştırma Dizisi

NEDEN ÖLDÜRÜLDÜLER? -1 “Babam Neden Öldürüldü Anne?”
NEDEN ÖLDÜRÜLDÜLER? -2 “Bu Kan Kurumaz!”
NEDEN ÖLDÜRÜLDÜLER? -3 “Dipsiz Kuyu”
NEDEN ÖLDÜRÜLDÜLER? -4 “Kurşunlar Hepimize”
KAHRAMANMARAŞ KATLİAMI
YÜREKLERİMİZ HALA YANGIN YERİ – SİVAS 2 TEMMUZ 1993
NAMLUNUN UCUNDAKİ MAHALLE

um:ag Kültür Kitapları

YALNIZ KİTAP

um:ag Medya ve Gazetecilik Dizisi

VİDEO AKTİVİZMDE KAVRAMLAR SORUNLAR UYGULAMALAR
AŞKIN HALLERİ: AŞK ÜZERİNE DİSİPLİNLER ARASI BİR İNCELEME
İLETİŞİM HAKKI VE YENİ MEDYA: TEHDİTLER VE OLANAKLAR
İZLEME RAPORU-1
İZLEME RAPORU-2
ASYA'DA POPÜLER KÜLTÜR VE MEDYA
SAYISAL EŞİTSİZLİKLER VE GAZETECİLİĞİN GELECEĞİ
DİJİTAL ÇAĞDA GAZETECİLİĞİN KRİZİ VE FİNANSMANI
SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI İÇİN HAK TEMELLİ GAZETECİLİK KILAVUZU